

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

YAKIN DÖNEM İSLAMCI DERGİLERDE MİLLET VE ÜMMET
KAVRAMLARI: MİLLİ GENÇLİK DERGİSİ ÖRNEĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNUS ÖZTÜRK

İSTANBUL, 2019

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

YAKIN DÖNEM İSLAMCI DERGİLERDE MİLLET VE ÜMMET
KAVRAMLARI: MİLLİ GENÇLİK DERGİSİ ÖRNEĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNUS ÖZTÜRK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HALİL AYDINALP

İSTANBUL, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Anabilim Dalı DİN SOSYOLOJİSİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi YUNUS ÖZTÜRK'nın YAKIN DÖNEM İSLAMCI DERGİLERDE MİLLET VE ÜMMET KAVRAMLARI: MİLLİ GENÇLİK DERGİSİ ÖRNEĞİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 2019-10/23 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 25.04.2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. HALİL AYDINALP	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. ZEKİ ARSLANTÜRK	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi FATMA ODABAŞI	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Yunus Öztürk
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı : Din Sosyolojisi
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Halil Aydınalp
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans
Anahtar Kelimeler : İslamcılık, Milli Türk Talebe Birliği, Milli Gençlik, Millet, Ümmet

ÖZET

Bu çalışma 1963-1979 yılları arasında Milli Türk Talebe Birliği'nin çıkarmış olduğu Milli Gençlik dergisinde geçen “millet” ve “ümme” kavramlarına yüklenen anlamlardaki değişimi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaca binaen dergi üzerinde etkili olan İslamcılık düşüncesi ve MTTB'nin geçirmiş olduğu evreler genel hatlarıyla özetlenmiştir. İslamcılık düşüncesinin ve MTTB'nin dönemin şartları gereği geçirdiği değişim ve dönüşümler göz önüne alınarak, bu değişim ve dönüşümlerin dergideki söyleme nasıl etki ettiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Söylemde meydana gelen değişimler de “millet” ve “ümme” kavramlarına yüklenen anlamların çeşitlenmesine ve farklılaşmasına sebep olmuştur. Bu çeşitlilik incelendiğinde çeşitli unsurları içerisinde barındıran millet kavramının bir taraftan dini yönü ağır basan bir anlam dairesi içerisinde kullanıldığı diğer taraftan ise ırk, kan ve soy bağına dayalı öğelerin ön planda olduğu bir anlam dairesinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu anlamlardan ilki İslamcıların birliğe ve dergiye hâkim olduğu dönemde görülürken ikincisi ise 1960 darbesi sonrası sol grupların hakimiyeti altındayken görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslamcılık, Milli Türk Talebe Birliği, Milli Gençlik Dergisi, Millet, Ümmet

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Yunus Öztürk

Field : Philosophy and Religious Sciences

Programme : Sociology of Religion

Supervisor : Prof. Dr. Halil Aydınalp

Degree Awarded and Date : Master - 2019

Keywords : Islamism, Unity of National Turkish Student (UNTS), National Youth Journal, Nation, Ummah

ABSTRACT

The present study aims to demonstrate the changes in the meanings of “nation” and “ummah” used in National Youth journal published by Unity of National Turkish Student (UNTS) between 1963-1979. For this purpose, the idea of Islamism and UNTS’s phases effecting the journal’s attitude have been generally summarized. Taking the changes and transformations of Islamism and UNTS according to the conditions of the era into consideration, it has been tried to reveal how these changes and transformations effect the narration, the dissection and the analyses approach in and of the journal. The mentioned discourse change has led to the differentiation of the meanings of “nation” “ummah”. When this diversity is examined, it has been found that the concept of nation, which contains various elements, has been used in a meaningful circle of religious aspect and on the other hand, it has been used in a meaning circle in which the elements based on race, blood and lineage are at the forefront. The first of these meanings is seen in the period that the Islamists dominated the unity and the journal, while the second one is seen under the dominance of the left groups after the 1960 coup.

Key Words: Islamism, Unity of National Turkish Student (UNTS), National Youth Journal, Nation, Ummah

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
KISALTMALAR	VI
ÖNSÖZ	VII

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	2
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	4
IV. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI.....	5

BİRİNCİ BÖLÜM: İSLAMCILIK

I. İSLAMCILIK TANIMLARI.....	8
II. İSLAMCILIK TANIMLARINDA ORTAYA ÇIKAN TİPOLOJİLER.....	12
A. Kültürel İslamcılık	14
B. Siyasal İslamcılık	17
III. İSLAMCILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	19
IV. İSLAMCILARIN DURUM TESPİTİ	25
A. İslamcılık Düşüncesine Zemin Hazırlayan Harici Sebepler	26
B. İslamcılık Düşüncesine Zemin Hazırlayan Dahili Sebepler	26
C. İslamcıların Çözüm Önerileri.....	27
V. İSLAMCILIĞA DAİR DÖNEMLENDİRMELER	28

İKİNCİ BÖLÜM: MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ VE MİLLİYETÇİLİK

I. MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ	33
A. MTTB'nin Kuruluşu	35
B. MTTB'nin Amacı	36
II. MTTB'NİN YAŞADIĞI DÖNÜŞÜMLER VE MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞI	41
A. 1916-1936 Arası MTTB	43
B. 1946-1960 Arası MTTB	45
C. 1960-1965 Arası MTTB	46
D. 1965-1980 Arası MTTB	48
III. MTTB'NİN YAYIN ORGANLARI	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MİLLET-ÜMMET KAVRAMLARI: MİLLİ GENÇLİK DERGİSİ ÖRNEĞİ

I. MİLLET VE ÜMMET KAVRAMLARI	55
II. MİLLİ GENÇLİK DERGİSİ	58
III. MİLLİ GENÇLİK DERGİSİNDE GEÇEN MİLLET VE ÜMMET KAVRAMLARININ ANALİZİ	61
A. Milliyetçilik Anlayışı	62
B. Atatürk İlke ve İnkılaplarına Bakış	64
C. Cumhuriyete Bakış	67
D. Yurt Dışına Bakış	70
E. Osmanlı'ya Bakış	74
F. Komünizm Aleyhtarlığı	77

SONUÇ	80
KAYNAKÇA.....	85
EK-1 KOMUNİZMLE MÜCADELE ESERLERİ KLAVUZU.....	92

KISALTMALAR

akt.	: aktaran
bk.	: bakınız
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	: çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DP	: Demokrat Parti
haz.	: hazırlayan
krş.	: karşılaştırınız
MTTB	: Milli Türk Talebe Birliği
RCD	: Regional Cooperation for Development (Bölgesel Kalkınma İçin İşbirliği)
s.	: sayfa numarası
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
vd.	: ve diğerleri

ÖNSÖZ

Kavramlar düşüncelerin kapsamını ve sınırlarını belirleme açısından bireyler ve toplumlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla düşüncenin sağlıklı bir zeminde oluşturulabilmesi, tahlil ve tahkik edilebilmesi için kavramların tanımlarının açık ve net bir şekilde yapılması ve kavramın anlam dairesinde meydana gelen değişim ve dönüşümlerin gösterilmesi gerekmektedir. Kavramlar, kurumlar ve düşünceler üzerine bu değişim ve dönüşümleri ihtiva eden çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmayı farklı kılan ise mezkûr üç durumun kesişim noktası olan Milli Genlik dergisinin incelenmiş olmasıdır. Bir düşünce hareketi olarak İslamcılık, bir kurum olarak Milli Türk Talebe Birliği ve kavram olarak da “millet” ele alınmış ve tanımda meydana gelen değişim düşünce ve kurum üzerinde gerçekleşen dönüşümler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırma giriş, üç ana bölüm ve sonuç kısımlarından oluşturulmuştur. Birinci bölümde İslamcılık düşüncesi tanımı, ortaya çıkışı ve sebepleri, çözüm önerileri ve düşüncenin geçirmiş olduğu evreler bakımından tahlil edilmeye çalışılmıştır. İslamcılık düşüncesi/hareketi günümüze kadar çokça tanımlandığı ve tartışıldığı için çalışma içerisinde ayrıca bir tanım yapılmamıştır. Ancak mevcut durumlar üzerinden tanımların muhtevaları göz önünde bulundurularak "kültürel" ve "siyasal" İslamcılık tasnifine gidilmiştir. Bu da evrensel bir mesaja sahip olan ilahi hükümlerin tatbiki ve ideolojiye dönüşmesi aşamasında hangi hususların ön plana çıkarılarak hareket edildiği ile alakalı bir meseledir. Bunun dışındaki başlıklarda ise genel olarak İslamcılık düşüncesi tasvir edilmiştir.

İkinci bölümde ise Milli Türk Talebe Birliği kuruluşu, kuruluş amacı, değişen şartlar ve durumlar göz önüne alındığında birliğin yaşamış olduğu dönüşümler itibariyle tasvir edilmiştir. Milli Gençlik dergisine rengini veren kadronun düşüncelerini ve geçirdiği dönüşümleri anlamak bakımından MTTB'nin bilinmesi önem arz etmektedir. Solcuların, milliyetçilerin ve İslamcılarının başkanlık yaptığı dönemlerde yapılan faaliyetler de başkanın ve ekibinin duruşuna göre şekillenmiştir. Bu Milli gençlik dergisinde işlenen meseleler üzerinde de kendisini net bir şekilde göstermektedir.

Son bölümde ise millet ve ümmet kavramlarına yüklenen anlamındaki değişmeyi görebilmek adına Milli Gençlik dergisi Atatürk ilke ve inkılaplarına, cumhuriyete, Osmanlı'ya ve yurt dışı topluluklarına bakışı cihetinden içerik analizine tabi tutulmuştur. 58 sayı olarak çıkan dergi 16 yıl gibi uzun bir zaman diliminde neşredilmesi

bir olumsuzluk gibi görölse de yukarıdaki maddeler üzerinden millet ve ümmet kavramlarına yüklenen anlam değışmelerini görme açısından büyük avantaj sağlamıştır. Çünkü 16 yılda birliğin başkanlığına farklı görüşlere sahip kişiler gelmiş ve bu kişilerin siyasi ve dini görüşleri Milli Gençlik dergisine ciddi oranda yansımıştır. Bu da kavramların analizini kolaylaştıran önemli bir durum teşkil etmektedir.

Tez sürecinde yapmış olduğu kıymetli katkılarından dolayı danışman hocam sayın Prof. Dr. Halil Aydınalp'e teşekkürü bir borç bilirim. Bu süreç içerisinde şahsıma her türlü kolaylığı sağlayan ve destek olan İlim Yayma Cemiyeti İlimler ve Sanatlar Merkezi idarecilerine, yetişmemde katkısı olan bütün hocalarıma ayrıca müteşekkirim. Son olarak maddi ve manevi desteğini her daim hissettiğim, ancak kendilerine karşı evlatlık vazifemi tam manasıyla yerine aileme şükranlarımı sunarım.

Yunus Öztürk
Bağlarbaşı, 2019

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

“*Yakın Dönem İslamcı Dergilerde Millet ve Ümmet Kavramı: Milli Gençlik Dergisi Örneği*” başlıklı bu çalışma yakın dönem İslamcılık düşüncesini *millet* ve *ümmet* kavramları bağlamında ele almaktadır. Anılan kavramlar Milli Türk Talebe Birliği’nin çıkarttığı Milli Gençlik dergisi üzerinden tahlil edilmeye çalışılacaktır. Araştırmanın teorik kısmını İslamcılık tanımları, İslamcılık tipolojileri, İslamcılığın tarihi arka planı, İslamcılarının durum tespitleri, MTTB’nin kuruluşu, gelişimi ve milliyetçilikle ilişkileri oluşturmaktadır. Bu teorik zemin, araştırmanın uygulaması mesabesinde olan Milli Gençlik dergisine geçişi sağlayarak; millet ve ümmet kavramları dergi içindeki ilgili yazılar üzerinden tasvir edilmesine zemin hazırlamıştır. Araştırma sosyal statik bir durum tasviri şeklinde kurgulanmıştır.

İslamcılık düşüncesinin MTTB ve özel olarak da Milli Gençlik dergisini etkilediği ve bu etkinin millet ve ümmet kavramlarına yüklenen anlamları da dönüştürdüğünü düşünülmektedir. Bu düşünceyle birlikte öncelikle İslamcılık düşüncesi, teorik zemini oluşturması açısından tasviri bir incelemeye tabi tutulmuştur. Bu inceleme neticesinde farklı İslamcılık tanımlarının yapılabileceği, farklı İslamcılık tipolojilerinin oluşturulabileceği ve farklı İslamcılık kademelendirmelerinin yapılabileceği görülmüştür. Burada ortaya konmaya çalışılan yaklaşımlar 1960-1980 tarihleri arasında MTTB’nin ve Milli Gençlik dergisinin nasıl bir bağlam içinde ele alınacağını da belirlemiştir.

Milli Gençlik dergisi MTTB bünyesinde 1963-1979 tarihleri arasında başlangıçta solcu devam eden süreçte ise İslamcı bir perspektifle 16 yıl boyunca 58 sayı olarak *üniversite öğrencileri* tarafından çıkartılan bir yayın organıdır. Dolayısıyla buradaki dönüşümler İslamcı entelektüellerden ziyade, onlardan etkilenen gençlik üzerinden tartışılmış ve dönemin gençliğinin millet ve ümmet kavramlar çerçevesinde nasıl bir yerde durduğu ele alınmıştır. Elbette bu durum dönemin hem genel havası hem de İslamcı entelektüeller hakkında yorumlama yapmaya imkân tanıyacak niteliktedir. Günümüzün yetişkinleri olan bu gençliğin nasıl bir tarihi zeminde şekillendiğini anlamak bakımından böyle bir yol tercih edilmiştir. Zira o dönem gençliği daha sonraki hayatlarında da yine bu kavramlara yükledikleri anlamlarla birlikte önemli roller oynamışlardır. Burada elbette zaman içinde kavramların yolculuk yaptığı ve değişime

uğradığı kabul edilmektedir; fakat yine de ilk ideolojik kalıpların oluştuğu gençlik dönemleri insanların hayatlarında belirleyici olabilmektedir. Milli Gençlik dergisi bu açıdan önemli bir platformdur.

İslamcılık farklı politik bakışlara göre farklı anlamlar kazanabilecek canlı bir tartışma alanıdır. En azından İslamcıların İslamcılığa bakışı dışında, Türk solunun, hatta yer yer müşterek kulvarda benzer ideolojik reflekslerle hareket etmekle birlikte Türk milliyetçilerinin de kendilerine özgü bir İslamcılık tasavvurlarının olduğu inkâr edilemez. Bu çalışmada bütün bu yelpazenin aynı ölçüde tartışıldığı iddia edilmemektedir. Yer yer temas edilmekle birlikte, araştırmanın ana eksenini İslamcıların İslamcılığı nasıl anladıkları problematiği oluşturmaktadır. Onlar kendilerini hangi teorik bağlamda nasıl tanımlıyorlarsa çalışma içerisinde de bu merkeze alarak araştırma şekillendirilmiştir. Bütün yelpazelerin daha derinlikli araştırılması araştırmanın kapsamını çok fazla genişleteceği için böyle bir teorik tercih yapılmıştır.

MTTB ve Milli Gençlik dergisi bağlamında, bu çalışmanın genel iddiaları şu şekilde sıralanabilir:

Gençler doğrudan ya da dolaylı onları yönlendiren üst yapıların yönlendirmelerine açık bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Gençlik teşkilatları ve bünyelerindeki fikri tartışmalar, içinde bulundukları politik ortamdan bağımsız ele alınamaz. MTTB yapısal olarak yapıya egemen olan politik kültüre göre yeniden şekillenmiştir. İdeolojik kavgalar yapının tercihlerini büyük oranda yansıtmaktadır.

Genel bir muhalefet ideolojisi ve etki-tepki-etki sürecinin bir ürünü olan İslamcılık, anılan dergi çerçevesinde de böyle bir niteliğe sahiptir. Millet ve ümmet kavramları çerçevesinde İslamcı gençlerde var olan ana eğilim kafa karışıklığıdır. Çağdaş sosyolojik anlamlarından ziyade, kavramlara tarihi ve dinsel bir anlam dünyası içinde baktıkları söylenebilir.

II. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

İslamcılık düşüncesi Osmanlı son döneminden itibaren araştırılmış, tasvir ve tahlil edilmiş bir fikir akımıdır. Ancak bu akım değişen şartlar çerçevesinde sürekli yeniden ele alınmış ve ele alınmaya devam etmektedir. Bunun en bariz örneği 2012 yılında alevlenen “İslamcılık öldü mü?” tartışmasıdır. Bunun temel sebebi İslamcılık düşüncesinin ortaya çıkışından itibaren uzun bir süre geçmesine ve konunun sürekli ele alınmasına rağmen ortak bir tanıma erişilememesidir. Kimi tanımlarda İslamcılık siyasi

bir ideoloji olarak ele alınırken kimi tanımlarda ise dinden mülhem hayatın tümünü kapsayan bir yaşam biçimi, bir duruş olarak ele alınmaktadır. Bu da değişen hayat şartları zaviyesinden meselenin sürekli canlı kalmasını sağlamaktadır. İslamcılık düşüncesi ve onun etrafında şekillenen faaliyet ve hareketlerin doğru anlaşılabilmesi için düşüncenin sınırlarının ve kapsamının belirlenmesine ihtiyaç vardır. Bu bakımdan İslamcılık düşüncesi teorik çerçeveyi oluşturması açısından ortaya çıkışından çözüm önerilerine kadar çalışma içerisinde genel hatlarıyla ele alınmıştır. Çünkü İslamcılık düşüncesi, düşüncenin ortaya çıkışından 60/70 yıl sonra MTTB bünyesinde çıkan Milli Gençlik dergisinin içeriğinin doğrudan değişmesine ve kavramların/meselelerin bu düşünce merkeze alınarak yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Bu durum da göz önünde bulundurularak yakın dönem İslamcılık düşüncesindeki değişimi gözlemek bugün de tartışılan İslamcılık düşüncesini anlamak adına faydalı olacaktır.

Milli Türk Talebe Birliği, kuruluş tarihi ile ilgili bir vesikaya rastlanmamakla birlikte, faaliyet raporların ve genel kurul raporlarından anlaşıldığı üzere 24 Aralık 1916'da kurulmuştur. Kuruluş dönemi göz önüne alındığında İslamcılık tartışmalarının gündemde olduğu kavramların yeniden tanımlandığı ve şekillendiği bir döneme denk geldiği görülecektir. Ancak kuruluş dönemi ile ilgili belgelere veyahut o dönemde birliğin faaliyetlerini gösteren herhangi bir materyale rastlanmadığı için o dönem tartışmalarına MTTB'nin nasıl katkı verdiği veyahut kavramlardaki anlam değişmelerinden nasıl etkilendiği hususunda bir bilgi elde edilememektedir. MTTB'nin sonraki dönemlerde siyaset ve dönemin ideolojisiyle genel olarak uyumlu hareket ettiği göz önüne alınırsa kuruluş dönemi içinde birliğin adında geçen "*milli*" kavramının dini de içine alan vurgusunda bir gerileme ve kavramın içinde var olan unsurlardan ırkın ön plana çıkarıldığı bir kullanımın olduğu iddia edilebilir. Nitekim bu durum araştırmanın asıl odağını teşkil eden Milli Gençlik dergisinde kendisini bariz bir şekilde gösterecektir.

MTTB olaylar karşısındaki tutumunu, duruşunu ve tavrını özellikle üniversite gençliğine aktarmak ve dönüştürmek adına birlik bünyesinde çeşitli yayınlar yapmıştır. Milli Gençlik dergisi de bu yayınlardan en uzun süreli olanı ve belki de en önemli olanıdır. Fikri dergiler de ideolojik çizgide meydana gelen değişimleri incelemek için en sağlam kaynaklardan olduğu için Milli Gençlik dergisi de çalışmada merkeze alınan konu bakımından ciddi bir öneme sahiptir. Çünkü ilk çıkmaya başladığı dönemde Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda bir millet anlayışına sahip bir kadro birliğin başındayken bir süre sonra İslamcı olan grupların birlik içinde güçlenmesi ve birliğin başkanlığa

geçmesiyle aynı kavram İslamcılık düşüncesi altında yeniden şekillenmiştir. Bu dönemin 1963-1979 arasındaki 16 yıllık bir süreci kapsadığı düşünülürse bu anlam değişiminde birliğin başkanlarının görüşlerinin yanı sıra dönemde revaçta olan tercüme hareketlerinin de etkili olduğu ileri sürülebilir. Ancak MTTB ve Milli Gençlik dergisi özelinde çalışıldığı için bu husus çalışmada göz ardı edilmiştir.

Derginin incelenmesinde ise “*millet*” ve “*ümmet*” kavramlarının tercih edilmesinin nedeni bu kavramların tam manasıyla hangi anlama geldikleri hususunda bir fikir birliğinin olmaması ve değişen şartlara göre kavramların içinde bulunan bazı unsurların yeniden tanımlanması ve yorumlanmasıdır. Durum böyle olunca bu kavramlara verilen anlamlar da 16 yıllık süreç içerisinde farklılaşmıştır. Atatürk ilke ve inkılapları ışığında “*millet*” kavramına yüklenen anlam ile İslamcılık düşüncesi etrafında şekillenen “*millet*” kavramına yüklenen anlam kapsam itibarıyla birbirinden çok farklıdır. İlk durumda kelimeye Türklüğün ön planda olduğu bir anlam yüklenirken ikinci durumda ise kavrama dinin ve İslam’ın ön planda olduğu anlam yüklenmiştir. Ancak burada Türklüğün de kendi içerisinde genel anlamda dini özel anlamda ise İslam’ı ifade ettiği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu farklı anlam dairelerinin en bariz örnekleri yurt dışı topluluklarına ve bu topluluklarla girilen ilişkilere bakışta ortaya çıkmaktadır. Örneğin 21 Temmuz 1964 yılında Türkiye-İran ve Pakistan arasında “*Bölgesel Kalkınma için İşbirliği*” (RCD) anlaşmasının imzalanması o dönemde gündeme alınmazken İslamcıların MTTB’nin başında olduğu geçiş döneminde ciddi bir şekilde gündeme gelmiştir. Bu da kavramların anlam dairelerinin ne denli genişlediği veya daraldığı ile ilgili bir durumdur.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada dolaylı gözlem yöntemi olarak dokümantasyon (belge tarama) ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Mevcut tanımlar tasviri olarak incelenmiş ve düşüncenin anlaşılmasını kolaylaştırmak adına mevcut tanımlar “*kültürel*” ve “*siyasal*” *İslamcılık* şeklinde tasnif edilmiştir. Daha sonrasında ise düşüncüyü şekillendiren unsurlar ve çözüm önerileri literatürdeki eserler incelenerek düşüncenin genel özellikleri ortaya konulmuştur. Son olarak da İslamcılık düşüncesini ele alan düşünürlerin İslamcılık tasniflerine yer verilmiş ve alternatif tasniflere işaret edilmiştir.

Milli Türk Talebe Birliği konusu ele alınırken ise öncelikli olarak birliğin yayınlamış olduğu dergiler, broşürler ve kitapçıklar incelenmiş metnin ana unsurları bu

kaynaklardan hareketle elde edilen bilgilerden oluşturulmuştur. Sonrasında ikincil kaynaklardan yararlanılarak oluşturulan metin desteklenmiş ve delillendirilmiştir. Bu bölümdeki son aşamada ise MTTB'nin kuruluşundan Milli Gençlik dergisinin son bulunduğu yıl olan 1979'a kadar birlik içerisindeki değişim ve dönüşümler genel hatları ile özetlenmiştir. Bu değişim ve dönüşümleri tasvir ve tasnif etmenin Milli Gençlik dergisi içerisinde aranacak olan kavramların hangi zeminde ele alınacağını göstermesi açısından önemli olduğu düşüncesinden hareketle bu tasnife çalışma içerisinde yer verilmiştir.

Araştırmanın en önemli kısmı olan Milli Gençlik dergisi de dokümantasyon tarama ve içerik analizi metoduyla ele alınmış, genel metin dergi üzerinden oluşturulmuş, genel kurul ve faaliyet raporları dışında sınırlı sayıda ikincil kaynağa başvurulmuştur. İlk aşamada derginin çıktığı yıl olan 1963'ten kapandığı yıl olan 1979'a kadar olan sayılar okunmuş ve tasnif edilmiştir. Bu tasnif neticesinde inceleme alanı derginin içeriğindeki değişimler göz önüne alınarak 1963-1965, 1965-1974 ve 1974-1979 yılları arasını kapsayacak şekilde üç ana döneme ayrılmıştır. 1963-65 yılları arasında basılan 12 sayı, 1965-1974 yılları arasında basılan 8 Özel Sayı ve 1974-1979 yılları arasında basılan 37 sayı ve 1 Özel Sayı ile toplamda 58 sayı içerik analizi metodu kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz neticesinde dergi içerisinde aranan “*millet*” ve “*ümmet*” kavramına yüklenen anlamlardaki değişimi yansıtmaya adına alt başlıklar belirlenmiştir. Sayıların tamamı okunarak bu başlıklar altına yerleşen kısımlar belirlenmiş; millet ve ümmet kavramlarına yüklenen anlamdaki değişim ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Farklı dönemlerde fikir ve duruş itibarıyla geniş bir yazar kitlesine sahip olan dergide bu değişimi gözler önüne serecek çok sayıda örnek mevcuttur. Bundan dolayı temsil kabiliyeti yüksek olan yazı başlıkları çalışma içerisinde kendine yer bulabilmiştir.

IV. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI

Çalışmanın İslamcılık düşüncesi ile ilgili kısmı hazırlanırken Türkiye’de İslamcılık düşüncesini kapsayıcı bir şekilde ele almayı amaçlayan bir yaklaşım benimsenmemiştir. Burada İslamcılık düşüncesinin bütünü veya düşünce bütünü kavramları tartışılmamıştır. İslamcılık düşüncesi hala tartışılmaya devam eden bir düşünce olduğu için düşüncenin genel özellikleri ortaya koyulmuş ve ayrıntıya inilmemiştir. Çalışmada kolaylığı sağlamak için de özel olarak iki kavram belirlenmiş ve çalışma o kavramlar üzerinden sürdürülmüştür.

“*Millet*” ve “*ümme*t” kavramları MTTB ve Milli Gençlik dergisi içerisindeki değişimi göstermesi açısından seçilmiş ve bunun haricindeki meseleler ve yahut kavramlar çalışmanın sınırlarını aştığı için çalışmaya dahil edilmemiştir.

Milli Türk Talebe Birliği ile ilgili bölüm oluşturulurken kuruluşundan itibaren 1979 yılına kadar olan süre zarfında birlik bünyesinde yayınlanan neşriyat incelenmiştir. Ancak kuruluş nizamnamesi veyahut kuruluş dönemine ait herhangi bir materyale rastlanmamıştır. Bu durumu aşmak adına birlik ile temas kurulmaya çalışılmış, lakin bu çaba sonuç vermemiştir. Dolayısıyla özellikle Tefik İleri ile faaliyetlerinde artış görülen birliğin faaliyetleri ve birlik hakkındaki genel bilgiler birlik bünyesinde çeşitli zamanlarda yayınlanan faaliyet raporları, dergiler, broşürler ve kitapçıklardan elde edilmiştir. Birlik ile ilgili oluşan ikincil literatür de aynı materyallere dayandığı için bu bölümde ikincil kaynak kullanımı sınırlı seviyede tutulmuştur.

Son olarak ana kaynak olarak 1963-1979 yılları arasını kapsayan 16 yılda 58 sayı olarak çıkan Milli Gençlik dergisi kullanılmıştır. Derginin tüm sayılarına ulaşılmış olup hepsi okunmuş ve ilgili bölümde millet ve ümme

Araştırma söylem analizi çerçevesinde gerçekleşen teorik bir yapıya sahip olduğu için MTTB içerisinde bu dönemlerde görev yapan veyahut dergi içerisinde yazıları bulunup hayatta olan şahıslarla mülakat yapılmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: İSLAMCILIK

“Bir Batı’ya (iyi, ilim ve medeniyet merkezi Batı’ya) ulaşmak için bir başka Batı’dan (kötü, işgalci, sömürgeci, kafir, ahlaksız Batı’dan) kurtulmak; bizi tekrar “zaferlerden zaferlere koşturacak” bir (gerçek) İslam’a varmak için bir başka (tarihî) İslam’dan kurtulmak...”¹

İslamcılık düşüncesi ortaya çıkışından itibaren benzer ve yakın anlamlara gelmek kaydıyla “İttihad-ı İslâm”, “Vahdet-i İslâmiye”, “Tevhid-i İslâm” (İslâm Birliği, Panislâmizm), “Fikr-i İslâmiyet”, “İslâmiyet politikası/siyaseti”, “İslâmlık meslek-i mahsusu”, “İslâmlık fikri”² gibi farklı terkiplerle adlandırılmıştır. Bu adlandırmalara ek olarak tecdit, ıslah, ihya³, necat⁴, selefîyye⁵ kavramları da İslamcılık düşüncesini nitelemek için kullanılmıştır.

Her ne kadar İslamcılık düşüncesi veya hareketi 1913 yılında, M. Akif Ersoy ve Ziya Gökalp tarafından “İslamlaşmak”⁶ şeklinde ifade edilmiş olsa da “İttihad-ı İslam” terkiбіyle ilk olarak Namık Kemal tarafından 1872 yılında İslam’ı savunmak adına yazılan bir makalede ifade edilmiştir.⁷ İslamcılık düşüncesi bu tarihler arasında yukarıda da belirtildiği gibi farklı şekillerde adlandırılmış ve tanımlanmıştır.

Osmanlı Devleti’nin son döneminde devletin ve milletin varlığını korumak, gerilemeyi, çöküşü ve toplumun çözülüşünü durdurmak ve Batı karşısında alınan

---

¹ İsmail Kara, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, 2. Baskı, *İslamcı Söylemin Kaynakları ve Gerçeklik Değeri*, İletişim Yayınları, 2005, Cilt:6, s.41

² İsmail Kara, **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Hareketi**, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not*, 1. Baskı, Zeytinburnu Belediyesi, 2013, s.17

³ İsmail Kara, **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Metinler - Kişiler 1**, 4. Baskı, İstanbul, Dergah Yayınları, 2011, I. s. 17

⁴ Kara, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not*, s.17

⁵ Ali Bulaç, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, *İslam’ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcıların Üç Nesli i*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, 2005, Cilt:6, s.51

⁶ Kara, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not*, s.17

⁷ Kemal Karpat, **İslam’ın Siyasallaşması**, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, İstanbul, s.27

yenilgilerin üstesinden gelmek adına İslamcılığa yüklenen anlam, İslamcılık düşüncesinin tanımlanmasındaki ve bu düşüncenin tarihi seyrine dair yapılan dönemlendirmelerdeki belirleyici rolünü başından sonuna kadar sürdürmüştür.⁸ Bunun tabii sonucu olarak da farklı İslamcılık tanımları ve dönemlendirmeleri yapılmıştır.

İslamcılığın mahiyeti ve bir düşünce akımının hangi unsurları içerisinde barındırdığında İslamcılık düşüncesi çerçevesinde ele alınacağı konusunda üzerinde ittifak edilmiş bir tanım yoktur. İslamcılık üzerine araştırma yapanların bir kısmına göre bu düşünce hareketi 18.-19. yüzyıllarda ortaya çıkan “liberalizm, sosyalizm veya milliyetçilik gibi bir ideoloji, bir kısmına göre ise belli bir yoruma ve doktrine indirgenmiş bir siyaset veya siyasallaştırma biçimi veya dinin siyasette istismarıdır.”⁹ İslamcılığın mahiyeti hakkında yapılan tanımlar bu üç başlık altında değerlendirilebileceği gibi bu sınıflandırmanın dışında bıraktığı alanları da kapsayan tasniflerle de değerlendirilebilir. İdeolojik oluşu göz önünde bulundurularak siyasi bir oluşum, siyasetin dışında kalan alanları da içine alması bakımından kültürel bir oluşum olarak da değerlendirilebilir

I. İSLAMCILIK TANIMLARI

İslamcılık düşüncesinin hangi dönemde ortaya çıktığı ve nasıl tanımlanması gerektiği sorusuna verilen cevaplardaki farklılık aslında 19. yüzyıla kadar geçen süre zarfında İslam dünyasının karşılaştığı ilmi, siyasi, sosyal ve kültürel kırılmalar, krizler ve buhranlar döneminin ve bunlar karşındaki tutumunun mu yoksa 19. yüzyıl içerisinde yoğun olarak tartışmaya başlayan Batı karşısındaki geri kalmışlık durumunun mu merkeze alınması gerektiğinden kaynaklanmaktadır.¹⁰

Bu durum dikkate alındığında İslam dünyasının yeni medeniyetlerle, Yunan felsefesiyle ve Moğol istilasıyla karşılaşması sonucunda toplumsal, ilmi, kültürel ve siyasi yapıda meydana gelen kırılmalara karşı Müslüman alimlerin vermiş olduğu tepkiyi de İslamcılık düşüncesinin bir parçası olarak kabul eden tanımlar ve tartışmalar bu

---

⁸ Nuray Mert, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, *Türkiye İslamcılığına Tarihsel Bir Bakış*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, 2005, Cilt:6, s.413

⁹ Ali Bulaç, “İslamcılık Nedir? ”, **Zaman**, 21 Temmuz 2012

¹⁰ Hulusi Şentürk, **İslamcılık Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset**, **Çıra Yayınları**, İstanbul, 2011, s.23

çalışmanın kapsamına alınmamıştır. 19. yüzyılda İslam aleminin topyekûn karşı karşıya kaldığı durum ve şartlar esas alınarak İslamcılığın kökeni bu dönemde aranmış ve bu döneme dair yapılan çalışmalar temel hareket noktası olarak belirlenmiştir.

İslamcılık düşüncesinin ortaya çıktığı dönem olarak 19. yüzyıl belirlendiğinde modernleşmenin merkezi bir öneme sahip olduğu görülmektedir. “İslamcılık içinden veya dışından onu tanımlayanların her ikisi için de, İslamcılık tartışmasının miladı, modernleşme tartışmalarının başlangıcıdır ve İslamcılık tartışmasının en önemli eksenini modernleşme konusudur.”¹¹ “İslamcılık hareketi, modern Avrupa medeniyetinin İslam dünyası aleyhinde oluşturduğu tehditlere etkili bir karşı koymanın ancak modernleşmenin gereklerine uygun bir zihniyet dünyası inşa etmekle ve dinin kılavuzluğunda gerçekleşecek bir modernleşme ile mümkün olacağı fikrine dayanır...İslamcılık hareketi hem bir öze dönüş hem de bir modernleşme projesi olarak takdim edilmiştir.”¹²

İsmail Kara dinî, siyasî ve ahlaki yönleri ağır basan modernist ve ideolojik bir düşünce hareketi olarak değerlendirdiği İslamcılığı şu şekilde tanımlamıştır: “İslamcılık XIX-XX. yüzyılda İslam’ı bir bütün olarak (inanç, ibadet, ahlak, felsefe, siyaset, hukuk, eğitim...) ‘yeniden’ hayata hakim kılmak ve akılcı bir metotla Müslümanları, İslam dünyasını batı sömürsünden, zalim ve müstebit yöneticilerden, esaretten, taklitten, hurafelerden kurtarmak, medenileştirmek, birleştirmek, ve kalkındırmak uğruna aktivist, eklektik yönleri ağır baskın siyasî, fikrî ve ilmî çalışmaların, arayışların, bütünü ihtiva eden bir düşünce ve harekettir.”¹³ “İslamcılık ortaya çıktığı dönem ve muhteva itibarıyla gelenekle irtibatları zayıflamış, modernleştirici, ideolojik, siyasî ve büyük oranda seküler bir söylemdir.”¹⁴

Kara’nın tanımından hareketle İslamcılık düşüncesinin dönemin ihtiyaçları ve şartları gereği ortaya çıkan gelenek ve modernite ile hesaplaşmanın yanı sıra yerleşik İslam anlayışı ile de bir hesaplaşma içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. İslamcılığın sadece

---

¹¹ Mert, *Türkiye İslamcılığına Tarihsel Bir Bakış*, s.412

¹² İlhan Kutluer, “İslamcılık”, *DİA*, 2001, XXII, s.65

¹³ Kara, *Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Metinler-Kişiler 1*, s. 17

¹⁴ Kara, *İslamcı Söylemin Kaynakları ve Gerçeklik Değeri*, s.41

geleneğe ve modernliğe dönük değil bizzat İslam'ın kendisine dönük tarafı da bulunmaktadır.

Dinin hükümlerinin hayatın her kademsinde uygulanması ve hakim kılması gerektiği ilkesinden yola çıkarak Ali Bulaç ise İslamcılığı “İslam'ın ana referans kaynaklarından hareketle “yeni” bir insan, toplum, siyaset/devlet ve dünya tasavvurunu, buna bağlı yeni bir sosyal örgütlenme modelini ve evrensel anlamda İslam Birliği'ni hedefleyen entelektüel, ahlaki, toplumsal, ekonomik, politik ve devletler arası hareket”¹⁵ olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda “İslam Birliği” söylemiyle İslamcılık tanımına “ümmeçilik” de eklenmiştir. Bulaç'ın yapmış olduğu farklı İslamcılık tanımları da mevcuttur. Ancak burada yukarıdaki tanımın İslamcılık düşüncesinin kaynağını, kapsamını ve hedefini kuşatıcı bir şekilde ifade ettiği için tercih edilmiştir.

Genel olarak dinlerin, özel olarak da İslam'ın bizatihi ideolojik boyutunun olduğunu, Liberaliz, Sosyalizm Marksizm gibi ideolojilere benzer olarak İslamcılığın da sistemini bu dünyada kurduğunu ve sadece bunu yaparken İslam'ı referans aldığını¹⁶ düşünen Mümtaz'er Türköne ise İslamcılık tanımında geleneksel İslam düşüncesinin ideolojileşmesine vurgu yapmıştır. Türköne'ye göre “kitle iletişiminin gerçekleştiği, okur-yazar oranının arttığı, yani eğitimin yaygınlaştığı batıdaki gibi sınıfsal farklılaşmanın ortaya çıkmamasına rağmen aydın zümresinin doğduğu kültür ortamında dönüşüme uğrayan İslam düşüncesine İslamcılık denir”¹⁷

Dönüşüm neticesinde ortaya çıkan yeni oluşum diğer dinlerle hakikat mücadelesine girmek yerine dünyevi ideolojilerle mücadele eden bir “izm”dir. Bu düşüncedeki dönüşüm de bir gurup Osmanlı aydını tarafından 1867-1873 yılları arasında modern dünyanın meydan okumalarına karşı verilen cevaplar neticesinde gerçekleşmiştir.¹⁸

---

¹⁵ Bulaç, “İslamcılık Nedir?”, **Zaman**, 21 Temmuz 2012,

¹⁶ Mümtaz'er Türköne, “İslamcılığa Ne Oldu?”, **Zaman**, 24 Temmuz 2012,

¹⁷ Mümtaz'er Türköne, **Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, 1991, s.31

¹⁸ Türköne, **Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu**, s.13

Her şeyden önce İslamcılık düşüncesini bir siyasal eğilim ve oluşum olarak değerlendiren ve Müslüman ile siyasal davranışın kesiştiği her noktada ortaya çıkabilen bir kimlik¹⁹ olduğunu düşünen Yasin Aktay’a göre İslamcılık “ne tür bir İslam yorumuna sahip oldukları önemli olmaksızın, siyasal pratiğinin merkezine İslam’ı koyan her türlü Müslüman oluşumu İslamcılıktır.”²⁰

Kemal Karpat ise İslamcılığı “İslamî giysilere bürünmüş ve görünürde Müslüman ümmetinin geleneksel başkanı olan halife tarafından yönetilen Avrupa tipinde bir hürriyet ve değişim hareketi”²¹ olarak tanımlamıştır. Geleneksel dini görüntüsü ve görünürdeki Avrupa karşıtlığı sebebiyle Batı’nın siyasî ve akademik çevrelerinde bir karanlık çağ ideolojisi olarak ele alındığına vurgu yapan Karpat, İslamcılığın esas itibarıyla modern ve ilerici bir hareket olduğunu da ayrıca ifade etmektedir.²²

Bütün Müslümanları ve İslamcıları ortak bir dava etrafında ve aynı kimlik altında birleştiren Hayrettin Karaman ise İslamcı ile Müslümanı “düşünce ve inançtan davranışa, ferdi hayattan ictimâî hayata kadar bütün alanlarda, ilişki ve eylemlerde Allah’ın irade ve rızasını gözetken, buna aykırı bir inanç, düşünce ve eylem içinde olmamayı hayatının düsturu ve gayesi edinen kimse”²³ olarak tanımlamaktadır.

Karaman’a göre bir Müslüman sergilemiş olduğu davranışlarda İslam’ın hilafına hareket etmediği/edemeyeceği için davranışı gerek siyasi, ekonomik, kültürel gerekse dini, ahlaki olsun zorunlu olarak İslamcıdır. Kişinin inandığı din onun tavırlarının ve düşüncelerinin kaynağı ve aynı zamanda sınırlayıcısıdır. Bu tartışmalı bir bakış açısıdır. Müslümanlık ile İslamcılığı eş değer gören Hayrettin Karaman’ın tanımı İslamcılık düşüncesini daha karmaşık hale getirmektedir.

---

¹⁹ Yasin Aktay, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık**, *Türkiye’de İslamcılığın Siyasal Marjları*, 2. Baskı, İletişim Yayınları, 2005, Cilt:6, s.17-18

²⁰ Yasin Aktay, *Türkiye’de İslamcılığın Siyasal Marjları*, 18

²¹ Karpat, **İslam’ın Siyasallaşması**, s.27

²² Karpat, **İslam’ın Siyasallaşması**, s.23-27

²³ Hayrettin Karaman, ‘İslamcılık’, www.hayrettinkaraman.net/yazi/turkiyeveislam/0059.htm, (10 Kasım 2017)

II. İSLAMCILIK TANIMLARINDA ORTAYA ÇIKAN TİPOLOJİLER

İslamcılık düşüncesi/hareketi değerlendirilirken, tanımlarda merkeze alınan unsurların, bu düşüncenin gerek ortaya çıkışı gerek düşüncenin seyri gerekse de son dönem itibarıyla analiz edilmesi hususunda belirleyici olduklarının vurgulanması gerekir. Dolayısıyla İslamcılık hakkında yapılan tanımlardaki baskın unsurların ve düşüncelerin tasnif edilmesi, bu hareket üzerine yapılan tartışmaların anlamlı bir zemine oturması açısından faydalı olacaktır. Yukarıda verilen tanımlar, İslamcılık düşüncesinin ideolojik, siyasî ve dinin siyasette istismarı şeklinde üçlü bir tasnif yapılabileceği gibi, ideolojik boyutu göz önünde bulundurularak düşüncenin kültürel ve siyasi yönlerini vurgulayan tanımlar olarak ikili bir tasnife de tabi tutulabilir.

Osmanlı Devleti ve İslam dünyasında varlıklarını ve kimliklerini korumak, içinde bulundukları çözülüşü, gerilemeyi ve yıkılışı durdurmak ve Batı'nın üstünlüğü ve gücü karşısında alınan ağır yenilgilerin üstesinden gelmek gibi saikler üzerinden bu coğrafyalarda yaşayanların İslamcılığa yükledikleri anlam, genel olarak İslamcılığı özel olarak ise Türkiye İslamcılığını tanımlama açısından, en başından sonuna kadar belirleyici olmuştur.²⁴ Bu da içinde bulundukları durumdan kurtulma arayışı ile hareket eden İslamcıların temele aldıkları sorun ve bunun üzerine bina edilen çözüm önerileri sebebiyle birbirlerinden farklılaşmasına sebebiyet vermiştir. Bunun sonucunda ise farklı İslamcı tipolojileri ortaya çıkmıştır.

İslam dinin sahip olduğu yapı, evrensel oluşu ve kıyamete kadar varlığını sürdürecektir olması göz önüne alındığında 18. ve 19. yüzyıllar içerisinde Osmanlı Devleti'nin ve İslam dünyasının içinde bulunduğu durum karşısında tavır alırken o dönem devlet adamları veya Müslüman aydınlar tarafından İslamcılık nasıl bir ideoloji haline getirilmiştir? İslam'ın ideolojileşmesi ile birlikte İslam'ın hayatın tüm alanlarındaki etkin konumu da ideolojiye dahil edilerek kültürel bir ideoloji haline mi yoksa içinde bulunulan şartlar gereği yalnızca siyasi bir ideoloji haline gelmiştir?

Siyasal, entelektüel, kültürel ve toplumsal hareket biçimleri ve farklı coğrafyalarda çeşitli İslamcılık tecrübeleri ortaya koyan İslamcılık tipleri, tecrübeleri

---

²⁴ Mert, *Türkiye İslamcılığına Tarihsel Bir Bakış*, s.413

bulunmaktadır.²⁵ İslamcılığı bir dini yenileşme ve dindarlaşma bilinciyle birlikte dinin bir diriliş, canlanış ve ideolojileşme sürecine işaret eden Yalçın Akdoğan İslami hareketleri ekonomiden kültürel hayata ve siyasete kadar hayatın farklı alanlarında örgütlenen faaliyet gösteren oluşumlar olarak nitelendirmiştir.²⁶ Dolayısıyla Akdoğan'a göre "İslami hareketlerin farklı kesimleri konuya farklı yönlerden yaklaşmışlar, kimisi bireyin ahlaki yapısını güçlendirmeyi, kimisi devlet aygıtını ele geçirerek kurum ve kuralları dönüştürmeyi, kimisi de siyasi kadroları ıslah ederek iktidarın farklı yönlerinden istifade ederek, Müslümanların gelişimini esas almıştır."²⁷ Sonuç olarak farklı İslamcı grupların hedefleri genel anlamda siyasal İslamcı hareketler ve kültürel İslamcılar ayrımını yapmaya zemin teşkil etmiştir.

İslamcı hareketi tüm sorunların temelinde İslami bir toplumun yokluğundan hareketle Asr-ı Saadet dönemine göndermelerde bulunan bir hareket olarak tanımlayan Nilüfer Göle hareketin siyasal İslam ve kültürel İslam olmak üzere iki eylem mantığını bünyesinde barındırdığını iddia etmektedir. Bu doğrultuda Göle tarafından siyasal İslam eylemlerinde iktidarı ele geçirmeyi önceleyen, tepeden inmecî bir yaklaşım ile sistemi değiştirmeyi düşünen ve emperyalist güçler karşısında İslami kimliğini ve bağımsızlığını savunan devrimci bir yaklaşım olarak tanımlanırken kültürel İslam ise yeni bir sistem kurulmasından ziyade bireye öncelik veren, bireyin iç dünyasındaki değişimi önceleyen ve İslam'ın siyasileşerek fakirleşmesinin ve dünyevileşerek kutsallığını kaybetmesinin önünde duran bir hareket biçimi olarak tanımlamıştır.²⁸ "İslam'ın sosyal kültürel veya siyasal alana yönelik taleplerini kendi bilinç dünyasında amaç olarak algılayan İslamcılar bu niyetlerini eylem ve uygulama safhasına bir örgüt mantığı içine dökmesi İslami hareket şeklinde oluşumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur."²⁹ Buradan hareketle

---

²⁵ Ergün Yıldırım, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi, İslâmizm, İslâmlaşma ve İttihad-ı İslâm*, 1. Baskı, Zeytinburnu Belediyesi, 2013, s101

²⁶ Yalçın Akdoğan, *AK Parti ve Muhafazakar Demokrasi*, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, s. 92

²⁷ Yalçın Akdoğan, *Siyaset ve Kutsallık*, 1. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1996, s. 20-21

²⁸ Nilüfer Göle, *Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme*, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 1991, s. 105

²⁹ Akdoğan, *Siyasal İslam*, s. 85

Akdoğan İslamcılık düşüncesini sosyal İslam, siyasal İslam ve kültürel İslam olmak üzere üç başlık altında incelemiştir.³⁰

Ancak bu çalışma içerisinde İslamcılık düşüncesinin sosyal ve kültürel tarafları bir araya getirilerek ve genel olarak İslamcılık düşüncesi etrafında yapılan tanımlardan hareketle iki başlık halinde incelenmiştir. Dolayısıyla bu iki kategorinin içirişine girmesi muhtemel kişi ve yapılara değinilmemiştir.

A. Kültürel İslamcılık

İslam dini özü itibariyle inananlarının sadece ahiret hayatıyla ilgilenen ve onları yalnızca ölüm sonrasına hazırlayan bir din değildir. Doğumundan ölümüne bir toplum içerisinde var olan ve varlığını bu toplumsal hayat içerisinde devam ettiren insanın tüm hayatını kuşatıcı, yönlendirici ve sınırlarını belirleyici bir yapıya sahiptir. Hal böyle olunca da bir Müslüman karşılaştığı olaylar karşısındaki tavrını, duruşunu ve stratejisini dininin sınırları çerçevesinde değerlendirmekte ve yine onun sınırları içerisinde çözüm arayışlarına girmektedir.

Said Halim Paşa'nın İslamcılık tanımı bu duruma doğrudan işaret etmektedir. Ona göre "İslamlaşmak demek İslam'ın itikayâtını, ahlakiyâtını, içtimaiyâtını, siyasiyâtını daima zaman ve muhitin ihtiyâcâtına en muvafık bir surette tefsir ederek bunlara gereği gibi tevfi-k-i hareket etmekten ibarettir. Kendisinin Müslüman olduğunu söyleyen bir adam, kabul etmiş olduğu dinin mebâd-i esâsiyesine göre hissetmedikçe, ona göre hareket etmedikçe, yani İslam'ın, ahlakiyâtına, içtimaiyâtına, siyasiyatına tamamıyla kendini uydurmadıkça yalnız Müslümanlığını itiraf etmekle bir şey kazanamaz hiçbir saadet elde edemez."³¹ Nitekim Hayrettin Karaman'ın yapmış olduğu İslamcılık ve Müslüman tanımı da Said Halim Paşa'nın tanımıyla paralellik arz etmektedir. Karaman'a göre İslamcı ve Müslüman "düşünce ve inançtan davranışa, ferdi hayattan ictimâî hayata kadar bütün alanlarda, ilişki ve eylemlerde Allah'ın irade ve rızasını gözeten, buna aykırı bir inanç, düşünce ve eylem içinde olmamayı hayatının düsturu ve gayesi edinen kimse"dir³²

---

³⁰ Akdoğan, *Siyasal İslam*, s. 191-215

³¹ Said Halim Paşa "İslâmlaşma I", Mehmed Akif Külliyyatı içinde, Çev: M. Akif, Haz: İsmail Hakkı Şengüler, cilt 6, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 1993, s. 403-404

³² Karaman, "İslamcılık", www.hayrettinkaraman.net/yazi/turkiyeveislam/0059.htm, (10 Kasım 2017)

Dönemin şartları içerisinde İslamcılar da içinde bulundukları durumdan kurtulmak adına İslam'ı kendilerine referans alarak hareket etmişler böylece İslam'ı bir ideolojiye dönüştürmüşlerdir. İlk dönem İslamcıları ve onlar üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde İslamcılarının genel olarak dinin uhrevi boyutunu değil dünyevi boyutunu ön plana çıkardıkları görülmektedir. Hayatın her alanında söz sahibi olan İslam dinin pratiğe dönük yönü daha vurgulu bir şekilde ön plana çıkarılmaktadır. İlerleyen bölümlerde görüleceği gibi buradan hareketle İslamcılar tasavvufun ve pasif İslam anlayışının Osmanlı Devleti'nin ve İslam dünyasının Batı karşısında geri kalmasında büyük rol oynadığını iddia edeceklerdir.

Bu noktadan hareketle insan hayatının tümünü kapsayan bir dinin, yine insanın bütün toplumsal hayatına odaklanan bir ideoloji haline gelmesi/getirilmesi kültürel İslamcılık olarak adlandırılabilir. Şartlar gereği devletin ve İslam dünyasının içinde bulunduğu durumda İslamcılık düşüncesi içerisinde siyasi duruş ön plana çıksa bile İslamcılığın dine, geleneğe, ahlaka, eğitime, bilime, teknolojiye, ilerlemeye, toplumsal hayata ve yapıya dair eleştirileri mevcuttur.

İslamcılar arasında önemli bir konuma sahip olan Mehmed Akif Ersoy'da "her şeyi olduğu gibi siyaseti de İslam'a hizmet için istemiş, bunun dışında siyasi meselelere eğilmeye tenezzül etmemiştir."³³ O "İslamiyet'in devlet dini olarak muhafazasını ve dinle devletin ayrılmamasını şart koşuyordu. Müslüman ahlakına sımsıkı sarılmak gerektiğine inanıyordu."³⁴ Bu hususlar göz önüne alındığında Akif'in anlayışı ahlak temelli bir yapıya sahiptir. Siyasi oluşumlar içerisinde bulunsu da siyaset ile ilgilenmeden muhalif tavrını Müslümanların tutumlarını göz önünde bulundurarak sürdürmüştür. "Allah'a sığınırım şu siyasetten, siyaset sözünden, siyaset manasından, siyaset sözünün ağızdan çıkan her harfinden, siyaset namına içten geçen her halden, siyaseti öğrenen yahut siyasetle akıllaşan herkesten, siyaset kelimesinin kökünden ve o kökten çıkan iştiaqların hepsinden Allah'a sığınırım."³⁵ Siyasete dair düşüncelerini bu şekilde ifade eden Akif ahlak vurgusunu da Safahat'ında şu dizelerle ifade etmiştir:

---

³³ Vehbi Vakkasoğlu, **Mehmet Akif**, 1. Baskı, Nesil, İstanbul, 2003, s.124

³⁴ A. Cerrahoğlu, **Bir İslam Reformatörü: Mehmet Akif**, İstanbul Matbaası, 1964, s. 97

³⁵ Eşref Edip, Yetmiş Muharririn Yazılarıyla Mehmet Akif, 330, Akt. Vehbi Vakkasoğlu, Mehmet Akif, 1. Baskı, Nesil, 2003, s. 125

“Ne irfandır veren ahlaka yükseklik ne vîcdandır

Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır

...

Fakat ahlakın izmihlali ne müdhiş bir izmihlal

Ne millet kurtulur, zira, ne milliyet, ne istiklal

...³⁶

Bu durum siyasal İslamcılık düşüncesinin yanında kültürel İslamcılık düşüncesinin de varlığa işaret etmemize imkân tanımaktadır. Siyasal İslamcılıkta siyaset baş unsur olduğu için diğer unsurlara ya temas edilmemekte ya da bu unsurlar siyasetin çok fazla gölgesinde kalmaktadır.

İslam dinin, kabul edilmesiyle birlikte kişinin dünya hayatını yönlendiren bir yapıya sahip olması onu İslamcı yapmaktadır. Bu durum Hayrettin Karaman’ın İslamcılık tanımında da kendisini bariz bir şekilde göstermektedir. Müslüman diyen her kişi ister ilmi ister siyasi, isterse ekonomik bir duruş sergileyecek olsun bunu en temelde İslam şekillendirmektedir. Dolayısıyla bir ideoloji haline gelmiş olsa bile hayatın her alanına dair söz söyleyip, sınırları belirlediği için bu siyasal İslamcılığın dışında bir durumdur. İslam’ın bir bütün olarak inanç, ibadet, ahlak, siyaset, hukuk, eğitim vb. alanlarda hayata yeniden hakim kılma amacıyla Osmanlı son döneminde ortaya çıkan ve günümüze kadar devam İslamcılık hareketi siyasi duruşun yanında bu alanlardaki duruşlar ve çözüm önerileri de hesaba katılarak değerlendiriliyorsa bu akımı nitelemek adına kültürel İslamcılık nitelemesi kullanılabilir.

Ancak dönemin şartları gereği ön plana çıkışı itibariyle İslamcılığı yalnızca siyasi bir ideoloji olarak nitelemek de mümkündür. Nitekim bu yukarıda yapılan tanımlarda da görülmektedir.

---

³⁶ Mehmet Akif Ersoy, Safahat, “Ne İrfandır Veren Ahlaka, Yükseklik Ne Vîcdandır”, Haz. Ertuğrul Düздаğ, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1987, s.249

B. Siyasal İslamcılık

Gündelik hayatında yaptığı bütün tercihlerde, eylemlerinde, dinî bir metinle uyumlu olmayı gözetken bir insanın siyasal tercihlerinde veya katılımında bu metne uygunluğu gözetmemesi düşünülebilir mi? İşte siyasal İslamcılığın “siyasal” bağlamını bu sorunun genel muhtevası oluşturur. Hayatla ilgili dini tercihlerin siyasi tercih olarak da savunulması siyasal İslamcılığın görünür yönünü ya da ayırt edici vasfını ortaya koyar.

Din ve İslam algılarındaki tüm farklılıklarına rağmen siyasal düşüncesinin merkezine İslam’ı yerleştiren her türlü hareket, düşünce, oluşum İslamcılık olarak nitelendirilebilir. Bu da farklı İslamcılık görünümlerinin ortaya çıkmasına zemin teşkil etmektedir. “Takdir edilebileceği gibi bu tasvir “siyasal” ile “İslam”ın her zaman birbirini çeken, hatta birbirlerine karşı asal kalmalarına izin vermeyen bir muhtevaya sahip olduklarını söylüyor.”³⁷

Siyasal İslamcılık olarak tanımlanan olgu İslamcılık düşüncesinin, siyasal davranış ile Müslüman kimliğinin kesiştiği her alanda ortaya çıkabilen bir algı olduğudur. Tarih içerisinde farklı dönemlerde 19. yüzyıl benzeri kriz dönemleri yaşanmış olsa da İslam bir ideolojiye dönüştürülmemiş veya siyasi bir ideoloji olarak algılanmamıştır.

Osmanlı Devleti’nin mevcut durumu ve Batı karşısındaki konumu, Batı devletlerindeki modernleşme ve ilerleme, önü alınamayan mağlubiyetler ve Batı karşısındaki ezilmeler, ulus devleti ve milliyetçilik hareketlerinin yükselişi ve bunun bir sonucu olarak Osmanlı tebaasını bir arada tutacak bir üst kimlik arayışı, bu durumdan kurtulmak isteyenlerin eliyle İslam’ın bir ideoloji haline gelmesine sebep olmuştur. O dönem içerisinde yaşayanların varlıklarını ve kimliklerini korumak, toplumsal çözülüşü durdurmak ve Batı karşısında düşülen durumdan kurtulmak, üzerinden İslamcılığa yüklenen anlam, İslamcılığın tanımlanması açısından, en başından sonuna kadar belirleyici olmuştur.³⁸ Bu sorunların çözümüne yönelik yapılan önerilerde dönemin şartları gereği siyasetin ön plana çıkması, bu düşüncenin siyasi bir ideoloji olarak nitelendirilmesini mümkün kılmıştır.

---

³⁷ Aktay, *Türkiye’de İslamcılığın Siyasal Marjları*, s.17-18

³⁸ Mert, *Türkiye İslamcılığına Tarihsel Bir Bakış*, s.413

Siyasal İslamcılar İslam'ın aslından uzaklaştırılmış, hurafelere, batıl inançlara, ve sadece ahiret hayatına dönük olan tarafının vurgulanmasına yönelik bir din olarak algılanmasına tepki göstererek, onun ahiretin yanı sıra dünya ve toplumsal hayata, gündelik ilişkiler ağına dair hükümlerine de vurgu yaparak bir Müslümanın sosyal ve siyasal hayatında da dinin gereklilikleri çerçevesinde hareket etmeleri gerektiğini şiddetle savunmuşlardır.³⁹ Buradaki amaç İslam'ın ahlak ve siyasete dair prensiplerini tüm berraklığıyla gelenek ve hurafelerden arınmış bir şekilde ortaya koyarak bu prensipleri bireyler, toplumlar ve devletler için birer hayat standardı, yaşam biçimi haline getirmek ve bunlara bir ideolojik değer vermektir.⁴⁰ Dolayısıyla “siyasal İslamcılık çözümü devlette gören, değişimi siyasal iktidarın gücünde ve etkili araçlarında arayan, yukarıdan aşağıya Müslümanlaşmayı öngören, resmi bir din görüşüne dayanan total eğilimleri baskın bir anlayış” olarak ortaya çıkmaktadır.⁴¹

“Her ne kadar İslami anlamda Müslüman kavramı İslam'ın gerek dünyevi ve gerekse uhrevi ilkelerinin kabul etmiş ve hayatını bu ilkeler üzerine tanzim etmeye niyet etmiş kişileri kapsasa da yaşanan süreçte kendisini Müslüman olarak tanımlayan fakat İslam'ın sosyal ve siyasal alandaki ilkelerinden yeterince haberdar olmayan veya bu ilkeleri hayata geçirmeyi ibadet kadar önemsemeyen geniş halk kesimlerinin de olduğu bir gerçektir. Bu süreçte İslam'ın ahirete yönelik ilkelerinin yanı sıra dünya nimetlerine ve dünya hayatına yönelik ilkelerini de ön plana çıkaran ve bu ilkeler çerçevesinde siyasi duruşunu ortaya koyan kişileri ayırt edebilmek için İslamcı kavramı kullanılmaktadır.”⁴²

Dönemin şartları gereği siyasete yapılan vurgu sebebiyle hayatın tüm alanlarına vurgu yapan İslamcılık anlayışı bu noktada ayrılmaktadır. Bunun sadece bir niteleme farklılığı ve temel hareket noktalarındaki ve değişimi ön gördükleri alanlardaki farklılık olarak algılamak doğru olacaktır. Çünkü İslamcılık düşüncesinin modern, tepkisel ve çözüm arayışı içerisinde olan bir ideoloji olduğundan şüphe yoktur. Hal böyleyken

---

³⁹ Şentürk, **İslamcılık Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset**, s.20

⁴⁰ Tarık Zafer Tunaya, **İslamcılık Cereyanı -1**, 1. Baskı, Cumhuriyet, 1998, s.34

⁴¹ Akdoğan, **AK Parti ve Muhafazakar Demokrasi**, s. 92

⁴² Şentürk, **İslamcılık Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset**, s.22

içlerindeki farklılık sebebiyle İslamcılık düşüncesinin doğru anlaşılabilmesi için böyle bir tasnif yoluna gidilmiştir.

Siyaset pratiği ile dinin örtüştürülmesi aynı zamanda hassas bir noktadır. Siyaset özü itibarıyla beşeri bir pratiktir. Siyaset kazanma güdüsü içinde aktüel olana odaklanma ve aktüel meselelere yine aktüel cevaplar üretme sürecidir. Eğer dünyevi meseleleri çözme iddiasında olan siyasi dil bütünüyle dini bir anlama hapsedilirse, siyasetçinin yaptığı yanlışlar dinin yanlışları olarak algılanabilir. Dolayısıyla siyasi olanın dinleştirilmesi, dini olanın profanlaşması tehlikesini de beraberinde getirebilir. Din önemlidir ve aslında çoğu siyasi hareket için önemli bir meşrulaştırma aracıdır. Genelde din siyasal süreçlerde kazanma güdüsüyle araçsallaştırılarak kullanılır.⁴³ İşte siyasal İslam'ın da en temel problemlerinden birisinin ezeli-ebedi çağlar üstü ilke ve ilişki biçimlerinin araç haline getirilerek siyasi malzeme mesabesine düşürülmesi olduğu söylenebilir. Zaten Batıda laikliğin ortaya çıktığı tarihsel ve siyasal zemin de bu risk ve çatışmalardan arınma arzusuyla kendi yatağını bulmuştur.

III. İSLAMCILIĞIN ORTAYA ÇIKIŞI

Dünyanın çeşitli bölgelerinde farklı özellikler veya muhtevalara sahip İslamcılık anlayışlarının var olması, bu hareketlerin ortaya çıktığı bölgelerin sosyal, siyasi, askeri, ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmişlik düzeyleri, karşılaşılan, tepki gösterilen yapıların çeşitliliği ve mücadelenin biçimindeki farklılık ile açıklanabilir. 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durum göz önüne alındığında İslamcılık düşüncesinin oluşmasına Batı ve Rusya karşısında alınan ağır mağlubiyetler, yaşanan toprak kayıpları, etnik ve dini kökenli ayrılıkçı yapılar temelde etkili olurken, devletin merkezine uzak bölgelerde ise Batı sömürsüne ve modernizasyonuna karşı yürütülen mücadelenin etkili olduğu söylenebilir. “İslam'ın ideoloji olarak mücadelecî bir kalıba dökülmesinde konjektürün etkisi vardır. 19. Yüzyıl sömürgeciliği İslam toplumlarını topyekûn ortak bir siyasal tavır almalarını gerektirmiş ve siyasal içerikli bir İslami kimliğin oluşmasına zemin hazırlamıştır.”⁴⁴ Sonuç olarak bir düşünce hareketi

---

⁴³ Zeki Arslantürk. Tayfun Amman, **Sosyoloji**, Kaknüs Yayınları İstanbul 2001, s.309; Ayrıca krş: Halil Aydınalp, **Gerede'de Dini Hayat: Din Kurumu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**, Gerede Belediyesi Yayınları, İstanbul 2012, s.100.

⁴⁴ Yalçın Akdoğan, **Siyasal İslam**, 1. Baskı, Şehir Yayınları, İstanbul, 2000, s.42

olan “İslamcılık tarihsel olarak Batılılaşma sürecinin dolaysız sonuçlarından birisi olarak ortaya çıkmıştır.”⁴⁵

İlerleyen dönemlerde Batı’nın kendi içerisinde İslamcı hareketin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan etkenler ise göçler neticesinde ortaya çıkan kendini ve kimliğini koruma ihtiyacı başlığı altında ele alınabilir. Alt yapılarındaki bu farklılıklar İslamcılık düşüncesinin genel özelliklerini ve mücadele biçimini doğrudan etkilemiştir. Bu hususlar çerçevesinde “İslamcılığın Ortaya Çıkışı” başlığı altında Osmanlı Devleti’nin 18. ve 19. yüzyıllarda içinde bulunduğu durumun ortaya çıkardığı İslamcılık düşüncesini oluşturan sebepler ve hareketin özellikleri ele alınacaktır.

18. yüzyılda 1699 tarihli Karlofça Antlaşması ve 1774 tarihli Kaynarca Antlaşması ile kaybedilen topraklara rağmen Osmanlı bu yüzyılda toprak bütünlüğünü korumayı büyük ölçüde başarmıştır. Ancak alınan ağır yenilgilerin, statü ve toprak kayıplarının devleti yönetenleri askeri yenilenme başta olmak üzere birçok alanda yenilik yapma düşüncesini harekete geçirdiği görülmektedir.

III. Selim Osmanlı Devleti’nin başına geçene kadar devleti eski gücüne kavuşturmak için birtakım yenilikler yapılmıştır. Ancak bu yenileşme hareketleri içerisinde III. Selim’in önemli bir figür olarak seçilmesinin sebebi ise onun yapılan yenilikleri daha sistematik ve geniş çaplı yapmasından kaynaklanmaktadır.⁴⁶ Devletin askeri gücü Batı’nın sahip olduğu seviyeye çıkarmayı amaçlayan III. Selim 1792 ve 1793 yıllarında Nizam-ı Cedid hattı hümayunlarını çıkarmıştır. Bu hattı hümayunlar toprak üzerindeki hakimiyetin yeniden tesis edilmesi adına yöneticilik, vergilendirme, tahıl ve ticaret denetimi gibi idari ve mali konuları kapsasa da en önemli yenilik alanı Batı tarzında eğitilmiş ve donatılmış yeni piyade birliklerinin kurulmasını içeren hükümler olmuştur. Bunlara ek olarak Batı’nın daha yakından ve düzenli olarak takip edilmesi adına başlıca merkezlerde elçilikler açılmış ve bu elçilikler birçok gence Batı’yı tanıma

---

⁴⁵ Ahmet Çiğdem, “İslamcılık”, **Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, Cilt. 15, s.1231

⁴⁶ Adem Efe, **Meşrutiyetten Cumhuriyet’e İslamcılar ve Modernleşme (1908’den 1924’e)**, Uludağ Üniversitesi, S.B.E, Din Sosyolojisi, 2012, s.97 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

fırsatı tanımıştır. Bu gençlerden bazıları da döndüklerinde Babıali’de memur olmuşlardır.⁴⁷

Yapılan yenilikler ve Batının yakından takibi sistematik bir şekilde gerçekleştirilse de buradaki asıl amaç geleneksel düzenin tamamen yıkılması ve onun yerine Batılı düzenin kurulması değil, bir bakıma kendi köklerinden hareketle sistemin iyileştirilmesi olarak düşünülebilir. Bu doğrultuda III. Selim’in başlatmış olduğu yenilikleri kendisinden sonra tahta geçen II. Mahmut büyük bir hassasiyetle devam ettirmiştir. Devleti yeniden güçlü kılmak adına askeri alanda Yeniçeri Ocağı ve tımar sistemi kaldırılmış, eğitim alanında amacı yeni ordu için hekim yetiştirmek olan tıp okulu açılmış (1827), daha sonra Fransız örneğine uyarlanarak Mekteb-i Ulumu Harbiye açılmış (1834), haberleşme alanında ise ilk sayısını 1831’de çıkaran Takvim-i Vekayi gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.⁴⁸ Sistematik olarak devam eden bu yenileşme ve eski güce kavuşma hareketlerini Tanzimat ve Islahat fermanlarında yapılan yenilikler takip etmiştir.

19. yüzyıla hemen her alanda Batının ezici üstünlüğü altında giren, eski gücüne kavuşma, yenileşme ve modernleşme adına attığı adımlar ile Batının üstünlüğünü kabul eden İslam dünyası ve Osmanlı Devleti bu durum karşısında varlığını koruyabilmek ve geri kaldığını düşündüğü alanlarda ilerlemeyi sağlayabilmek adına Osmanlı tebaasını bir arada tutacak İslam dayanışması/birliği fikrini geliştirmiştir. ⁴⁹Düşüncelerini işgaller, sömürüler ve Batının ezici üstünlüğü karşısında oluşturmak durumunda kalan İslamcılar modernleşen ve gelişen Batının İslam dünyası karşındaki üstünlüğüne karşı koyuşun ancak Batının modernleşme ideolojisi çerçevesinde inşa etmiş olduğu zihin yapısının Osmanlı topraklarında da inşa edilmesi ve onun rehberliğinde gerçekleşecek bir ilerleme ile mümkün olabileceği sonucuna ulaşmışlardır.⁵⁰

19.yüzyıla gelindiğinde Batının ezici üstünlüğü karşısında aciz kalan Osmanlı geçmiş dönemlerdeki parlak günlerine dönebilmek, mevcut statik müesseselerini dinamik

---

⁴⁷ Bernard Lewis, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, Çev. Metin Kıratlı, Türk Tarih Kurumu, 1993, 5. Baskı, Ankara, s.57-63

⁴⁸ Lewis, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, s.79-95

⁴⁹ Mümtaz’er Türköne, “İslamcılık”, **DİA**, 2001, XXII, s. 60

⁵⁰ Kutluer, “İslamcılık”, **DİA**, 2001, XXII, s. 65

hale getirebilmek ve dünya sistemindeki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri taklit ederek yeniden güçlenebilmek adına yapılan yenileşme ve gelişme hamlelerine rağmen eski gücünün ve parlak günlerinin çok gerisinde kalmış sonuç olarak da toprakları üzerindeki hakimiyetini kaybetmeye başlamıştır. Osmanlı toprakları başta Tunus, Cezayir, Mısır, Hindistan olmak üzere Batılı devletler tarafından işgal edilerek sömürgeleştirilmiştir. Bu durumu devletin toprakları üzerindeki otoritesinin zayıflaması sonucu işgal ve sömürü faaliyetlerinin dışında kalan bazı bölgelerde etnik ve dini kökenli devletçiklerin kurulması takip etmiştir. İşgaller, sömürü faaliyetleri ve devletçiklerin kurulmaya başlaması devleti yönetenleri ve ulemayı/aydınları bir taraftan Batının gelişmişliği, ilerlemesi ve modernleşmesi üzerine düşünmeye iterken diğer taraftan da Osmanlı tebaasını bir arada tutacak unsurları da düşünmeye sevk etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin III Selim ve II Mahmut'un yapmış olduğu yenileme hareketlerinden sonra Batılılaşma ve modernleşme yolunda attığı önemli adımlardan ilk 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile gerçekleşmiştir.⁵¹ Ferman içinde bulunduğu durumunda bir an önce kurtulmak isteyen devletin Batılı prensipler doğrultusunda yeniden kurulma teşebbüsünün bir göstergesidir.⁵² Bir anayasa ve kanun metni olmaktan ziyade, Avrupa'da hükümdarların kendi yetkileriyle kalkın hakları arasındaki ilişkilerde değişiklik yapılması gayretinde/niyetinde olan bir belgedir.⁵³ Şöyle ki vergilerin düzenli bir şekilde toplanması için gerekli ilke ve prensipler, askeri yükümlüklerin tatbiki hususunda getirdiği yeniliklere ek olarak "kanun ve nizamnamelerin bütün can, mal ve namus güvenliğini temin etmesi gerekeceği ve padişah tarafından verilen bu iltifatın hangi din ve mezhepte olursa olsun herkesi kapsayacağı, herkesin bundan faydalanacağı"⁵⁴ gibi hükümler içermekteydi. Ancak durum beklendiği gibi olmamıştır. Ferman ile ilan edilen hususlar çerçevesinde oluşturulmak istenen 'Osmanlı tebaası' algısı da sonuçsuz kalmıştır. Ayrıca ferman ile azınlıklara ve gayri Müslimlere vaad edilen değişikliklerin gerçekleşmemesi veya uygulamada sorunların çıkması Batı

---

⁵¹ Sinan Akşin, **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Yenigün Haber Ajansı, 1997, Cilt:1, s.27

⁵² Halil İnalcık ve Mehmet Seyitdanlıoğlu, **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat Nedir?**, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2006, s. 32

⁵³ Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, s. 208

⁵⁴ Engelhardt, **Tanzimat ve Türkiye**, Çev. Ali Reşad, 1. Baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1999, s.44

devletlerini fermanın uygulamalarının denetleyicileri ve koruyucuları haline gelmelerini sağlamıştır.

Osmanlı Tanzimat Fermanı'ndaki hükümler sebebiyle devlete doğrudan müdahale hakkı elde eden Batılı devletlerin etkisi/kontrolü altına bu dönemden itibaren daha fazla girmiştir. Özellikle "1853-56 arasında, Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması sırasında Avrupa ile ittifakı Osmanlı Devleti'ni hızla ve beklenmedik bir şekilde Avrupa'nın politik, ekonomik, kültürel yörüngesine çektiği görülmektedir."⁵⁵ Bununla birlikte Tanzimat Fermanı ile vaad edilen kanun ve nizam değişiklikleri Osmanlı Devleti tarafından gerçekleştirilmemiş, yapılan düzenlemeler de Batı devletlerini memnun etmemiştir. Bunun üzerine Batı devletleri Kaynarca Antlaşmasından sonra elde ettikleri hakları kullanarak Ortodoks Hristiyan milletler lehine isteklerde bulunulmasını engellemek adına baskı yapmışlar ve Islahat Fermanını ilan etmeye zorlamışlardır.⁵⁶

Devletin yapılarıyla, müesseseleriyle kendini yenileme ve modernleşme çabaları arasında önemli kilometre taşlarından biri olan Islahat Fermanı 1856 yılında dış baskılar neticesinde ilan edildiğinden ve Müslüman tebaada bir statü kaybına sebep olduğundan dolayı Müslümanların tepkisini çekmiştir. Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra Müslüman tebaanın son moral gücü olan üstünlük anlayışının da Islahat Fermanı ile ortadan kalması halk tabanından gelen tepkilerle birleşince Tanzimat Fermanı'nın da ilan edilen ittihad-ı anasır anlayışının da sorgulanmasına zemin hazırlamıştır.⁵⁷ Islahat Fermanı ile karma mahkemelerin kurulması, Müslüman-Hristiyan eşitliği konusunda cizyenin kaldırılması, Hristiyanların tanıklığının kabul edilmesi ve kendi kitapları üzerine yemin edebilmesi⁵⁸ gibi düzenlemeler yapılmıştır. Dolayısıyla Islahat Fermanı ile Tanzimat Fermanı'nda ilan edilen hususlar pekiştirilmiş ve bunun daha da ilerisine gidilerek gayri Müslimlere temsil yetkisi de verilmiştir.⁵⁹

---

⁵⁵ Karpat, **İslam'ın Siyasallaşması**, s.21

⁵⁶ Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, s. 208

⁵⁷ Cezmi Eraslan, **II. Abdülhamid ve İslam Bilgi**, Ötüken Yayınları, 1992, s.37

⁵⁸ Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, s.211

⁵⁹ Roderic H. Davison, **Osmanlı'da Batı Tesiri**, Çev. Muhmet Burak, İletişim, Adana, 1997, s. 109-110

Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra yaşanan tecrübe ve özellikle de Islahat Fermanı'nın yenilik olarak getirdiği Osmanlı tebaası arasında eşitlik prensibinin sebep olduğu toplumsal huzursuzluk, kendilerini devletin gerçek sahibi telakki eden Müslümanların “millet-i hakime” statülerini kaybettikleri/edecekleri endişesiyle itirazlarını İslam'ı referans göstererek dile getirmelerine ve bu yaşananları şeriatın sapma olarak değerlendirmelerine zemin hazırlamıştır. Gayr-i Müslimlerin Islahat Fermanı ile elde ettikleri hakların kendi sahip oldukları haklardan fazla olduğuna inanan Müslüman kesim gelişme adına atılan bu adımları tartışmaya açmıştır. Özellikle bu süreç içerisinde girilen yenileşme ve modernleşme çabalarının bir göstergesi olan hukuk düzenlemeleri ve Batıdan alınan kanunlar halk tabanında dini hassasiyetlerin daha da artmasına ve İslamcı tepkilere zemin teşkil etmiştir.⁶⁰ Yapılan yeni düzenlemelerin tartışmaya açılmasıyla ve bu tartışmada İslam'ın temel hareket unsuru olmasıyla birlikte İslam bir muhalefet aracı haline gelmiş ve ideolojileşme belirtileri göstermeye başlamıştır.⁶¹

Mevcut şartlar çerçevesinde İslam'ın bir muhalefet aracı haline gelmesi ve ideolojileşmesi 19. yüzyıl düşünürlerini kendilerinden öncekilerden ayıran bir özellik olmuştur. Tarihinde siyasi kırılmalar, istilalar yaşan ve yeni kültür, toplum ve bilgi anlayışlarıyla yüzleşen İslam dünyası yaşadığı krizleri İslam'a ve geleneğe dayanarak çözebilmiştir. Ancak 19. yüzyıla gelindiğinde İslam ve geleneği temel referans kabul eden Müslümanlar için yeni olan, çözüm önerilerinin temel dayanak noktaları bu iki ana referans kaynağından uzaklaşarak modernizmin etkileri altında veya karşısında şekillenmesi olmuştur. Modern dünyada ve Batının ilerlemesi karşısından dinin varlığını koruyabileceğine ve koruması gerektiğine dair inançlarını modernizmin onlara sağladığı verilerle teyit etmeye çalışmışlardır.⁶²

Düşüncelerini devleti yeniden güçlendirmek adına yapılan ıslahatların sonuç vermediği, Batı karşısındaki bağımlılığın arttığı ve halk tabanında da huzursuzlukların

---

⁶⁰ Azmi Özcan, “İslamcılık”, **DİA**, 2001, s.63

⁶¹ M. Saffet Sarıkaya, ‘Osmanlı Türkiye’sindeki İslamcılık Düşüncesine Genel Bir Bakış’, Arayışlar, Sayı:1, 1999/1, Isparta.

⁶² Kenan Çağan, **Münevverden Entelektüele Modernleşme, İslamcılık, Yerellik**, 1. Baskı, Tezkire Yayınları, 2015, s.64

başladığı bir ortamda şekillendirmek zorunda kalan İslamcılar sonuçta, modernleşerek bilimsel ve teknolojik olarak güçlenen Batının İslam dünyası ve Osmanlı karşısında oluşturduğu tehditlere direnmenin ve karşı koyabilmenin ancak modernleşmenin gereklerine uygun bir zihniyet dünyası inşa etmekle ve bu modernleşmenin de dinin kılavuzluğu ile mümkün olacağı fikrine ulaşmışlardır.⁶³ Bu çerçeve de Batının gelişmesini sağlayan temel saikler İslam'ın asıl kaynaklarından getirilen deliller ve gelenek ile meşrulaştırılarak transfer edilmeye çalışılmıştır. “İslam dünyasında dinden daha güçlü başka meşrulaştırıcı ve seferber edici unsurlar olmadığı için modern-seküler fikirler, kurumlar ve uygulamalar dini bir muhteva veya kılıf ile savunulabilmiş, büyük kalabalıklara benimsetilebilmiştir.”⁶⁴

Tanzimat ve Islahat fermanlarının ıslahat alanlarını temel tartışma konusu olarak alan İslamcılık düşüncesi zaman içerisinde hak ve hürriyetler çerçevesinde genişleyen devletin kurumları ve yapısına dair diğer meseleleri de kendi bünyesinde tartışmıştır.⁶⁵ “Mevcut İslami anlayışların güncelleşebilmesi, yaşanan dönemin sorunlarına ve arayışlarına cevap verebilmesi dinde tecdit ihtiyacını doğururken; bu durumun aynı zamanda özellikle Batı medeniyeti karşısında gerileyen İslam coğrafyası açısından ideolojik bir direnme hareketine dönüşmesi İslami kesimlere yeni bir dinamizm kazandırıyordu. Hem dine hem devletin reformasyonuna yönelik talepler hem de Batının emperyalist taleplerine karşı üretilen cevaplar İslami yaklaşımları muhalefetin önemli bir argümanı yapıyordu.”⁶⁶

IV. İSLAMCILARIN DURUM TESPİTİ

19. yüzyılda kaydettiği gelişme sayesinde her şeyi önüne katıp sürükleyen, karşında duran her düşünce, ideoloji ve yapıyı yıkıp geçen taşkın Avrupa seli Müslüman aydınlarının hem düşüncelerinin istikametini, hem içeriğini, hem de mevcut şartlar içerisinde geliştirdikleri çözüm önerilerinin muhtevasını, şeklini ve neticesini

---

⁶³ Mahsum Aytepe, ‘Doğuşundan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi’, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 2016, Cilt:4, Sayı:1, s.173

⁶⁴ Kara, *İslamcı Söylemin Kaynakları ve Gerçeklik Değeri*, s.44

⁶⁵ İsmail Kara, **Müslüman Kalarak Avrupalı Olmak**, 1. Baskı, İstanbul, Dergah Yayınları, 2017, s. 16

⁶⁶ Yalçın Akdoğan, **Siyasal İslam**, 1. Baskı, Şehir Yayınları, İstanbul, 2000, s.76

belirlemiştir.⁶⁷ “İslamiyet mani-i terakki değildir”, ‘Kabahat İslam’da değil Müslümanlarda’, ‘İslam medeniyetin hamisidir’, ‘Hikmet müminin yitik malıdır nerede bulursa onu alır’ gibi sloganlarla⁶⁸ yola çıkan İslamcılar, “ilerlemeye, bilime ve akla verdikleri önemden ve İslam toplumunun meselelerini bu kavramlar ekseninde yeniden revize etmek”⁶⁹ istemeleri sebebiyle içinde bulundukları durumu analiz etmek ile işe başlamışlar ve tespit ettikleri sebepler doğrultusunda kendi çözüm önerilerini ortaya koymuşlardır.

A. İslamcılık Düşüncesine Zemin Hazırlayan Harici Sebepler

18. ve 19. yüzyıllarda İslam dünyası ve Osmanlı devleti askeri, ekonomik, siyasi, bilimsel ve teknolojik anlamda bir gerileme içerisindeydi veya Batı karşısında konumu itibarıyla geri kalmış görünmektedir. Topraklar üzerindeki hakimiyetin kaybedilmesi, Batı karşısındaki üstünlüğün ortadan kalkması, askeri alanda yapılan yeniliklerin kifayetsiz kalması, bilimsel ve teknolojik ilerlemede Batı ile boy ölçülebilecek bir seviyenin yakalanamaması, Tanzimat ve Islahat fermanları ile beklenen iyileşmenin tersine bir huzursuzluk ortamının oluşması Müslüman aydınlarını fetret olarak adlandırdıkları gerileme, çöküş içinde olan İslam dünyası ve Osmanlı Devleti’ni içinde bulundukları bu donukluk ve hareketsizlik halinden kurtaracak çözümler aramaya itmiştir.⁷⁰

B. İslamcılık Düşüncesine Zemin Hazırlayan Dahili Sebepler

İslamcılar Osmanlı’nın Batı karşısındaki durumunu değerlendirirken gerilmenin ve Batının üstün konuma geçmesinin temel sorumlusu olarak Müslümanları görmüşlerdir. Ancak Müslümanlarda görülen bu ahlaki ve fikri gerileme İslam’dan ziyade hurafelerle doldurulmuş bir din anlayışından, İslam’ın aslına uygun olmayan yeniliklerden ve gelenekten kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir.⁷¹ Harici sebepleri genel

⁶⁷ Kara, **İslamcıların Siyasi Görüşleri 1**, s.19

⁶⁸ İsmail Kara, **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, “*Tanzimattan Cumhuriyete İslamcılık Tartışmaları*”, Cilt 5, s.1408

⁶⁹ Çağan, **Münevverden Entellektüele Modernleşme, İslamcılık, Yerellik**, s.59

⁷⁰ Kara, **İslamcıların Siyasi Görüşleri 1**, s.20-21

⁷¹ Bulaç, **İslam’ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcıların Üç Nesli**, s.59-60

hatlarıyla ortaya koyan İslamcılar dahili unsurlara yani Müslümanlara ve İslam'ın uygulanış biçimine odaklanarak çözümü buralarda aramışlardır.

“İslâm, ters giyilmiş halindedir; menfilikler en mükemmel din olan İslam'dan değil, onun asli kaynaklarından, prensiplerinden, yönlendirmelerinden uzaklaşan idarelerden ve bunlara rıza gösteren ulemadan, Müslümanlardan kaynaklanmaktadır.”⁷² İslamcılara göre İslam'ın asli kaynaklarından uzaklaşılması, gelenek ve içtihad kapısının kapalı oluşu Müslümanların gerilemesine, hareketsiz ve donuk kalmasına sebep olmuştur.

18. ve 19. yüzyıllarda İslam dünyasının ve Müslümanların içinde bulundukları durumu tasvir etmeye çalışan sadece İslamcılar veya İslam dünyasının idarecileri, devlet yöneticileri değildir. Oryantalistlerde İslam coğrafyasındaki durumu tespit etmeye çalışmışlar ve bu doğrultuda bazı argümanlar geliştirmişlerdir. Oryantalistlere göre İslam dünyası ve Müslümanlar otoriter bir siyasi rejim altında gözü ahirete dönük âtıl, hareketsiz, vurdum duymaz, aktifliği değil de pasifliği tercih eden bir toplumsal yapı içerisinde, hukuken, siyaseten ve statü itibarıyla eşitliğin olmadığı bir sosyal yapı ve hurafelere, batıl inançlara, menkıbelere batmış bir inançlar manzumesi ve din etrafında şekillenen bir yapıya sahiptir. Bunun yanında ilmi ve felsefi olarak şerhlere, haşiyelere ve tekrara boğulmuş, kendini yenileyemeyen, bilgi üretemeyen mesele vaz edemeyen, mevcut problemlere çözüm üretemediği gibi, ürettiği çözümlerle de geçmişte kalan bir ilim anlayışı hakimdir.

İslamcıların İslam dünyasına yaklaşımı ile oryantalistlerin yaklaşımları arasındaki büyük benzerlik dikkat çekmektedir. Modern dünyanın sorunlarına çözüm üretmek isteyen İslamcılar sorunlarının tespitinde bile Batının etkisi altında kalmışlardır. Haliyle ilerlemeyi, gelişmeyi ve modern dünyanın sorunlarına ve İslam dünyasının içinde bulunduğu duruma çözüm önerileri getirme gayreti içerisinde olan İslamcıların kurtuluş reçeteleri de bu doğrultuda gelişmiştir.⁷³

C. İslamcıların Çözüm Önerileri

Osmanlı Devleti ve Müslümanları mevcut durumdan kurtarmak adına İslamcıların gelecekle ilgili tasavvurları göz önünde alındığında kıstasların, ideal tiplerin, açıklama ve

⁷² Kara, *İslamcıların Siyasi Görüşleri 1*, s.20-21

⁷³ Kara, *İslamcı Söylemin Kaynakları ve Gerçeklik Değeri*, s.38

çözüm teklifleri için kaynaklarının İslam ve kadim Osmanlı ve İslam geleneğinden Avrupa'ya doğru kaydığı gözlemlenmektedir.⁷⁴ Çözüm önerileri kapsamında İslam ve geleneğe dair atıfların yapılmasında ise dinden daha iyi bir meşrulaştırıcının olmayışı ve bu sayede yapılmak istenen yeniliklerin geniş halk kitlelerine benimsetebilme düşüncesi yatmaktadır.

Öncelikle Batı karşısında düşülen durumdan kurtulmak, yeniden eski günlere dönmek ve sömürge faaliyetleri karşısında bir direnç gösterebilmek için cihad ruhunun yeniden canlandırılması gerekmektedir.⁷⁵ Bu sayede Müslümanların yeniden hareketlenmesine ve üzerlerindeki ölü toprağını atmalarını sağlayacağına inanılmıştır. İslam ve gelenek içerisindeki cihada yönelik tavsiyeler, teklifler muhtevaları değiştirilerek yeniden yorumlanmıştır.

Bu durumu Batı'nın üstünlüğünü sağlayan, güçlenmesine vesile olan ve ilerlemesine öncülük eden bilimsel ve teknolojik gelişmelerini İslam coğrafyasına aktarabilmek adına içtihad kapısının açılması takip etmiştir. İslamcıların iddia ettiklerine göre Batı sahip olduğu tüm bu gücü İslam medeniyetine borçludur ve İslam kendi içerisinde bunu yapacak güce sahiptir. Ancak ulema ve yöneticiler zaman içerisinde karşılaştıkları olaylar karşısında içtihad ederek çözüm getirme yolunu tercih etmek yerine bundan kaçınarak mevcut fetvaları ve geleneği tekrar etmişler ve bu yüzden İslam dünyası geri kalmıştır. Bunun önüne geçebilmek ve mevcut problemlere asrın gereklerine göre çözüm üretebilmek için Kur'an ve sünnete müracaat ederek yeni içtihatların yapılması, İslam dünyasının problemlerinin çözülmesi gerekmektedir. Mehmet Akif bu düşünce *"Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı/Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı"* dizelerinde en açık şekliyle dile getirilmiştir.

V. İSLAMCILIĞA DAİR DÖNEMLENDİRMELER

İslamcılık düşüncesi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde düşüncenin ortaya çıktığı dönemin şartları, düşüncenin olgunlaşmasını sağlayan dahili ve harici sebepler ortaya konulduktan sonra, hareketi tahlil edebilmek adına dönemlendirmelerin yapıldığı görülmektedir. İslamcılık düşüncesinin ortaya çıkışını analiz ederken merkeze alınan

⁷⁴ Kara, *İslamcıların Siyasi Görüşleri 1*, s.20

⁷⁵ Bulaç, *İslam'ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcıların Üç Nesli*, s.59-60

unsurlar, İslamcılık tanımlarını şekillendirdiği ve farklılaştırdığı gibi düşünce üzerindeki kırılmaları, değişim ve dönüşümleri tahlil edebilmek adına yapılan dönemlendirmeleri de etkilemiş ve farklılaştırmıştır. Bu duruma binaen bazı dönemlendirmelerde İslamcılık düşüncesine etki eden ve bu düşüncüyü yönlendiren kişiler merkeze alınırken, bazılarında ise düşüncenin seyrine etki eden toplumsal olayları ve kişilerin etraflarında toplandıkları yayın organları odak noktası olarak kabul edilmiştir.

Ortaya çıkışından günümüze kadar siyasal, sosyal ve kültürel değişimler sebebiyle belirli dönemlere ayrılabilen İslamcılık düşüncesi, ilk dönem itibariyle de akımın gelişmesine katkı sağlayan kişilerin farklı ilmi, kültürel ve siyasi yaklaşımları itibariyle de kendi aralarında gruplandırılabilir. İlk dönem İslamcılarını Batıya, siyasi rejime, demokrasiye, geleneğe ve İslam'a bakışlarını merkeze koyarak “İlmli İslamcılar” ve “Aşırı İslamcılar” olmak üzere iki gurup altında değerlendiren çalışmaların yanı sıra, “Çağdaş ve “Çağdaş olmayan İslamcılar”⁷⁶ olarak değerlendiren çalışmalar da mevcuttur. Ancak bu çalışmalar dar kapsamlı olup İslamcıların kendi içlerindeki farklılıkları yansıtamadığı görülmektedir. Bu ikili gruplandırmalara ek olarak ilk dönem İslamcılarını içlerindeki farklılıkları da göz önünde bulundurarak sınıflandırma çalışmaları yapılmıştır.

İlk dönem İslamcılarını bağımsız İslamcılar (Said Halim Paşa), Türkçü-Modernist İslamcılar (Ziya Gökalp, Halim Sabit, Mustafa Şeref), gelenek ile modernî birleştiren İslamcılar (Mehmet Akif, Filibeli Ahmet, Elmalılı Ahmet Hamdi), Gelenekçi İslamcılar (Mustafa Sabri Efendi, Babanzade Ahmet Naim), Modernist-Milliyetçi İslamcılar (Mehmet Şemsettin Günaltay), Batıcı-İslamcılar (Şerafettin Yaltkaya)⁷⁷ olmak üzere 6 grup içerisinde değerlendirildiği gibi diğer bir tasnifte ise gelenekçi muhafazakar (Babanzade Ahmet Naim), modernist, medrese ile mektebi Doğu ile Batıyı birleştirmek isteyenler (İzmirli İsmail Hakkı, Şemseddin Günaltay), bu ikisi arasında bir yol tutanlar (Şeyhülislam Mustafa Kazım) ve modernist İslamcılara karşı olanlar (Mustafa Sabri Efendi) şeklinde 4 grup halinde değerlendirilmiştir.⁷⁸

---

⁷⁶ Sina Akşin, **Siyasal Tarih (1908-1923)**, *Türkiye Tarihi 4*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2006, 6. Baskı, s.46

⁷⁷ Adem Efe, Meşrutiyetten, **Cumhuriyet’e İslamcılar ve Modernleşme (1908’den 1924’e)**, , s.97 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

⁷⁸ Şentürk, **İslamcılık Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset**, s.44

İslamcılık düşüncesinin oluşmasına ve tarihi seyrine katkı sağlayan kişilere odaklanarak İslamcılığın Türkiye mirasını dönemlendiren Burhanettin Duran İslamcıları şu üç başlık altında incelemiştir: II. Meşrutiyet dönemi İslamcıları (Said Halim Paşa, Mehmet Akif, Babanzade Ahmet Naim), Cumhuriyetin ilanından 1980'e kadar olan İslamcılar (Necip Fazıl, Sezai Karakoç), 1980 ve 1990'ların İslamcıları (İsmet Özel, Ali Bulaç, ve Rasim Özdenören)⁷⁹. Bu tasnif ele alındığında birkaç husus dikkat çekmektedir. Bunlardan en önemlisi ise belki de İslamcılık düşüncesinin en büyük kırılma ve dönüşümü yaşadığı dönem olan Cumhuriyetin ilanından 1980'e kadar olan bölüm uzun bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu dönem içerisindeki kırılmaların ve değişimlerin çeşitliliği göz önüne alındığında her ne kadar kişiler ve onlara etki eden şahıslar üzerinden bir inceleme yapılsa da o dönem İslamcılık düşüncesini tam manasıyla kuşatamayacağı görülecektir. İslamcılık düşüncesi üzerinde büyük etkiye sahip olan 1950 seçimlerinin ve tercüme hareketlerinin etkisini bu tasnif içerisinde belirlemek güç olacaktır.

İslamcılığa dair düşüncelerini şekillendirirken şahıslardan bağımsız olarak dönemin şartlarına ve toplumsal olaylara odaklanan Ali Bulaç ise ilk nesil İslamcılar (1856-1924), ikinci nesil İslamcılar (1950-2000) ve üçüncü nesil İslamcılar (2000-) olmak üzere üçlü bir tasnif yapmıştır. Bulaç'a göre sömürge faaliyetleri, yeni devlet fikri, ilerleme inancı, teknolojik gelişme ve başarıların muğlaklığı ve yeryüzü cenneti kurma ideali ilk nesil İslamcılarını etkileyen faktörler arasındadır. Islahat Fermanı İslamcılarının kurtarıcı misyon üstlenmeleri ve İslam'a dönme noktasında bir dönüm noktası olduğu için başlangıç olarak kabul edilirken İslamcılarının hem siyasi hem de kurumsal düzeyde tasfiye edilmesini simgeleyen ve hilafetin kaldırılış tarihi olan 1924 ise birinci dönemin bitiş tarihi olarak seçilmiştir. 1924 ile 1950 arasında geçen süre ise İslamcılar için fetret dönemi olarak kabul edilmiştir. Siyasi olanın merkeze doğru kayması, dönem içerisindeki çatışmacı kültür, güçlü ve gelişmiş ulus devletler ve İslam dünyasında meydana gelen değişimler ikinci nesil İslamcılarını etkilemiştir. 1950'lerin başlangıç olarak seçilmesinin sebebi ise çok partili hayata geçilmesi ve bunun meydana getirdiği toplumsal hareketlilik, Pakistan'ın kurulması ve Mısır'da İhvan-ı Müslim hareketindeki değişim olarak

---

⁷⁹ Burhanettin Duran, **Transformation of Islamist Political Thought in Turkey from the Empire to the Early Republic**, 2001, Ankara, s.9-10 (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

gösterilebilir. Son olarak da sivil inisiyatif ve çoğulcu toplum anlayışını merkeze alan üçüncü nesil İslamcılar gelmektedir.⁸⁰

Ali Bulaç'ın yapmış olduğu tasnif toplumsal değişimler neticesinde ortaya çıkan değişim ve dönüşümleri analiz etme imkanı tanımaktadır. Bunun yanı sıra fetret döneminde İslamcılarının tasnif dışı tutulması bu dönem İslamcılarının düşüncelerini nasıl ifade edebildiklerini görmemizi engellemektedir. Dolayısıyla tercüme hareketleri ve siyasal değişimler neticesinde meydana gelen değişimin tam manası ile tahlil edilmesi zorlaşmaktadır.

İslamcılarının krizler dolayısıyla geçirdiği kırılmaları ve düşüncede meydana gelen dönüşümleri anlamak ve anlamlandırmak adına İsmail Kara İslamcılık düşüncesini 5 ana başlığa ayırarak tahlil etmiştir. Bu beşli tasnif İslamcılık düşüncesinin ittifad-ı İslam olarak ifade edildiği 1870'li yıllardan başlayarak 1980'li yılları kapsamaktadır. İslamcılık düşüncesi Kara tarafından çok yönlü bir şekilde ele alınmasına rağmen İslamcılık düşüncesindeki değişimler dönemlendirilirken İslamcılığın siyaset karşısında almış olduğu tavır ve bu tavır alış neticesinde İslamcılarının hareket ve düşünce tarzlarında meydana gelen değişimler merkeze alınmıştır.

Bu durum göz önünde bulundurularak Kara'nın tasnifi 1870-1908 arası ittifad-ı İslam politikaları dönemi, 1908-1918 veya 1924 İslamcılık dönemi, 1924-1944 veya 1960 muhafazakarlık-milliyetçilik dönemi ve 1960-1980 radikal ve entellektüel İslamcılık dönemi ve 1980 sonrası uyum ve entegrasyon dönemi şeklinde ayrılmasından ibarettir. İttihad-ı İslam terkinin 1870'li yıllarda ilk kez ortaya atılmasıyla başlayan süreç 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile, 1924 yılında hilafetin kaldırılması ile 1945'te çok partili hayata geçilmesi ve 1960'ta ve 1980'de yapılan darbe ve tercüme hareketleri ile kırılmalar ve dönüşümler yaşamıştır. Bu sebeple de dönemlerin bitiş ve başlangıç tarihleri olarak düşüncedeki değişime işaret eden tarihler belirlenmiştir.⁸¹

İslamcılık düşüncesindeki kırılmaları ve değişimleri birlikte göstermesi ve Milli Türk Talebe Birliği ve onun bünyesinde çıkan Milli Gençlik dergisini tahlil etme açısından İsmail Kara'nın dönemlendirmesi diğerlerine nazaran daha çok yol göstericidir.

---

⁸⁰ Bulaç, *İslam'ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcılarının Üç Nesli*, s.48-49

⁸¹ Kara, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Üzerine Birkaç Not*, s.22-38

Kara'nın İslamcılar için yaptığı dönemlendirme bir bakıma Cumhuriyetin gençlik teşkilatı olan MTTB için de uygundur. Hem İslamcıları ve MTTB'yi hem de onların çıkarmış oldukları Milli Gençlik dergisini anlamak ve anlamlı bir zemine oturtmak açısından bu durum ayrıca önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM: MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ VE MİLLİYETÇİLİK

I. MİLLİ TÜRK TALEBE BİRLİĞİ

Milli Türk Talebe Birliği'nin tarih içerisindeki yerini ve yerine getirdiği fonksiyonu anlamak adına Osmanlı son dönemini ve Cumhuriyet tarihini kırılmaları ve krizleriyle birlikte ele almak gerekmektedir. Bu konunun sınırlarını aşan bir durum olmakla birlikte MTTB'yi anlamak ve anlamlandırmak adına Osmanlı'da ulus oluşturma çabaları ve Cumhuriyet tarihinin ulus/milliyetçilik anlayışı çerçevesinde MTTB'nin konumu kısaca ele alınarak değişim ve dönüşümün izleri takip edilmeye çalışılacaktır.

Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla birlikte başlayan Osmanlı milleti oluşturma düşüncesi Cumhuriyetin ilanına kadar bu konu hakkında çeşitli tezlerin ortaya atılmasıyla devam etmiştir. Osmanlı milleti oluşturma ve devleti dağılmaktan kurtarma düşüncesi etrafında toplumu bir arada tutucu unsur olarak farklı öneriler ileri sürülmüştür. Osmanlıcılık, Türkçülük ve İslamcılık gibi ideolojiler devletin kurtuluşu için reçetelerin sunulmasının yanında devleti bir arada tutacak yapıyı da tesis etmenin birer aracı konumundadır. Devletin sınırları içinde yaşayanlar çoğunlukla Türk olmakla birlikte, Türk ulusu adını alan bir bütünün üyesi olduklarını yeterince algılayamamaktadırlar. Halkın çoğu Türk olmasına rağmen ırk temelli bir anlayış yerine kendini İslami bir topluluğun üyesi olarak görmektedir. II. Meşrutiyet'in ilanı ve sonrasında kurulan yeni devletle birlikte bir Türk bilinci ve kimliğinin oluşmasını, eğitim ve hukuk sistemlerinin dinin denetiminden kurtararak laikleştirilmesini ve politik meşruiyetin kaynağının ulusa kaydırılmasını sağlamak amacıyla hukuk, politika ve kültür alanlarında bir dizi reform yapılmıştır.⁸²

Milli-devlet yapısının en önemli köşe taşı olan 'yurttaş' olma sorununu çözmek adına yapılan reform ve yenilik hareketlerine rağmen tüm bu yapılanları ve siyasal sistemi meşrulaştıracak ve bir siyasal kültürün oluşmasını sağlayacak yapılara ihtiyaç

---

⁸² Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, **Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s. 363

duyulmuştur.⁸³ Yurt içinde Darulfünun Talebe Cemiyeti (1910), Türk Ocağı (1912), Türk Gücü Cemiyeti (1913), Osmanlı Genç Dernekleri (Gürbüz Derneği ve Dinç Derneği) ve Osmanlı Güç Dernekleri (1914), yurt dışında ise Türk Yurtları bu ihtiyaca binaen kurulmuş ilk yapılardır.⁸⁴

Bir Türk bilinci ve kimliğini oluşturmak adına yapılan reformları halk tabanına yaymak, genç nesillere benimsetmek ve gelecek nesillere aktarmak ve tüm bunları kısa bir süre zarfında yapmak kolay olmamıştır. Bunun için sonraki dönemlerde de bu tarz yapıların kurulmasına devam edilmiş ve 1916 yılında Milli Türk Talebe Birliği ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Halkevleri Gençliği ve Türk Ocakları Gençliği gibi gençlik örgütlenmeleri teşekkül etmiştir.⁸⁵

Kimlik inşası sürecinde devletin yararlandığı gençlik örgütlenmeleri değerlerin aktarımı ve benimsetilmesinin yanında başka işlevlerini de yerine getirmişlerdir. 1960'lı yıllara kadar genel olarak Türk gençliği ve özel olarak da öğrenci gençliğine/hareketlerine bakıldığında cereyan eden olaylar içinde aktif olarak faaliyet gösteren ve bu faaliyetleri yönlendiren örgütlenmelerin büyük çoğunluğunun kendilerini rejimin bekçisi veya rejimi belirleyen ve yönlendiren ideolojinin savaşçısı olarak tanımlamaktadırlar. Bunun doğal bir sonucu olarak da onların rejime olan bağlılıkları da gençlik hareketlerinin genel bir niteliği olarak ortaya çıkmaktadır.⁸⁶ Bu aynı zamanda II. Meşrutiyet sonrası kurulan gençlik yapılanmalarının kendilerinden beklenileni ve daha fazlasını yerine getirmelerinin bir göstergesidir.

Milli Türk Talebe Birliği de kendini bu çizgide konumlandırarak hareket etmiş ve esas olarak milliyetçi bir ideolojik hattı izlemiş, rejimle ters düştüğü durumlar olsa da genel olarak süreç içerisinde rejimin bekçiliğini üstlenmiştir. Birliğin İslamcı

---

⁸³ M. Çağatay Okutan, **Bozkurt'tan Kur'an'a Milli Türk Talebe Birliği**, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s.24

⁸⁴ Alpay Kabacalı, **Türkiye'de Gençlik Hareketleri**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 1992, s.55-62

⁸⁵ Serkan Yorgancılar, **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, “*Milli Türk Talebe Birliği ve Milli Gençlik Dergisi Üzerine Bir Değerlendirme*”, İLEM Kitaplığı, 1. Baskı, 2016, s.368-369

⁸⁶ M. Çağatay Okutan, **Bozkurt'tan Kur'an'a Milli Türk Talebe Birliği**, “*Sunuş*”, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004,

başkanlarından İsmail Kahraman'ın ifadesiyle “Tan, Razgrad, Vagon Li hadiselerine Ayasofya’da şahlanmış gibi milliyetçi hareketlerin örneklerini etkilemiş, ezeli ve ebedi düşman komünist fikriyatın ufak kıpırtısını takip etmiş, nefesini/neferini şer cephesinin ensesinden eksik etmemiştir.”⁸⁷ MTTB bir iki devir müstesna hemen hemen hiçbir dönemde milliyetçilik, şahsiyetçilik ve yerellik vasıflarını kaybetmemiştir.⁸⁸ Siyasal sisteme bağlılıkları sebebiyle siyasi koşullara ve dönemin uluslararası durumuna bağlı olarak milliyetçilik anlayışları da farklı görünümelerde ortaya çıkmış⁸⁹ olsa bile komünizm aleyhtarlığı her dönemde devam etmiştir.

A. MTTB’nin Kuruluşu

İttihat ve Terakki Cemiyeti yönetimi tarafından 1910’lu yıllarda milliyetçi duygulara sahip, gerektiğinde vatanını ve milletini her türlü duygunun önünde görecekt, vatan savunmasına hazır, dinamik ve savaşçı bir gençlik yetiştirmek adına gençlik örgütlenmelerine önem vermiştir. Bu doğrultuda Enver Paşa önderliğinde bazı gençlik örgütlenmeleri kurulmuştur.⁹⁰ Aynı dönemlerde kurulan MTTB’nin de hangi gayelerle kurulduğu hakkında geriye dönük inşaların haricinde kayıtlara geçen o döneme ait resmi bir belge bulunmamaktadır. Bununla birlikte MTTB’nin kayıtlarında birliğin kuruluş dönemiyle ilgili olarak “milli siyaseti ciddiye almayan, aşağılık kompleksine sahip devlet adamlarının ekseriyeti teşkil ettiği ve harpten çıkmış olmanın tesirlerinin, kültür hayatımızdaki köklü değişikliklerin ve bunların yıkıcı darbelerinin, Türkiye’de uzun zaman “*milli*” bir gençlik oluşmasına imkan”⁹¹ vermediği bir ortamda yine kendi

---

⁸⁷ İsmail Kahraman, “*Ayrılırken*”, **49. Genel Kurul Özel Sayısı**, Şubat-Mart 1969

⁸⁸ İsmail Kahraman, “*MTTB ve Yeni Nesil, Milli Gençlik*”, **MTTB’nin 52. Kuruluş Özel Sayısı**, Aralık 1968

⁸⁹ Zülküf Oruç, **Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği**, Pınar Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2005, s.13

⁹⁰ Serkan Yorgancılar, “*Milli Türk Talebe Birliği ve Milli Gençlik Dergisi Üzerine Bir Değerlendirme*”, s.368

⁹¹ **52. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, “*51. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği*”, 27 Mayıs 1973 - 7 Temmuz 1974, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1974, s.20-21

ifadeleriyle çetin vazifeleri yerine getiren bir mektep⁹²olarak kurulduğu ifade edilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere milli şuura sahip bir nesil yetiştirme hususunda İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurmuş olduğu teşkilatlarla aynı hedeflere sahip olsalar bile yönetici kadroyla ve teşkilatlarıyla karşı karşıya geldikleri iddia edilebilir.

MTTB'nin kuruluş tarihini, amacını ve hedeflerini ifade eden kuruluş nizamnamesine ulaşamamaktadır. Nizamnameye ulaşamaması MTTB'nin kuruluşu ve ilk dönem faaliyetleri hakkında çeşitli görüşlerin ileri sürülmesine zemin hazırlamaktadır. Ancak MTTB'nin genel kurul raporları ve yayın organları incelendiğinde 24 Aralık 1916 tarihinin kuruluş tarihi olarak ortaya çıktığı görülmektedir. MTTB, tüm kaynaklarında ve açıklamalarında kendi kuruluş tarihini ittifakla 1916 olarak kabul ettiğinden ve bu tarihe içeriden ve dışarıdan bir itiraz gelmediği için MTTB'nin kuruluş yılı 1916 olarak kabul edilmiştir.⁹³

Ayrıca 1968 yılı Aralık ayında çıkan Milli Gençlik dergisi “52. Kuruluş Yılı Özel Sayısı” olarak çıkmış ve Osman Burak tarafından kaleme alınan “Tarih Boyunca MTTB” başlıklı yazıda yukarıdaki ifadelerin bir benzeri ile kuruluş yılının 1916 olduğu ifade edilmiştir. Yine Osman Burak tarafından 1969 yılında yayınlanan “49. Genel Kurul Özel Sayısı”nda “milli ve manevi değerlerimize bağlı olarak millet yolunda 53. yılına girmiş olan teşkilatımız...”⁹⁴ şeklinde 1916 yılına gönderme yapılmıştır. MTTB içerisindeki bu örnekler de birlik içerisinde kuruluş yılına dair bir ihtilafın söz konusu olmadığını göstermektedir.

B. MTTB'nin Amacı

Milli Türk Talebe Birliği'nin kuruluş nizamnamesine, kuruluş dönemi genel kurul raporları ve faaliyet raporlarına ulaşamadığı için ilke olarak kuruluş döneminde hangi

---

⁹² 52. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu, “51. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği”, 27 Mayıs 1973 - 7 Temmuz 1974, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1974, s.20-21

⁹³ Doğan Duman ve Serkan Yorgancılar, **Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği**, 1. Baskı, Vadi Yayınları, 2008, s.14

⁹⁴ Osman Yumak, “49. Genel Kurula Giderken”, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat - Mart 1969

şartların koyulduğu, yol haritası olarak hangi maddelerin belirlendiği tam olarak bilinmemektedir.

Kuruluş dönemine ait herhangi bir belgeye ulaşamadığı için birliğin kuruluş amacına yönelik iddialar genel olarak geriye dönük bir inşa faaliyetinin ürünüdür. Bundan dolayı MTTB içerisindeki değişim ve dönüşümlere paralel olarak birliğin kuruluş amacına dair farklı değerlendirmelerde bulunulmuş, MTTB'ye kuruluş itibarıyla çeşitli misyon ve vizyonlar yüklenmiştir. 51. MTTB genel kurul raporunda birliğin Darül Fünun talebeleri tarafından 1916 yılında kuruluşu ve kuruluş amacı şu şekilde ifade edilmektedir: “Kültürlü ve şuurlu Darül Fünun talebeleri bir araya gelerek 1916 yılında MTTB'yi kurdular. Her Müslüman Türk gibi bu vatanın çocukları dinini, imanını, vatanını ve varlığını bunların düşmanlarına karşı korumak yolunda milli şuurun uyanması için çalıştılar.”⁹⁵

Birliğin kuruluş yılları göz önüne alındığında devletin ve milletin içinde bulunduğu kötü duruma ve toprak kayıplarına tepkilerini ve yeri geldiğinde desteklerini örgütlü ve sistemli bir şekilde organize etme, gençliğin ülkenin siyasi ve askeri yapısına etkin müdahalesini ve katılımını sağlama amacıyla kurulduğu ifade edilebilir.⁹⁶

Nitekim bu durum ilk olarak Milli Gençlik dergisinin yayın kurulunda görev alan ve daha sonra İslamcıların desteklediği bir aday olarak MTTB'nin başına geçen Burhaneddin Kayhan'a göre birliğin kuruluş dönemlerindeki amacı “milli kurtuluşa fiilen katılarak, Türkiye'nin düşmanları tarafından ortadan kaldırılma planlarına karşı durmak ve gençleri varoluş savaşına aktif olarak hazırlamak”⁹⁷ şeklinde ifade etmiştir. Milli Gençlik dergisi yazarlarından Cemalettin Tayla ise birliğin kuruluş amacını “yıkılanı kaldırmak, bozulanı düzeltmek, kırılanı raptetmek, dağılanı toplamak azim ve kararlılığı ile hizmet gayesini idame ve zirve noktasına bağlama mücadelesi”⁹⁸ olarak dile getirmiştir.

---

⁹⁵ Osman Burak, “Tarihi Boyunca MTTB”, **Milli Gençlik**, MTTB'nin 52. Kuruluş Özel Sayısı, Aralık 1968

⁹⁶ Duman ve Yorgancılar, **Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği**, s.34

⁹⁷ Duman ve Yorgancılar, **Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği**, s.35

⁹⁸ Cemalettin Tayla, “Tevhid Akidesi ve Tahassürümüz”, **Milli Gençlik**, Sayı:12, Mart 1976

Kuruluşundan 17 yıl sonra Tefvık İleri'nin birliğin başkanlığına seçilmesiyle birlikte aktifleşen MTTB bünyesinde birliğin kuruluş amacını yansıtabilecek çeşitli faaliyetlerin düzenlenmesi, “Birlik” mecmuasının çıkarılması ve buralarda kuruluş aşamasında bulunanların veya onların hatıralarını dinleyenlerin yazılarının bulunması en azından kuruluş döneminin genel gaye ve amacını belirlemede yardımcı olmaktadır.

Tefvık İleri'ye göre tek bir hedef vardır. “Bu hedef Türk Milliyetçiliği”dir.⁹⁹ Genel olarak koyulan bu hedefe ulaşma amacıyla o dönemde İleri ve ekibi tarafından birtakım kararlar alınmış ve bununla birlik içerisinde beraberliğin artması ve milliyetçi duyguların gençlik arasında yerleşmesi hedeflenmiştir. Bir Türk marşının yazılması, Türk kültür mirasına katkı yapmış büyüklerin anılması için törenler düzenlenmesi ve bir dergi çıkarılması bu hedef doğrultusunda alınan kararlardan bazılarıdır.

Birliğin dönemin siyasi otoritesiyle 1936'daki Hatay mitingine kadar ters düşmediği ve 1944'te yeniden kurulmasından 1965'li yıllara kadar siyasi değişimlerle paralel olarak değişim ve dönüşümler geçirdiği, kendini revize ettiği göz önünde bulundurulursa İslamcı bir çizgiye kayana kadar en belirgin ve değişmeyen amacın “geleceğin yükünü omuzlarında taşıyacak olan bugünün genç insanının, milliyetçi bir ruhla yetişmesi”¹⁰⁰ olduğu söylenebilir.

Genel olarak devletle aynı amaç uğruna hareket ediliyor olsa da birlik belirli dönemlerde devlet tarafından daha fazla kendi politikalarına ve amaçlarına uygun çalışmak üzere ele alınmak istenmişse de çeşitli sebeplerden dolayı bu girişimler bir netice vermemiş¹⁰¹ birlik kendi iç dinamiklerine göre uygun hareket etmeyi sürdürmüştür. Bunun en bariz örneği ise Hatay mitinginde siyasi otoriteyle ters düşülmesi ve netice olarak birliğin 1936 yılında kapatılmasıdır.

Dönemin şartları ve siyasi otorite değişimlerine paralel olarak birliğin üstlendiği misyon değişikliğini Rüştü Ecevit düzenlenen faaliyetler ve tepki gösterilen hususlar

---

⁹⁹ Cahide İleri Aksoy, **Babam Tefvık İleri Konuşmaları ve Görüşleri**, Yıldız Matbaası, Ankara, 1977, s.26

¹⁰⁰ Milli Türk Talebe Birliği, “*Genel Merkez Faaliyet Raporu*”, **49. Genel Kurul Faaliyet Raporu** ,15 Mart 1967-28 Nisan 1968, Tan Matbaası, 1969, s.14

¹⁰¹ Osman Burak, “*Tarihi Boyunca Milli Türk Talebe Birliği*”, **Milli Gençlik**, **52. Kuruluş Özel Sayısı**, Aralık 1968

çerçevesinde genel olarak özetlemiştir. “İlk devirlerde milli fikir ve meselelere sahip çıkmış gerektiğinde bu uğurda gösteriler düzenlenmiştir. Daha sonraki yıllarda solun güçlenmesi tahsil hayatını engelleyici hareketlerde bulunması ve talebeler üzerine baskı kurması üzerine öğretim hürriyetini temin etmek üzere... imtihanların yapılabilmesi ve talebelerin huzurunun sağlanmasına çalışılmıştır. Son zamanlarda solun imkan ve silah yönünden güçlenmesi ve katliam hareketlerine girmesi üzerine hadiselerde aktif rol almayarak nefsi müdafaa durumuna gidilmiştir.”¹⁰²

1960’lı yıllara gelindiğinde birliğin amacının Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda faaliyetler yapmak, Atatürk milliyetçiliğini gençler arasında yaymak ve bunun bekçiliğini üstlenmek, siyasi hayattaki değişimin bir getirisi olarak devrimi gençlik ve halk tabanında yaymak ve bunun sağlanması için çaba göstermek olduğu iddia edilebilir. Bu amaçlar doğrultusunda faaliyetler düzenlendiği gibi bu durum birliğin yayın faaliyetlerini de etkilemiştir. O dönemde Milli Gençlik adıyla yeniden hayata geçirilen yayıncılık faaliyeti, dergisinin ilk sayısında dile getirilen “yolumuz Atatürk devrimlerinden geçip uygar batıya giden yoldur”¹⁰³ şeklinde bir motto ile başlamıştır. Milli Gençlik yazarlarından Faruk K. Timurtaş da bu yolda “milliyetçilik ideolojisini benimsemek çok şümüllü ve derin bir tarih görüşü ve anlayışına dayanan Atatürk milliyetçiliğini esas almak ...”¹⁰⁴ gerektiğini dile getirmiştir. Bu dönemde birliğin genel yönetim kurulunda bulunan Bozkurt Göğüş ise kendisi ile MTTB’nin Türkiye’deki rolü üzerine yapılan mülakatta birliğin rolünün “..her şeyden evvel memleketimizin temsil müesseselerinden biri olan gençliğin Atatürk ve onun ilkelerini korumak adına yapılan 27 Mayıs Ak devrimini bizden sonra gelecek yeni nesillere bir baba emaneti gibi devretmek ve bu ilkelerin anasının ak sütü gibi gençliğin helal malı olduğunu ilelebet yaşatmak...” olduğunu ifade etmiştir.

1960-65 arasında temel olarak Atatürk milliyetçiliği ve 27 Mayıs çerçevesinde faaliyet yürüten birlikte dönemin siyasi havasının değişmesi ve birliğin başkanlığının önce muhafazakar milliyetçilerin eline geçmesi ve sonrasında ise İslamcılarının eline geçmesiyle üstlenilen bu vizyon ve misyonlarda da değişiklikler meydana getirmiştir.

---

¹⁰² Rüştü Ecevit, “60. Yılında Milli Türk Talebe Birliği”, **Milli Gençlik**, Sayı:10, Ocak 1976

¹⁰³ Milli Gençlik, “Çıkarken”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹⁰⁴ Faruk K. Timurtaş, “İdeal Yokluğu”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

1965 sonrası ise sol görüşlü olanların süreç içerisinde birlikten ayrılması ve muhafazakâr-milliyetçilerin etkinliklerini arttırmasıyla birlikte dini değerlerin ön plana çıktığı ve organize edilen faaliyetlerde bu amacın göz önünde bulundurulduğu bir dönemdir. Bu duruma paralel olarak da geçmişe dönük birliğin kuruluş amacı ve sonrasına yönelik değerlendirmelerde bu değerler üzerinden yapılmıştır. “1965’ten sonra... MTTB kuruluş maksadına ve bunun ötesinde esas hizmet etme noktasına hızla yaklaşmakta olduğunu tebarüz etmiştir.”¹⁰⁵

Faaliyetlerde Osmanlı kültür ve mirasına yapılan vurgu, fetih programları, Müslüman ülkelerin durumları ve bunlarla iş birliği yapılması gerektiğine dair yapılan vurgular bu dönemde artmıştır. Birliğin önceki dönemleri ve genel olarak basın yayın faaliyetleri değerlendirilirken basın yayın faaliyetlerinin milleti yansıtması gereken müesseselerin dine cephe almış, mukaddesatı çiğneyen ve milleti gayesizliğe sürükleyen yapılar haline geldikleri ve MTTB’nin de bu dönemde organize ettiği faaliyetlerle onların karşısında durduğu dile getirilmiştir.¹⁰⁶ Organizasyonlarda ve diğer faaliyetlerde dine ve mukaddesata yapılan vurgu zamanla daha artmıştır.

Nitekim birliğin İslamcı başkanı Kasım Yapıcı 1979 yılında birliğin son yıllarda asıl amacına yönelik faaliyetlerde bulunduğunu ve bu acında sadece bu dünya ile sınırlı olmadığını açık bir şekilde ifade etmiştir. “MTTB özellikle son iki yıldan beri asıl amacına dönük faaliyetlerde bulunmaktadır. Müslümanın asıl amacı Cemalullah’tır. Amacımız sadece bu dünyaya ait olmamalıdır.”¹⁰⁷ Cemil Can ise bölge teşkilatları toplantısında teşkilat mensuplarına birliğin stratejisinden bahsederken şu ifadeleri kullanmıştır: “MTTB doğru yoldadır. Ehli Sünnet yolundadır. İslam güzellikle tebliğ edilmelidir... Tebliğimiz helal ve meşru yoldan olmalıdır. Aldanmayalım. Aldatılmayalım. Müslüman basiret sahibi olmalıdır.”¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ Cemalettin Tayla, “*Tevhid Akidesi ve Tahassürümüz*”, **Milli Gençlik**, Sayı:12, Mart 1976

¹⁰⁶ Milli Gençlik, “*Gönül Verenlere Cevaplar*”, **Milli Gençlik**, Sayı:2 Ocak 1975

¹⁰⁷ Kasım Yapıcı, “*MTTB Teşkilatları Bölge Toplantısı*”, Aktaran Milli Gençlik, **Milli Gençlik**, Sayı: 32-33, Aralık-Ocak 1978-1979

¹⁰⁸ Cemil Can, “*MTTB Teşkilatları Bölge Toplantısı*”, Aktaran Milli Gençlik, **Milli Gençlik**, Sayı: 32-33, Aralık-Ocak 1978-1979

Bu anlayış ve amaç değişikliği kendini birliğin yayın organı üzerine yapılan değerlendirmelerde de göstermektedir. 1960'lı yıllarda “yolumuz Atatürk devrimlerinden geçip uygar batıya giden yoldur” mottosuyla yayın hayatına başlayan Milli Gençlik dergisi 1970'li yıllara gelindiğinde “İslamcı gençliğin esas sesi... ve Hakk'ın ve doğrunun müdafaası noktasında zirveleşmeyi hedef telakki”¹⁰⁹ eden bir dergi konumundadır.

Görüldüğü gibi MTTB'nin vizyon ve misyonundaki değişimler siyasi otorite değişiklikleri, başkan değişiklikleri ve milliyetçilik anlayışları doğrultusunda değişimler göstermektedir.

II. MTTB'NİN YAŞADIĞI DÖNÜŞÜMLER VE MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞI

Osmanlı son döneminde yeni bir yurttaş kitlesi ve ulus bilinci oluşturmak maksadıyla birçok gençlik hareketi kurulsa da bu hareketler arasında MTTB, 1916 ve 1980 yılları arasında kısa süreli kapalı kalmasına rağmen varlığını uzun süre koruyabilen gençlik hareketlerindendir. Nitekim 1910'lu yıllarda kurulan ve hala faaliyetlerini aktif bir şekilde sürdüren yapılar da mevcuttur. 1980 yılına kadar geçen süre içerisinde 1936 yılında kapatılmış ve 10 yıl sonra 1946 yılında yeniden açılmıştır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilanından sonra meydana gelen krizlere, savaşlara, siyasi değişimlere ve 27 Mayıs darbesine rağmen idareyi devralan hükümetlerin siyasi politikaları çerçevesinde bir milliyetçilik anlayışını benimsediği ve faaliyetlerini bu doğrultuda yaptığı için varlığını koruyabilmiştir.

MTTB tek parti hükümetinin hüküm sürdüğü yıllarda dönemin politikaları gereği milliyetçi, çok partili siyasal sisteme geçildiği ve Demokrat Parti'nin (DP) iktidarda olduğu yıllarda muhafazakâr ve milliyetçi, 27 Mayıs darbesi ile DP'nin iktidardan düşürüldüğü yıllarda darbecileri ve faaliyetlerini desteklemek adına sol görüşü benimsemiş ve faaliyetlerini bu anlayış değişiklikleri doğrultusunda dönemine göre yeniden revize etmiştir. 1965 yılında Rasim Cinisli'nin MTTB'nin başına geçmesi ile sol görüşlü olanlar birlikten ayrılmış ve yeniden eski muhafazakâr-milliyetçi çizgisine geri dönmüştür.¹¹⁰ “Benim döneminde MTTB'de sağıın her türlü rengi vardı: milliyetçisi,

¹⁰⁹ Fevzi Bayraktar, “Muhasebe”, **Milli Gençlik**, Sayı:16, Aralık 1976

¹¹⁰ Yorgancılar, “*Milli Türk Talebe Birliği ve Milli Gençlik Dergisi Üzerine Bir Değerlendirme*”, s.369

nurcusu, ülkücüsü, Süleymancısı, liberali hatta sosyal demokrati... Kim neye inanıyorsa onu hiçbir zaman sorgulamıyorduk... Benden sonraki dönemlerde MTTB İslami gençlik diye bir renge büründürüldü.”¹¹¹ Bu yıllardan sonra birlik İslamcı bir çizgide ilerlemiştir. Çanakkale şehitleri için anma törenlerinin ve İstanbul’un fethi münasebetiyle fetih programlarının düzenlenmesi vb. organizasyonlar İslamcı bir çizgide ilerleyen birliğin faaliyetleri olarak ön plana çıkmaktadır.

Birliğin başkanlarından Rüşti Ecevit’in 1976 yılında birliğin 60. yılı dolayısıyla birliğin yayın organı olan Milli Gençlik dergisinde kaleme aldığı “60. Yılında MTTB” başlıklı yazısında dönemin şartlarına göre birliğin konum aldığını ifade etmiştir. “İlk devirlerde milli fikir ve meselelere sahip çıkmış gerektiğinde bu uğurda gösteriler düzenlenmiştir. Daha sonraki yıllarda solun güçlenmesi tahsil hayatını engelleyici hareketlerde bulunması ve talebeler üzerine baskı kurması üzerine öğretim hürriyetini temin etmek üzere... imtihanların yapılabilmesi ve talebelerin huzurunun sağlanmasına çalışılmıştır. Son zamanlarda solun imkan ve silah yönünden güçlenmesi ve katliam hareketlerine girmesi üzerine hadiselerde aktif rol almayarak nefsi müdafaa durumuna gidilmiştir.”¹¹²

MTTB, kendi içerisinde başkan değişimi neticesinde yaşamış olduğu dönüşümler ve dönemin siyasi iktidarlarının politikaları çerçevesinde şekillenen faaliyetlerdeki düşünce kodlarında meydana gelen değişiklikler göz önüne alındığında 4 başlık altında incelenebilir. Kuruluş yılı olan 1916 yılından ilk kapanış yılı olan 1936 yılına kadar geçen dönem birinci dönem, ikinci kez açılış tarihi olan 1946 yılı ile çok partili siyasal hayatı içine alan 1960 yılına kadarki dönem ikinci dönem, 27 Mayıs darbesi sonrası sol görüşlerin hakim olduğu 1960-1965 arası üçüncü dönem ve 1965 yılında Rasim Cinisli’nin birliğin başkanlığına gelmesi ve 1980 yılına kadar geçen İslamcılığın hakim olduğu dördüncü¹¹³, şeklinde dönemlendirmeler yapılarak MTTB incelenmiştir.

1980 yılına kadar milliyetçilik anlayışlarında değişimler olsa da milliyetçi çizgiden vazgeçilmemiştir. Milliyetçilik komünizm aleyhtarlığına ek olarak dönemin ihtiyaçları çerçevesinde ve siyasi otoriteleri karşısında muhafazakarlık, sol gibi

---

¹¹¹ Rasim Cinisli, **Bir Devrin Hafızası**, Doğan Kitap, 1.Baskı, 2017, s.250

¹¹² Rüşti Ecevit, “60. Yılında MTTB”, **Milli Gençlik**, Sayı:10, Ocak 1976

¹¹³ Duman ve Yorgancılar, **Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği**, s.13

düşünceler birliğin faaliyetlerinde izlediği çizgiyi belirlemiştir. “MTTB bir iki devir müstesna hemen hemen hiçbir dönemde milliyetçilik, şahsiyetçilik ve yerellik vasıflarını kaybetmemiştir.”¹¹⁴ İsmail Kahraman’ın yazısının devamından tam olarak hangi dönemleri kastettiği belli olmamakla birlikte bir İslamcı olarak milliyetçiliği ümmetçi çizgide ele aldığı düşünülürse kastedilen dönemin 1960-1965 arası olduğu iddia edilebilir.

Kuruluş yılından 1980 yılına kadarki MTTB çizgisi milliyetçilik, komünizm aleyhtarlığı, muhafazakarlık, sol gibi düşünceler etrafında incelenmiştir. Dönemler ele alınırken bu hususlar göz önüne alınmıştır. Dolayısıyla Tan, Razgrad, Hatay Mitingi gibi MTTB için önemli bir konumda olan hadiselerin ayrıntılarına girilmemiştir.

A. 1916-1936 Arası MTTB

1916 yılında kurulan MTTB’nin ilk dönem faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Bir devletin yıkılıp yerine yeni bir devletin kurulması, savaşlar, oluşan yeni yapılar neticesinde belge ve bilgi kayıplarından kaynaklanan bir durum olabileceği gibi bu durumun ilk dönem birliğin pasif bir gençlik hareketi ve kayıt tutmayan bir yapı olarak kaldığının bir göstergesi olarak da düşünülebilir. Bu dönemde birlik sadece ismen var görülmektedir. Osman Burak bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Tevfik İleri ve arkadaşları sadece isimde kalan birlikte faaliyete başladılar.”¹¹⁵ Birliğin başkanlarından Burhanettin Kayhan’ın ifadesiyle da birliğin ilk imanlı sesi Tevfik Celal İleri’nin başkanlığa seçilmesi ve Birlik isimli bir mecmua yayımlamasıyla birliğin görünürlüğü ve etkisi artmıştır.¹¹⁶

1933 yılında MTTB’nin başına geçen Tevfik İleri ve ekibine o dönem birliğin faaliyetlerindeki amacı, takip edilmesi gereken çizgiyi belirlemek ve birlik ve beraberliği yeniden tesis edecek veya var olan birliği, iletişimi kuvvetlendirecek birtakım görevler verilmiştir. Bunlar gençliği sinesinde toplayacak, kahve köşelerinden kurtaracak bir mahfilin tesisi, neşriyata ehemmiyet verilerek bir mecmua neşri, Türk büyüklerinin

---

¹¹⁴ İsmail Kahraman, “*MTTB ve Yeni Nesil, Milli Gençlik*”, **Milli Gençlik**, 52. Kuruluş Özel Sayısı, Aralık 1968

¹¹⁵ Osman Burak, “*Tarihi Boyunca MTTB*”, **Milli Gençlik**, 52. Kuruluş Özel Sayısı, Aralık 1968

¹¹⁶ Burhaneddin Kayhan, **İslamcı Gençliğin Trajedisi**, Sırdas Yayınları, İstanbul, 1975, s.143

anılması için toplantıların tertip edilmesi, birlik üyeleri için müşterek bir şapkanın kabul edilmesi ve bu şapkaları taşıyanların birbirlerini birer arkadaş olarak selamlamalarının sağlanması, Türk gençliği için bir marş yapılması gibi maddelerdir.¹¹⁷

Alınan kararlar kısa sürede içerisinde hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Bu kararlar doğrultusunda Birlik Dergisi çıkarılmaya başlanmış, Namık Kemal ve Ziya Gökalp'ten başlayarak anma programları düzenlenmiştir. Hatta birlik üyelerinin birbirlerini tanıyabilmeleri, selamlaşmaları ve aralarındaki iletişimi kuvvetlendirmeleri için bir şapka tarzı belirlenmiş ve bu çok geçmeden yürürlüğe konmuştur.

Aslında bunların tek bir gayesi vardır ve yapılan tüm faaliyetler bu gayeye ulaşmak için düzenlenmiştir. O gayeyi de o dönem birliğin başında bulunan Tevfik İleri şu şekilde ifade etmiştir: “Gençliğimizin tek hedefi vardı. Her hadiseden bu hedef uğrunda istifade ediyorduk. Bu hedef Türk Milliyetçiliği idi.”¹¹⁸

Burada ifade edilen Türk milliyetçiliği kan, ırk ve tarih birliği altında ifade edilen ancak dil, din ve kültür birliğini de içine alan bir milliyetçilik anlayışıdır. Bu Tevfik İleri döneminde çıkmaya başlayan Birlik dergisinin “*Düşüncelerimiz*” başlıklı yazı dizisinden anlaşılmaktadır.

Kan, ırk ve tarih birliğine dayalı milliyetçilik anlayışının merkezde olduğu hareket tarzı Misak-ı Milli çerçevesinde çizilen sınırları aşarak, ülke dışındaki Türkleri de kapsamı açısından o dönem MTTB milliyetçiliğini dönemin siyasi iktidarının milliyetçilik anlayışından farklılaştığı noktadır.¹¹⁹ Bu anlayış farklılığı MTTB'nin kapanışına kadar gidecek olan olay zincirinin seyrini belirlemiştir.

Tek parti yönetiminin milliyetçilik anlayışı Misak-ı Milli sınırları içerisinde kalan Türkleri kapsadığı için MTTB'nin düzenlemiş olduğu Hatay mitinginde siyasi iktidarla ters düşülmüştür. Hatay'da Türklere zulüm yapıldığı gerekçesi ile MTTB'li gençler İstanbul'da bir miting düzenlemek istemişlerdir. Ancak bu mitinge valilik tarafından izin verilmemiş ve birliğin bu mitingin yapılması neticesinde kapatılabileceği ima yoluyla da olsa ifade edilmiştir. Bu yolla “birlik devlet tarafından kendi politikalarına uygun

---

¹¹⁷ Aksoy, **Babam Tevfik İleri Konuşmaları ve Görüşleri**, s.21-22

¹¹⁸ Aksoy, **Babam Tevfik İleri Konuşmaları ve Görüşleri**, s.26

¹¹⁹ Oruç, **Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği**, s.18

çalışmak üzere birkaç kere ele alınmak istenmişse de çeşitli sebeplerden dolayı bu teşebbüsler bir netice vermemiştir.”¹²⁰

Netice itibariyle ilkeleri ve milliyetçilik anlayışı doğrultusunda siyasi iktidardan bağımsız hareket edebileceklerini göstermek adına Hatay mitingi düzenlenmiştir.¹²¹ Bu duruşun sonucu olarak da birlik 1936 yılında miting gerekçe gösterilerek kapatılmıştır.

B. 1946-1960 Arası MTTB

1946-1960 tarihleri arasında birliğin başkanlığı Rehai İslam, Suphi Baykan, Kamuran Evliyaoğlu, Nejat Çamran, Orhan Sarıkaya ve Vehbi Ünal tarafından üstlenilmiştir.

Misak-ı Milli sınırları dışındaki Türkleri de gündemine alarak hareket eden birliğin kapatılmasıyla 10 yıllık bir fetret dönemi yaşanmış ve 1946 yılında “Türk Talebe Birliği” adıyla birlik yeniden kurulmuş ve faaliyetlerine başlamıştır. İlk faaliyet olarak ikinci defa Türk Talebe Birliği adıyla kurulan birliğin “Milli” unvanının geri verilmesi için girişimde bulunulmuştur.”Milli” unvanının alınması için Bakanlar Kuruluna müracaat edilmiş ve yapılan görüşmeler neticesinde 15.12.1946’da “*Milli*” sıfatının birliğe geri verilmesine karar verilmiştir. Ancak verilen bu karar 17.2.1947 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından tasdik edilmiş ve bu tarihten sonra Milli Türk Talebe Birliği adı yeniden kullanılmaya başlamıştır.¹²²

Birlik bu dönemde Türklük vurgusu içerisinde soy birliğini öne çıkaran milliyetçilik anlayışını 1950’li yıllara kadar muhafaza etmiştir. Bu 1916-1936 arasındaki milliyetçilik anlayışının devamı olarak yurt dışı Türklerini de alan ve bu noktada siyasi iktidarla farklılaşan bir milliyetçilik anlayışdır. Ancak her ne kadar siyasi çizgiden bağımsız bir anlayış benimsese de dönemin siyasi iktidarında meydana gelen değişimler ve komünizm karşıtlığı MTTB’nin milliyetçilik anlayışını etkilemiştir. İktidarın CHP’den DP’ye geçmesiyle birlikte muhafazakarlığın yükselişe geçmesi ve komünizm tehlikesinin artması birliğin çizgisini de etkileyerek muhafazakarlıkla iç içe geçmiş bir milliyetçilik

---

¹²⁰ Burak, “*Tarihi Boyunca MTTB*”, **52. Kuruluş Özel Sayısı**, Aralık 1968

¹²¹ Duman ve Yorgancılar, **Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği**, s.52

¹²² **51. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, “*Tarih Boyunca Milli Türk Talebe Birliği*”, 26 Mart 1971 - 27 Mayıs 1973, Özdemir Matbaası, İstanbul, s.25

düşüncesinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durum birlik çerçevesinde organize edilen faaliyetlerde kendini bariz bir şekilde göstermiştir.

Komünizmi Türk toprağının bütünlüğünü parçalayacak ve milli mukaddesatı çiğneyecek bir “şey” olarak değerlendiren MTTB mensupları bu şartlar altında kendilerine bir yol haritası belirlemişler ve faaliyetlerini bu çizgide yürütmüşlerdir. Bu durumda “ilk düşünülmesi icap eden husus milli birlik fikrini sağlam unsurlara dayayarak kökleştirmektir:

- a. Müşterek maziye bağlılık, ondan örnek ve ibret alabilmek
- b. Geleneklere yer vermesini öğrenmek ve öğretmek
- c. Temiz Türk dilini en hakiki değeriyle asıl Türk milletine verebilmek”¹²³

Muhafazakarlıkla birlikte milliyetçilik düşüncesinin birliğe hakim oluşu askeri darbenin gerçekleşmesiyle ve bunun sonucunda siyasi iktidarın değişmesiyle birlikte birliğin başkanlığına özellikle Yaşar Özdemir ve Yüksel Çengel geçmesiyle kesintiye uğramıştır. Kesintiye uğramıştır, çünkü sonraki dönemlerde birliğin başkanlığına İslamcılarının geçmesi ve etnik milliyetçilerin birlikten ayrılmasıyla yeniden milliyetçi-muhafazakar çizgiye dönmüştür.

C. 1960-1965 Arası MTTB

1960-1965 tarihleri arasında birliğe sol çizgiye yakın isimler olan Yaşar Özdemir, Ömer Faruk Narin ve Yüksel Çengel başkanlık etmiştir. Darbe ve sonrası dönemde bu kişilerin birliğin çizgisinin değişiminde büyük etkileri olmuştur.

1960 darbesi ve sonucunda meydana gelen siyasi iktidar değişikliği Türkiye siyasetinde olduğu gibi gençlik hareketleri üzerinde de büyük etkileri olan bir kırılma, değişim, dönüşüm aşamasıdır. Bu dönemde gençlik örgütleri üzerine yapılan baskı artmış ve rejimin bekçiliğini rolünü üstlenme düşüncesi yeniden gençlik yapıları üzerinde etkin olmaya başlamıştır. Yüksel Çengel Milli Gençlik dergisinin ilk sayısında yayınlanan

---

¹²³ **51. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, “‘‘Tarih Boyunca Milli Türk Talebe Birliği’’, 26 Mart 1971 - 27 Mayıs 1973, Özdemir Matbaası, İstanbul, s.29-30

“Görevimiz” başlıklı yazısına bu duruma atfen Mustafa Kemal Atatürk’ün “Türk gençliği rejimin bekçisidir” sözü ile başlamış ve birliğin de bunu üstlendiğini ifade etmiştir.¹²⁴

Gençlik örgütlerinin kendileri rejimin bekçisi olarak görmeleri ve siyasi değişimlere paralel olarak yenilen görüşleri doğrultusunda, “ülkedeki başlıca gençlik örgütleri arka arkaya basın bildirileri yayınlayarak, 27 Mayıs’ı desteklediklerini ve askerin yönetime el koyma gerekçelerini sonuna kadar savunduklarını” kamuoyuna ilan etmişlerdir.¹²⁵

O dönem MTTB’nin genel başkanlık görevini üstlenen Yaşar Özdemir, genel sekterlik görevinde bulunan Hüseyin Sarioğlu ve İstanbul icra konseyi başkanlığını yürüten Mete Akıncı da 27 Mayıs darbesini desteklediklerini ve rejime bağlılıklarını Silahlı Kuvvetler Komutanlığı’na çektikleri ortak bir telgraf ile bildirmişlerdir. Genel Yönetim Kurulu Üyesi Bozkurt Göğüş ise kendisi ile yapılan mülakatta “MTTB’nin Türkiye’deki rolü nedir?” sorusuna “her şeyden evvel memleketimizin temsil müesseselerinden bir olan gençliğin Atatürk ve onun ilkelerini korumak adına yapılan 27 Mayıs Ak devrimini bizden sonra gelecek yeni nesillere bir baba emaneti gibi devretmek ve bu ilkelerin anasının ak sütü gibi gençliğin helal malı olduğunu ilelebet yaşatmaktır” cevabını vermiştir.¹²⁶ Bu da darbeye bakışlarını ve milliyetçilik anlayışlarındaki değişmeyi genel hatlarıyla ortaya koymaktadır.

Darbenin ve sonucunda meydana gelen siyasi rejim değişikliğinin ve birlik içerisindeki başkan değişimlerinin bir sonucu olarak birliğin milliyetçi-muhafazakar çizgisi de giderek değişmiştir. Sonuç olarak da Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda bir milliyetçilik anlayışı benimsenmiştir. Nitekim bu Milli Gençlik dergisinin ilk sayısında “yolumuz Atatürk devrimlerinden geçip uygar batıya giden yoldur”¹²⁷ şeklinde bir motto olarak ilan edilmiştir. Milli Gençlik yazarlarından Faruk K. Timurtaş da uygar batıya erişmek ve onların seviyesine milli benliği ve milli kimliği koruyarak ulaşabilmek için “milliyetçilik ideolojisini benimsemek çok şümüllü ve derin

---

¹²⁴ Yüksel Çengel, “Görevimiz”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹²⁵ Duman ve Yorgancılar, **Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği**, s.84

¹²⁶ Fikret Kurt, “MTTB Yöneticileriyle Konuşma”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹²⁷ Milli Gençlik, “Çıkarken”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

bir tarih görüşü ve anlayışına dayanan Atatürk milliyetçiliğini esas almak...” gerektiğini dile getirmiştir.¹²⁸

Bu dönem milliyetçilik anlayışı sadece bir önceki dönem milliyetçi muhafazakar çizgiden uzaklaşıldığı dönem değil aynı zamanda birliğin kuruluş yıllarını da içine alan Misak-ı Milli sınırları dışında kalan Türkleri de kapsayan yaklaşımından Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda bir anlayışa doğru bir evrimle şekillendiği bir dönem olmuştur. Bu durumu MTTB Tesisler Müdürü Nizamettin Gölle kendisine sorulan “Milliyetçilik, ırkçılık, kürtçülük, bölgecilik ve komünizm hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdiği “Türk gençliği olarak Atatürk milliyetçiliğine inanıyorum. Diğerleri memlekete zararlıdır” cevabıyla ortaya koymuştur.¹²⁹

10 yıllık kapalı kalma süresiyle birlikte yaklaşık 65 yıllık tarihi içerisinde MTTB milliyetçi çizgisini korumuştur. Ancak bu durum çeşitli kırılmalar sebebiyle farklı görünümelerde ortaya çıkmıştır. Irk temelli, muhafazakarlıkla iç içe ve Atatürk ilkeleri ışığında bir milliyetçilik olarak görünmüştür. 1965 yılından sonra birliğin başkanlığına muhafazakar milliyetçilerin geçmesi ve süreç içerisinde milliyetçi gurupların ayrılmasıyla da muhafazakar çizgiden ümmetçi bir çizgiye kayılmıştır. Rasim Cinisli bu tasniften hoşnut olmadığını ifade ederek şu tasnifin yapıldığını dile getirmiştir: “1960’tan sonraki MTTB tasnif edilirken Yüksel Çengel dönemini içine alan devreye ‘solcu’, benim dönemime ‘milliyetçi’ deniyor; benden sonraki dönemse ‘İslamcı’ olarak adlandırılıyor. Doğrusu bu ayrımcılık benim hoşuma gitmiyor.”¹³⁰

D. 1965-1980 Arası MTTB

1965-1980 tarihleri arasında birliği değiştiren ve İslamcı çizgiye doğru yaklaştıran başkanlar ise Rasim Cinisli, İsmail Kahraman, Burhanettin Kayhan, Ömer Öztürk, Raşit Ülper, Abid Özmen, Rüştü Ecevit, Cemalettin Tayla, Kasım Yapıcı, Haşmet Özalp ve Vehbi Ecevit’tir. Rasim Cinisli ile başlayan yeniden muhafazakarlaşma süreci Burhanettin Kayhan ile İslamcılığa evrilmiştir.

¹²⁸ Faruk K. Timurtaş, “İdeal Yokluğu”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹²⁹ Fikret Kurt, “MTTB Yöneticileriyle Konuşma”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹³⁰ Rasim Cinisli, **Bir Devrin Hafızası**, Doğan Kitap, 1.Baskı, 2017, s. 251

Darbe sonrası siyasi havanın yavaş yavaş değişmesiyle ve 1965 yılında birliğin başkanlığına Rasim Cinisli'nin seçilmesiyle birlikte MTTB'nin söylemlerinde de darbe sonrası söylemlere nazaran bir değişim meydana gelmiştir. Darbe sonrası Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda, rejimin bekçiliği görevini üstlenerek faaliyetlerini yürüten birlik, 1965 yılındaki başkan değişimiyle birlikte yeniden 1960 öncesi milliyetçi-muhafazakar çizgiye süreç içerisinde dönmüştür. “Milli Türk Talebe Birliği'nin alınması sıradan bir dernek seçimini kazanmanın çok ötesinde anlamlı bir başarıydı. 27 Mayıs toplumun sağ kesimini iyice hırpalamıştı... 1965 Mart ayına kadar bütün öğrenci teşkilatları solun elindeyken ilk defa Milli Türk Talebe Birliği'nin bizim tarafımızdan (Rasim Cinisli ve ekibi) kazanılmış olması farklı bir sinerji oluşturmuştu. Üniversite gençliği için bir ilk toplum için bir umut olmuştu.”¹³¹

1965 yılında böylesi bir kırılma değişim karşılığını siyaset kanadında da bulmuştur. Nitekim 18 Mart 1965'te Bursa'da yapılan seçimi kazanan Rasim Cinisli hukuki prosedürü tamamlamış ve dönemin Bursa valisine sirküleri onaylatarak almıştır. Ancak İstanbul'da MTTB binasını işgal eden Yüksel Çengel ve ekibini binadan tahliye etmek için İstanbul valiliğine başvurduğunda ise olumsuz bir tavırla karşılaşmıştır. “Elimizde Bursa valisi Vefa Poyraz'ın vermiş olduğu resmi sirküler olmasına rağmen İstanbul valisi Niyazi Akı ‘Bugün git, yarın gel’ cinsinden bizi oyaladı. Başlangıçtan beri bu iş sıradan bir öğrenci teşkilatı seçimi olmaktan çıkmış ve siyasi bir zemine oturmuştu.”¹³²

Tüm bu karşıt durumlara rağmen Cinisli ve ekibi titiz bir çalışma yürütmüş ve birliğe kendi rengini vermiştir. Sol çizgi etkisini yitirmiş ve muhafazakar-milliyetçi kanat birlik içerisinde etkinliğini arttırmıştır. Bu dönemde “MTTB milli ruh ve milli şuura bağlı bir müessese durumuna gelerek tarihi gelişimine uygun bir tutuma kavuşmuştur”¹³³

Rasim Cinisli ile 1960 öncesi faaliyetlerde olduğu gibi Osmanlı mirasına yapılan vurgu artmış ve bu birlik içerisinde organize eden faaliyetlere de yansımıştır. DP'nin

---

¹³¹ Rasim Cinisli, **Bir Devrin Hafızası**, Doğan Kitap, 1.Baskı, 2017, s.180-181

¹³² Cinisli, **Bir Devrin Hafızası**, s.175-176

¹³³ **51. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, “50. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği”, 26 Mart 1971-27 Mayıs 1973, Özdemir Matbaası, İstanbul, s.41

iktidara gelmesiyle birlikte milliyetçi-muhafazakar çizgiye kayan birliğin faaliyetlerinde Osmanlı kültür ve mirasına yapılan vurgu kendisini bu dönemde de göstermiştir.

“47. Dönem MTTB’nin bir dönüm devridir. İslamcı gençliğin bir aksiyon haline gelmesinin temelleri bu dönemde atılmıştır. Bu devrede anti-komünist ve milliyetçi bir hüviyetle ortaya çıkan MTTB şu hareketlerde bulunmuştur”¹³⁴: İstanbul’un fethi münasebetiyle düzenlenen Fetih Mitingi (29 Mayıs 1965), Hindistan’ın Pakistan’a saldırması üzerine düzenlenen Pakistan Mitingi (9 Eylül 1965), Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun Kıbrıs meselesinde Türklerin aleyhine karar vermesi üzerine düzenlenen Kıbrıs Mitingi (20 Aralık 1965) Rasim Cinisli ile başlayan birliğin yeniden muhafazakarlaşma ve süreç içerisinde İslamcılaşıma sürecine örnek olarak verilebilecek faaliyetlerdir. Daha sonraki dönemlerde ise bu tarz mitinglerin/faaliyetlerin/organizasyonların sayısı artarak devam etmiştir.¹³⁵

Rasim Cinisli sonrası MTTB’nin başkanlığına Alaaddin Koçak, İsmail Kahraman, Mustafa Ok ve Halis Akaydın aday olmuştur. Ancak bu süreçte Alparslan Türkeş ile görüşen ve onun desteğini alan İsmail Kahraman çekişmeli geçen seçimler sonucunda birliğin başkanlığına seçilmiştir. Bu dönemin ülkücü Türkeş taraftarları ile akıncı Erbakan taraftarları arasında birlik içinde bir rekabetin başladığı dönem ve yaşanan gelişmeler sonucunda da Erbakan’a yakın gurubun birliğe ve yönetime hakim olduğu söylenebilir.¹³⁶

İsmail Kahraman’dan sonra ise birliğin başkanlığı Burhaneddin Kayhan tarafından üstlenilmiştir. Burhanettin Kayhan’ın ifadesiyle bu dönem MTTB’nin son yıllarda yeşeren, güçlenen filizini patlattığı ve birliğin gerçek hüviyetine kavuştuğu bir devredir.¹³⁷ 1965’li yıllarda sol gurupların birlikten ayrılması veya birliğe kabul edilmemeleri ile başlayan süreç özellikle ümmetçi olarak bilenen Burhaneddin Kayhan

---

¹³⁴ Kayhan, **İslamcı Gençliğin Trajedisi**, s.148

¹³⁵ Kayhan, **İslamcı Gençliğin Trajedisi**, s.148-149

¹³⁶ Rasim Cinisli, **Bir Devrin Hafızası**, Doğan Kitap, 1.Baskı, 2017, s.245-249

¹³⁷ Kayhan, **İslamcı Gençliğin Trajedisi**, s.150

ile ikinci kez başkanlığa aday olan milliyetçi Mustafa Ok ile giriştiği başkanlık yarışı¹³⁸ sonrasında milliyetçilerin de birlikten kopmaya başlamalarıyla devam etmiştir.

Burhaneddin Kayhan'ın ve Mustafa Ok'un MTTB başkanlığı için yarıştığı dönemde birliğin çizgisini korumak adına seçime giren İslamcı ve milliyetçi guruplardan hangisi başa gelirse gelsin ittifakla uyulması gereken 10 madde belirlenmiştir. Ülkede bulunan azınlık okullarının parçalayıcı faaliyette bulunduklarından dolayı kapatılması, eski kiliselerin onarılması Bizans'ın ihyası anlamına geldiği için tamir çalışmalarına son verilmesi, doğum kontrolünün biran önce durdurulması, SSCB elçisinin istenmeyen adam ilan edilmesi, imam hatip mezunlarının lise bitirme imtihanlarına girmeden üniversiteye kabul edilmesi, Yüksek İslam Enstitülerinin akademi haline getirilmesi, Polis Enstitüsünün Polis Akademisi haline getirilmesi, Ankara İlahiyat Fakültesi'nin İlahiyat Üniversitesi olması, kapitalist emperyalizmin protesto edilmesi, İsrail'in gelecekte Türk Devleti için tehlike olacağı göz önüne alınarak işgal edilen İslam topraklarından bir an önce çekilmeleri için gerekli teşebbüslerde bulunulması¹³⁹ İslamcılarının ve milliyetçilerin ittifakla kabul ettikleri maddelerdir.

MTTB içerisinde büyük değişime yol açan bu seçimi Burhanettin Kayhan kazanmış ve Mustafa Ok birlikten ayrılmıştır. Mustafa Ok ile milliyetçi grupların da birlikten ayrılmasıyla birliğin milliyetçilik vurgusunda değişim meydana gelmiştir. Milliyetçilik düşüncesi devam etse de dine, Osmanlı kültür ve mirasına yapılan vurgunun dozunda önceki yıllara göre büyük bir artış meydana gelmiştir.

Nitekim birliğin anlayışındaki bu değişim ilerleyen yıllarda İslamcılarının etkisiyle birliğin amblemindeki bozkurt simgesinin değişmesine sebep olmuştur. Birlik başkanlarından Rüştü Ecevit'in ifadesiyle “kurt diğer adıyla bozkurt İslamlıktan önceki mitoloji devirlerine ait bir mit, bir semboldür. Olsa olsa o devirleri ilgilendiren bir değer olabilir.”¹⁴⁰ Bu düşünceyle bozkurt simgesinin İslam öncesi döneme ait olduğu gerekçe gösterilerek Aralık 1975 yılında MTTB amblemindeki kurt çıkartılarak yerine kitap konulmuştur.

---

¹³⁸ Oruç, **Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği**, s.52-53

¹³⁹ Oruç, **Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği**, s. 71

¹⁴⁰ Rüştü Ecevit, “61. Sene-i Devriyesinde MTTB”, **Milli Gençlik**, Sayı:16, Aralık 1976

III. MTTB'NİN YAYIN ORGANLARI

Milli Türk Talebe Birliği tarafından 20. yüzyılda atom ve hidrojen bombalarının tesirinden daha kuvvetli kabul edilen fikir ve ideolojilerin yayılmasında başrolü üstlendiği düşünülen yayıncılık faaliyeti müspet ve menfi yayıncılık olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. MTTB'ye göre müspet yayıncılık bedeni yaşatan ruh ve insana hakim olan beyin gibi niteliklere sahipken, menfi yayıncılık ise Türk milletini milli benliğinden, manevi değerlerinden mahrum etmeye çalışan kanser edici ve yalancı bir yapıya sahiptir.¹⁴¹

Menfi yayıncılıklar karşısında ve dönemin siyasi gereklerine uygun bir şekilde MTTB teşkilatı kendi konumunu belirlemiştir. Yayıncılık faaliyetleri kapsamında değerlendirilen materyalleri yakinen takip ederek gerektiğinde karşıt yayın ve organizasyon yapmak adına birlik bünyesinde Basın Yayın Müdürlüğü kurulmuş ve faaliyetler buradan koordine edilmiştir.

Basın Yayın Müdürlüğü MTTB teşkilatının hadiseler karşısındaki görüşlerini ve yorumlarını ve teşkilatın bütün çalışmalarını¹⁴² “ilahi nizamı mer’i kılmak, insanların kalplerine vahiy emirlerini sindirmek ve hakim kılmak, mukaddesatçı gençliğin sesi ve Hakkın rızasına mazhar olmak”¹⁴³ gayesiyle dergiler, broşürler, kitapçıklar yayınlamıştır.

Bunun yanı sıra müdürlük bünyesinde kamuoyuna yönelik yürütülen faaliyetlerde takip edilmesi gereken hususlar belirlenmiş ve bu doğrultuda organizasyonlar yapılmıştır. Bu hususlar:

- Mukaddesatçı gençliğin tamamına hitap etmek
- İslamcı öğrenci kitlesinin, MTTB çatısı altına toplanmasını devam ettirici yönde yayın yapılması
- Yayın organları vasıtasıyla küfürle mücadele etmek

---

¹⁴¹ **49. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, “Genel Merkez Faaliyet Raporu”, Tan Matbaası, İstanbul, 1967, s.195

¹⁴² **51. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, “Basın-Yayın Müdürlüğü”, 26 Mart 1971-27 Mayıs 1973, Özdemir Matbaası, İstanbul, s.69

¹⁴³ **55. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, “54. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği”, 16 Ekim 1976-4Aralık 1977, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, s.94

- Materyalist eğitimin kurbanı gençliği İslam'a davet etmek
- Güçlü bir İslami basın için eleman yetiştirmek
- Mukaddesatçı gençliği anarşik hadiselerden uzak tutmak
- Silahların konuşmadığı ve fikirlerin tartışıldığı üniversite ortamı için yöneticileri ikaz etmek ve kamuoyunu aydınlatmak
- Mukaddesatçı gençliği, kışkırtıcı, bölücü, siyasi ve kültürel ajan provokasyonlarına karşı uyarmak¹⁴⁴ olarak belirlenmiştir.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta bu esasların 1970'li yılların MTTB'sinin İslamcı düşünceler etrafında şekillendiğidir. Ancak siyasi otoritelerle çatışmaması ve milliyetçi bir yapıya sahip olduğu düşünülürse o dönem İslamcı kaygılar doğrultusunda gerçekleşen faaliyetlerin önceki dönemlerde milliyetçilik temelli yürütülmüş olabileceği iddia edilebilir.

MTTB bünyesinde faaliyet gösteren ilk resmi yayın organı Tevfik İleri'nin başkanlığa seçilmesinden sonra 1933 yılında çıkmaya başlayan Birlik dergisidir.¹⁴⁵ Tevfik İleri ve arkadaşlarının kendi aralarında topladıkları paralarla, "Türk toprakları Türk'ündür" sloganıyla milliyetçi bir çizgide,¹⁴⁶ ülke meselelerine dair yazıları içeren dergi, haftalık olarak yayınlanmıştır. 14 sayı yayımlandıktan sonra devlet eliyle kapatılmıştır. Kapatılmasıyla birlikte bu kısa süreli bir girişim olarak kalsa da 50. dönem MTTB genel kurul raporunda ifade edildiği üzere bu dergi "*Milli Gençlik*" dergisinin alt yapısını hazırlamıştır.¹⁴⁷

Tevfik İleri'nin çıkarmış olduğu Birlik dergisiyle başlayan basın yayın faaliyeti Milli Gençlik dergisine kadar çeşitli kırılmalar ve isim değişiklikleri ile devam etmiş, ancak burada bir süreklilik takip edilmemiştir. "Milli Türk Talebe Birliği zaman zaman

¹⁴⁴ **54. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, "53. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği", 3 Ağustos 1975-16 Ekim 1976, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1976, s.69

¹⁴⁵ Aksoy, **Babam Tevfik İleri Konuşmaları ve Görüşleri**, s.39-40

¹⁴⁶ Yorgancılar, "*Milli Türk Talebe Birliği ve Milli Gençlik Dergisi Üzerine Bir Değerlendirme*", s.367-368

¹⁴⁷ **51. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, "50. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği", 26 Mart 1971-27 Mayıs 1973, Özdemir Matbaası, İstanbul, s.18

Milli Gençlik benzeri dergiler çıkarmıştır. Ne var ki bunların hiçbirisi olumlu sonuca bağlanamamış, yönetici kadronun yenilenmesiyle birlikte ortaya çıkan sil baştan tutum karşısında yok olmuştur.”¹⁴⁸

“Birlik” dergisi kapatıldıktan sonra, “*Milli Birlik*”, 1950’de “*Yeni Milli Birlik*”, Kâmuran Evliyaoğlu döneminde “*Türkiye Üniversiteler Postası*”, Faruk Narin devrinde “*Bir*” adıyla çıkan MTTB’nin dergileri 1960’lı yıllara gelindiğinde “*Milli Gençlik*” ismiyle çıkmaya başlamıştır.¹⁴⁹

---

¹⁴⁸ Milli Gençlik, “*Çıkarken*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹⁴⁹ **51. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu**, “*50. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği*”, 26 Mart 1971-27 Mayıs 1973, Özdemir Matbaası, İstanbul, s.39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MİLLET-ÜMMET KAVRAMLARI: MİLLİ GENÇLİK DERGİSİ ÖRNEĞİ

I. MİLLET VE ÜMMET KAVRAMLARI

Zürriyet, millet, ümmet, kavim, ırk vb. kelimeler Türkçeye yakın zamanda girmiş kelimeler değildir. Dolayısıyla bu kelimelerinde yüklendikleri anlamlara bakarak rahatlıkla bir tarihi vardır denilebilir. İlk kullanılan anlamın dışında tarihin getirmiş olduğu şartlar çerçevesinde kelimelerin yeni anlamlar kazandığı veyahut mevcut anlamlarını kaybederek bir daralma yaşadığı sürekli göz önünde bulundurulmalıdır.

Modernleşme sürecinin ve Osmanlı'nın son dönemde yaşamış olduğu dönüşümün etkisiyle bu kavramlarda da bir anlam değişmesi meydana gelmiştir. Konu itibarıyla büyük önem arz eden “*millet*” kavramı da bu değişimden büyük oranda nasibini almıştır. Kur'an-ı Kerim'de geçen “milleti İbrahim” terkibinden mülhem millet kavramı Osmanlı son dönemine kadar din ve İslam merkezli olarak kullanılmıştır. Irk, soy ve kan bağına ifade etmek adına da “*kavim*” kavramı kullanılmıştır.

Ancak 20. yüzyıl başlarında milliyetçilik tartışmaları ile durum değişmiştir. Değişen durumlar ve şartlar çerçevesinde bu kavramlara yüklenen anlamları anlayabilmek adına ve milliyetçiliğin mahiyeti hakkında doğru bir fikir sahibi olabilmek için ırk ile millet arasındaki münasebeti ve farkı açık bir surette kavramış olmak şarttır.¹⁵⁰

Kavramdaki anlam değişimini görmek açısından Osmanlı son döneminden başlamak kaydıyla bir değerlendirme yapılabilir. Osmanlı son döneminde “millet” kavramını din ve şariat olarak tanımlayan Muallim Naci'ye göre “Bir memlekette doğan yahut tavattun eden ve aynı hükümetin idaresi tahtında yaşayan efradın hey'et-i mecmû'ası” demek olan “*nation*” mukabilinde mille kavramını istimal etmemek evladır. Ona mukabil “kavim, ümmet” kelimeleri kullanılmalıdır.¹⁵¹

Batı dillerindeki “*nation*” kelimesinin karşılığı olarak millet kavramının kullanılması Batının kelimeye yüklemiş olduğu siyasi manayı da beraberinde getirerek,

---

¹⁵⁰ Sadri Maksudi Arsal, **Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları**, Ötüken, 22. Baskı, İstanbul, 1972, s.25

¹⁵¹ Muallim Naci, “*Millet*”, **Lügat-ı Naci**, Millet, Haz. Ahmet Kartal, Türk Dil Kurumu, 1. Baskı, Ankara, 2009, s.428

din merkezli anlam dairesini genişletmiş ve bu kavramı dini de kapsayarak kültür ve bilinç birliğini de içine alan bir yapıya büründürmüştür. Dolayısıyla kavramın içerisinde çeşitli unsurların bulunması değişen şartlara ve durumlara göre tanımların da farklılaşmasına sebep olmuştur. Kavramın tanımlanmasında en bariz öğelerden biri olan dil birliğinin dahi bulunmadığı tanımlar ve durumlar mevcuttur. Bunun için de en genel manada milleti kültür ve gelenek birliği olarak tanımlamak daha doğrudur.¹⁵² “Millet insanlık tarihinde farklı toplulukların boy, aşiret ve kavmî taassubu aşarak biyolojik değil ortak teşekkül etmiş kültürel ve manevi mutabakatlara göre milli seviyede ortaya çıkan bir birlik halidir... Millet kavramı sadece kavmî özelliklere endeksli bir kavram değildir. Milletleşmede kültür birliği, mensubiyet şuuru, aynı ortak değerleri paylaşma ve ortak irade sahipliği ön planda yer alır.”¹⁵³

Antropolojik ve etnolojik temelli ırk tanımları yaparak millet mefhumunun bu iki alanda yapılan tanımlardan ayrılması gerektiğini iddia eden Sadri Maksudi Arsal sosyolojik ve psikolojik esaslara dayanan bir mefhum olarak millet kavramını; “aynı dili konuşan, aynı milli seciyeye, müşterek tarihe, müşterek milli emellere malik olan bir kütle” şeklinde tanımlamaktadır.¹⁵⁴ Bu anlayışın tarihi ve siyasi bir sonucu olarak da “millet duygusunun kaynağı ve nüvesi... fertlerin mensup oldukları kitleye karşı duydukları bağlılık hissidir” denilebilir.¹⁵⁵

Türkçülüğün Esasları adlı eserinde Ziya Gökalp'te bu durumu göz önünde bulundurarak millet kavramını şu şekilde tanımlamıştır: “Millet ne ırkî ne kavmî ne coğrafi ne siyasi ne de iradî bir zümre değildir. Millet dilce, dince, ahlakça ve güzellik duygusu bakımından müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir topluluktur.”¹⁵⁶

Kavramın yeniden şekillendiği dönem göz önünde bulundurularak günümüzde sözlüklerde de millet kavramı soy ve ırk bağından öte farklı unsurları da anlam dairesi

---

¹⁵² Hilmi Ziya Ülken, “Millet”, **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, 1969, İstanbul, s.205

¹⁵³ Mustafa E. Erol vd., “Millet”, **Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü**, Der Yayınları, 1997, İstanbul, s.196-197

¹⁵⁴ Arsal, **Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları**, s.35

¹⁵⁵ Arsal, **Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları**, s.64

¹⁵⁶ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, Milli Eğitim Basımevi, 1970, İstanbul, s.22

içinde barındıran bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Millet “genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı soydan gelen ve aralarında dil, din, tarih, sanat, töre, dünya görüşü ve ülkü birliği bulunan insanlar topluluğu” olarak tanımlanmıştır.¹⁵⁷ Bu tanım dikkate alınarak Osmanlı son döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kullanılan Türk kavramının da bu anlamdaki millet kavramının bir karşılığı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Millet kavramının süreç içerisinde dini, lisanı, coğrafyayı, ırkı ve iktisadi birlikteliği ayrı ayrı kavramı oluşturan esas unsur olarak ele alan tanımların eksikliğini dile getiren Sadri Maksudi Arsal kavramının içerisinde hep beraber bulunması gereken esas unsurları şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Milleti teşkil eden fertlerin bir devlet içinde yaşaması ve yaşamış olması
2. Nüfus
3. Coğrafya
4. Bağımsızlık
5. Lisan birliği
6. Örf ve adetler birliği
7. Müşterek dini inançlar
8. Milli seciye
9. Millet ekseriyetinin aynı ırktan olması.¹⁵⁸

Ancak zaman içerisinde kavram içerisindeki farklı unsurların ön plana çıkması millet kavramına yüklenen anlamların çeşitlenmesine sebep olmuştur. Bu çeşitlenme Türklük kavramına da farklı anlamlara gelmesinin ve Türklük kavramının da farklı değerlendirilmesinin zeminini oluşturmuştur. Bu durum kendini MTTB ve Milli Gençlik dergisi üzerinde de göstermektedir.

Kavramın anlam dairesi içerisinde çeşitli unsurlar bulunduğu için kavramın kullanımında farklılıklar oluşmaktadır. Kullanım farklılıklarının oluşturduğu anlam çeşitliliği kendisini milliyetçi olarak tanımlayan gruplar, kuruluşlar, yapılar ve organizasyonlar çerçevesinde incelenebilir. Kimi grup ve kuruluşlar kavramın içinde

---

¹⁵⁷ İlhan Ayverdi, “*Millet*”, *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyat, 2.Baskı, İstanbul, 2006, Cilt: II, s.2073-2074

¹⁵⁸ Arsal, *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*, s.68

bulunan soy unsurunu ön plana çıkararak millet kelimesine ve milliyetçiliğe ırk temelli bir anlam yüklerken kimisi de din temelli yaklaşımla bu kavramları tanımlamaktadır. Dolayısıyla kavramın merkezine çekilen unsur tanımı belirlediği gibi yapıların söylemlerini ve faaliyetlerini de belirlemektedir.

Bu durumun net bir şekilde gözlemlendiği kuruluşlardan biri Milli Türk Talebe Birliği'dir. Birlik, başkanlığa seçilen ekiplerin millet ve milliyetçilik anlayışları doğrultusunda farklı söylemler geliştirmiş ve faaliyetlerde bulunmuştur. Birliğin 1963-1979 arası yayın organı olan Milli Gençlik dergisi de bu durumu gözlemlemeye imkan vermektedir. Bu tarihler arasında millet kelimesinin farklı kullanımları mevcuttur. Bu kullanımlar tahlil edilirken kelime üzerindeki anlam kargaşasını da yansıtmaya adına anlamlara müdahale edilmemiş ve olduğu gibi bırakılarak dergi içerisindeki o dönemin baskın anlayışına göre kavram tahlil edilmeye çalışılmıştır.

II. MİLLİ GENÇLİK DERGİSİ

Milli Türk Talebe Birliği, Tevfik İleri'nin başkanlığa seçilmesi ile birliğin olaylar karşısındaki duruşunu, tavrını ve stratejisini ortaya koymak ve birliğin faaliyetlerini özel olarak üniversite gençliği, genel olarak da kamuoyu ile paylaşmak adına çeşitli yayın faaliyetlerine başlamış ve bu yayın faaliyetleri sonraki başkanlar döneminde de dergiler, el broşürleri ve kitapçıklar yayınlayarak devam etmiştir.

Tevfik İleri döneminde “Birlik” adıyla başlayan dergi yayıncılığı zaman içerisinde “*Milli Birlik*”, “*Yeni Milli Birlik*”, “*Türkiye Üniversiteler Postası*” ve “*Bir*” isimleriyle yayın hayatına devam etmiş ve nihayet 1963 yılına gelindiğinde “*Milli Gençlik*” ismiyle yeniden çıkmaya başlamıştır. Yayın hayatında meydana gelen kesintiler her dönemin kendine mahsus şartlarının olduğu ve maddi imkansızlıklarla açıklanabileceği gibi birlik içerisinde meydana gelen kadro değişiklikleri ile de açıklanabilir. Nitekim Milli Gençlik dergisi 1963 yılında yayın hayatına başlarken MTTB içerisindeki kadro değişikliğine vurgu yapılarak bu durum ifade edilmiştir. “Milli Türk Talebe Birliği zaman zaman Milli Gençlik benzeri dergiler çıkarmıştır. Ne var ki bunların hiçbirisi olumlu sonuca bağlanamamış, yönetici kadronun yenilenmesiyle birlikte ortaya çıkan sil baştan tutum karşısında yok olmuştur.”¹⁵⁹

¹⁵⁹ Milli Gençlik, “*Çıkarken*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

Milli Gençlik dergisi 1963-1979 yılları arasında, sırasıyla Yüksel Çengel, Rasim Cinisli, İsmail Kahraman, Burhanettin Kayhan, Abid Özmen ve Rüştü Ecevit, Cemalettin Tayla ve Kasım Yapıcı başkanlığında, toplamda 58 sayı olarak 16 yıl içerisinde çıkmıştır. Bu 16 yıl içerisinde aylık olarak çıkması planlanan dergi maddi imkansızlıklar, başkan değişimleri, MTTB içerisindeki ciddi kadro değişimleri ve muhatap kitlenin çoğunlukla üniversite öğrencisi olması ve öğrencilerin tatil dönemlerinde derginin talep görmemesi gibi sebeplerden dolayı planlandığı gibi çıkmamıştır. 16 yıl içerisinde 58 sayı çıktığı göz önüne alınırsa zaten bu durum kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Milli Gençlik dergisi MTTB bünyesindeki faaliyetleri yürüten öğrencilerin çıkarmış olduğu bir dergidir. Dolayısıyla dergi içerisindeki yazıların kalitesi ve teorik zeminleri bu durum göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. Ancak dergi içerisinde üniversite öğrencilerinin yazıları bulunduğu gibi dönemin ileri gelen fikir ve düşünce adamları ve düşüncesine o dönemki kadro tarafından değer verilen geçmiş dönemlerin usta kalemlerinin yazıları da dergi içerisinde mevcuttur. Rasim Cinisli'nin ifadeleriyle “İbrahim Kafesoğlu, Mehmet Kaplan, Nihat Sami Banarlı, Faruk Kadri Timurtaş, Nurettin Topçu, Ali Nihat Tarlan, Necmettin Hacıeminoğlu, Ercüment Kuran, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa, Fethi Gemuhluoğlu, yazılarıyla dergiyi zenginleştiren isimlerdi. Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Remzi Oğuz Arık, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal gibi... isimlerden alıntılar yapılmış, o renkler de okuyucuya sunulmuştur.”¹⁶⁰

MTTB içerisindeki kadro değişimleri ile birlik içerisinde meydana gelen çizgi değişimlerinin dergi içerisinde de bir anlayış farklılaşmasını beraberinde getireceği göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim böyle bir durum meydana gelmiştir. Bu husus dikkate alınarak dergi içerisinde yaşanan kırılmalar ve değişimler açısından dergi, 3 dönem altında incelenebilir. 1963-1965 yılları arasını kapsayan dönem “1. Dönem”, 1965-1974 yılları arası “2. Dönem” ve 1974-1979 arası ise “3. Dönem” şeklinde üçlü bir tasnif yapılabilir. Bu dönemlendirmelerin yapılabilmesini sağlayan durum derginin genel olarak şekil ve içerik bakımından özel olarak da milliyetçilik anlayışlarındaki temel motive edici unsur bakımından ciddi değişiklikler meydana gelmiş olmasıdır.

---

¹⁶⁰ Rasim Cinisli, **Bir Dönemin Hafızası**, Doğan Kitap, 1.Baskı, 2017, s.239-240

1963-1965 yılları arasını kapsayan “1. Dönem”de Yüksel Çengel başkanlığında derginin ilk 12 sayısı çıkmıştır. Derginin aylık olarak çıkarılması planlanmış, ancak çeşitli sebeplerden dolayı bu plana uyulamamıştır. Bu dönemde dergi 15-20 sayfa büyük boy olarak basılmış olup içeriğinde düşünce yazıları, şiirler, basın bildirileri, anket gibi çeşitli yazı türlerini barındırmaktadır. Ancak bu yazılar dizgi itibariyle düzensiz ve kopuk yazılardır. Dergi içinde bir yazının herhangi bir noktasında yazılar yarım kalabilmekte ve “devamı ... sayfada” gibi bir ibare ile karşılaşılabilmektedir.

Bu dönemde genel olarak MTTB bünyesinde yapılan faaliyetler ön planda tutulması ve bunlara dair yazıların dergi içerisinde ciddi oranda yer alması sebebiyle görsel kullanımı hayli fazladır.

Çeşitli yazı türlerine ek olarak muhtemelen kaynak oluşturmak amacıyla dergiye reklam alındığı da görülmektedir. Dergi içerisinde çeşitli bankaların, gıda, içecek ve akaryakıt firmalarının reklamları da ciddi bir şekilde yer almaktadır. Bu durumun sonraki dönemlerde giderek azaldığı göz önünde bulundurulursa bu önemli bir ayrım noktasıdır.

Dönem itibariyle dergi içerisinde yer alan yazılar Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda bir gençlik yetiştirme arzusu ile yazılmış yazılar veya bu uğurda yapılan faaliyetlerin metinleştirilmesinden meydana gelen haberlerden oluşmaktadır. Geçmişinde çeşitli dergi tecrübeleri olsa da bu dönemde dergi bir haber bülteni mahiyetinde olup öğreticiliği geri plandadır. Bu durum diğer dönemlerde giderek farklılaşmış ve akademik metinler ağırlık kazanarak faaliyet haberleri daha az yekun tutmaya başlamıştır.

1965-1974 yılları ise Milli Gençlik dergisi için bir geçiş dönemidir. Bu dönemde dergi aylık sıralı sayılar şeklinde yayınlanmak yerine “Özel Sayılar” şeklinde yayınlanmıştır. Bu dönemde uzun bir zaman dilimini kapsamasına rağmen 8 özel sayı basılabilmektedir. Bu durum üzerinde muhtemelen birlik içerisindeki kadro değişimlerinin büyük etkisi olmuştur.

Bu dönemde boyut açısından bir önceki döneme göre küçülmüş ve hacim olarak artmıştır. 15-20 sayfa arasında basılan dergi artık 40-50 sayfa olarak basılmaya başlanmıştır. Yazı türlerinde, görsel kullanımında ve reklam alımında genel bir değişiklik olmasa bile yazıların içerikleri ciddi oranda bir değişime uğramıştır.

Bir önceki dönemde Atatürk ilke ve inkılaplarına ve devrime yapılan vurgu bu dönemde etkisini yitirmiş, Osmanlı kültür mirasına yapılan vurgu artmıştır. Bu dönemde

geçiş evresi olması hasebiyle önceki ve sonraki dönemin yazı çeşitliliği ve içerik farklılaşması gibi özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

1974-1979 arası dönem derginin içerik düzeni ve kalitesi bakımından zirve dönemidir. Bu dönemde 37 aylık sayı ve 1 özel sayı şeklinde yayınlanan Milli Gençlik dergisi “gençliğin çok çeşitli kamplara ayrıldığı bir zamanda kuşatıcı, birleştirici bir “*Milli Ses*”in sahibi olmak”¹⁶¹ amacıyla yola çıkmıştır.

Küçük boyut olan dergi bu dönemde ortalama 60-70 sayfa olarak basılmış ve içeriği yazı bakımından çeşitlendirilirken, görsellerden ve reklamlardan genel olarak arındırılmıştır. Yazı çeşitliliği bakımından bir önceki dönem ile benzerlik gösterse de bu dönem yazıları daha akademik ve dipnotlu yazılardır. Yazılar bütünlüklü bir yapıya sahiptir ve gereken yerlerde istatistik kullanımına özen gösterilmiştir.

İlk dönemde işlenen konularla kıyaslandığında içerik tamamen değişmiştir. Artık yazılara İslamcı bir bakış açısı hakimdir. Meseleler bu bakış açısıyla ele alınmıştır. Hatta tercüme hareketlerinin etkisiyle o dönemde revaçta olan “Küfür Devleti” söylemi bile dergi içerisinde kendine yer bulabilmiştir.

III. MİLLİ GENÇLİK DERGİSİNDE GEÇEN MİLLET VE ÜMMET KAVRAMLARININ ANALİZİ

Dergi içerisinde “*millet*” ve “*ümmet*” kavramları süreç içerisinde farklı muhtevaları ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Milli Gençlik dergisinin yayın hayatına başladığı yıllarda yönetici kadronun Atatürk ilke ve inkılaplarına tam bağlı olmaları ve Cumhuriyet kazanımlarının bekçiliğini bir misyon ve vizyon olarak üstlenmiş olmaları kavrama yüklenen anlamında bu doğrultuda şekillenmesine sebep olmuştur. Kavramın diğer unsurlarını da içinde barındırmakla beraber bu dönemde “Türk” vurgusunun ön plandadır. Bu dergi içerisindeki yazılarda ve birlik bünyesindeki faaliyetlerde kendisini açık bir şekilde göstermektedir.

Ancak 1965 yılı ile İslamcılarının birliğin içerisindeki etkinliğini arttırmasına paralel olarak “*millet*” ve “*ümmet*” kavramlarına yüklenen anlamda değişmiştir. İlk dönemde Türklüğe dayalı bir anlayış hakimken İslamcılar ile kavram dini de içerisine alacak ve diğer unsurlara baskın gelecek şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu kapsam

---

¹⁶¹ Milli Gençlik, “*Çıkarken*”, **Milli Gençlik**, Sayı:1, Aralık 1974

da İlhan Darendelioğlu'nun "*Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*" kitabı dergi içerisindeki bir kitap tanıtım yazısında "milliyetçiliği yalnız komünizm düşmanlığı ve ırkî manada anlayan bir zihniyetle kaleme alınması"¹⁶² bakımından sert bir şekilde eleştirilmiştir.

Dergi içerisindeki yazılarda indirgemeci bir yaklaşımla millet kavramının ırkî manada ele alındığı veya sadece dini manaya vurgu yapıldığı kısımlar mevcuttur. Bu durumlar göz önünde bulundurularak kavrama yüklenen anlamlar resmi tam manasıyla göstermesi açısından muhafaza edilmiştir.

A. Milliyetçilik Anlayışı

Milli Gençlik dergisinin ilk dönemi Atatürk ilke ve inkılapları çerçevesinde meselelerin ele alındığı bir dönemdir. Nitekim dergi ilk yayın hayatına girerken bu durum MTTB imzasıyla yazılan "*Çıkarken*" başlıklı yazıda "yolumuz Atatürk devrimlerinden geçip uygar batıya giden yoldur"¹⁶³ şeklinde ifade edilmiş ve 9 Eylül İzmir'in düşman işgalinden kurtuluşu münasebetiyle dergi İzmir'in kurtuluşuna dair Nutuk'tan yapılan bir alıntı ile başlamıştır.

Atatürk ilke ve inkılapları ışığında hareket eden Yüksel Çengel ve ekibinin bu tutumu 1965 yılındaki başkan değişikliğine kadar dergi üzerinde etkisini hissettirmiştir. Bu durumdan özel olarak dergi içerisinde ele alınan konular ve bu konuların işlenmesi aşamasında kullanılan kavramlar, genel olarak da MTTB nasibini almıştır. Bunun bir göstergesi olarak dönemin Genel Yönetim Kurulu Üyesi Bozkurt Göğüş kendisi ile MTTB'nin Türkiye'deki rolü üzerine yapılan mülakatta vermiş olduğu cevap zikredilebilir. Bozkurt Göğüş MTTB'nin rolünü "memleketimizin temsil müesseselerinden biri olan gençliğin Atatürk ve onun ilkelerini korumak adına yapılan 27 Mayıs Ak devrimini bizden sonra gelecek yeni nesillere bir baba emaneti gibi devretmek ve bu ilkelerin anasının ak sütü gibi gençliğin helal malı olduğunu ilelebet yaşatmak" olarak dile getirmiştir.¹⁶⁴

---

¹⁶² Mümtaz Oğuz, "*Kitaplar*", **Milli Gençlik**, MTTB'nin 52. Kuruluş Özel Sayısı, Aralık 1968

¹⁶³ Milli Gençlik, "*Çıkarken*", **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹⁶⁴ Kurt, "*MTTB Yöneticileriyle Konuşma*", Sayı: 1, Eylül 1963

Hedef milli duyguları yüksek, her türlü şart ve durumda vatanına ve milletine bağlı ve ülke sınırları içerisindeki her bir ferdi ailesinin bir parçası olarak gören bir gençlik yetiştirmektir.” “Türkiye’nin bugünkü gerçekliği içerisinde vazife görecekler ancak dürüst, namuslu, cesur, vatan ve milletperver olmalıdır... Türk gençliği artık ilim sahasına girip milletimiz bu defa iktisadi ve ictimai zafere götürmelidir... Hedefimiz milli sınırlarımız içerisinde tek bir aile haline gelebilme Türk Milli Birliğini kurabilmedir.”¹⁶⁵ Bu gençlik milli ülküler, idealler doğrultusunda yetiştirilecek ve bu uğurda hareket etmesi beklenecektir. Bu ülkü ve ideallerin sınırları dergi içerisinde çizilmiştir.

Bu dönemde milliyetçilik Atatürk ilke ve inkılapları çerçevesinde anlaşılmış olup Türklük vurgusunun ön planda olduğu dönemdir. Genel olarak da Misak-ı milli sınırları içerisindeki Türkleri nitelemek için kullanılmıştır. MTTB’nin de dönem yöneticileri bu anlayışı benimsemiş ve bu yolda faaliyetlerini düzenlemişlerdir. “Milli idealler milliyetçilik ideolojisine dayanırlar. Çünkü milliyetçilik ‘mensup olduğu milleti sevmek onun yükselmesi ilerlemesi için çalışmak milli değerleri ve hasletleri korumak demektir... “Atatürk için milli ülkü” Türk milletini çağdaş seviyeye çıkarmak’ olmuştur. Milliyet duygusuna ve milli şuura dayanan Atatürk ilkelerinin hedefi budur...Bizim için milli ülkü yükselmek ilerlemek ve milli benliği ve milli hüviyeti kaybetmeden çağdaş medeniyet seviyesine erişmek “Büyük Türkiye” hedefine varmaktır. Bunun için milliyetçilik ideolojisini benimsemek çok şümüllü ve derin bir tarih görüşü ve anlayışına dayanan Atatürk milliyetçiliğini esas almak gerekir.”¹⁶⁶

İslam medeniyetinin ve Osmanlı mirasının göz ardı edildiği bu dönemde merkezde Türklük ve Türk tarihi vardır. Mevcut olaylar bu çerçevede ele alınmakta ve geleceğe dair planlanan faaliyetler de bu doğrultuda yürütülmektedir. “Türk milleti de gerek İslamiyet’ten önce gerek sonra büyük idealler taşıdığı zaman dünya tarihinde ön planda roller oynamış milli ülküden uzaklaştığı yahut buna zayıf bağlandığı zaman zayıf bir hale düşmüştür.”¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Yüksel Çengel, “Görevimiz”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹⁶⁶ Faruk K. Timurtaş, “İdeal Yokluğu”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

¹⁶⁷ Timurtaş, “İdeal Yokluğu”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963

B. Atatürk İlke ve İnkılaplarına Bakış

İlk dönemlerde Atatürk ilke ve inkılapları, Cumhuriyet kazanımları doğrultusunda hareket edildiğinin ve yeri geldiğinde bunların bekçiliğinin üstlenildiğinin beyanâtı dergi içerisinde sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu dönem için düzenlenen her türlü faaliyet ve organizasyonun temel motivasyon aracı bu değerlerdir. Ancak sonraki dönemlerde bu değerlere karşı doğrudan bir cephe alma durumu olmasa da artık motivasyon unsuru değişmiş ve bu değişim Atatürk ilke ve inkılaplarına, Cumhuriyet kazanımlarına yapılan vurgunun giderek azalmasına sebep olmuştur.

İlk dönemin birlik başkanı olan, Atatürk ilke ve inkılaplarına gönülden bağlı olan ve bu bağlılığını her fırsatta yeniden dile getiren Yüksel Çengel'in 10 Kasım münasebetiyle yaptığı konuşmadan kesitlerin verildiği “Ata'yı Andık” yazısında da bu hususu vurgulayan pasajlar ön plana çıkarılmıştır.¹⁶⁸ Bu yazıdan bağımsız olarak Milli Gençlik dergisinin 2-3. sayısında Yüksel Çengel'in kaleme aldığı “*Son Basamağı Çıkarken*” başlıklı yazı genel olarak birliğin özel olarak ise Yüksel Çengel'in o dönem üstlenmiş olduğu misyon ve vizyonu ortaya koymaktadır. “Biz 27 Mayıs Ak devriminin asil ruhundan ilham alan Atatürk milliyetçisi gençler olarak... MTTB olarak diğer teşekküllerle büyük işbirliği halinde 27 Mayıs ruhunun Atatürk devrimlerinin, demokratik düzenin ve örnek anayasamızın bekçiliğini yapacağımıza Büyük Türk Ulusu'nu temin ederiz.”¹⁶⁹ Farklı bir yazıda ise aynı durum “Genç arkadaşım, yeter ki tüm üniversite öğrencisi fikir birliğinde olsun Atatürk ilkelerinde birleşsin... Seni temsil etmek durumunda olan/bulanan öğrenci kurumları ise... yalnızca öğrenci sorunları ve milli konularla uğraşmaya mecburdur.”¹⁷⁰ ifadeleriyle dile getirilmiştir. Bu dönemde yakın dönemde Atatürk ilke ve inkılaplarını korumak adına yapılan devrim de sahip olduğu misyon çerçevesinde sahiplenilmiş ve şiddetli bir şekilde desteklenmiştir.

Yüksel Çengel bu çizgide hareket ederken doğal olarak da milliyetçiliği Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda Türklük vurgusunun baskın olduğu bir bakış açısıyla dile getirmiştir. Yüksel Çengel'in konuşmalarında ve yazılarında bu vurgu din unsurunu

---

¹⁶⁸ Milli Gençlik, “*John F. Kennedy*”, **Milli Gençlik, Atatürk ve Kennedy Özel Sayısı**, Sayı: 4, Aralık 1963

¹⁶⁹ Yüksel Çengel, “*Son Basamağı Çıkarken*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 2-3, Ekim-Kasım 1963

¹⁷⁰ Yüksel Çengel, “*Özgürlük Savaşı*”, **Milli Gençlik**, Yıl:1, Sayı:12, Kasım 1964

dışarıda bırakan bir haldedir. Onun konuşmalarında kullanmış olduğu millet ve ulus kavramları da bu düşünce ile ele alınmalıdır.

Bu durumun farklı göstergeleri mevcuttur. Dergi içerisindeki röportajlarda şiirlerde ve birlik içerisinde organize edilen faaliyetlerde bunların örneklerine rastlanmaktadır. Nitekim Özker Yahşin'in "*Bayrak*" şiiri bunu bir örneğidir.

"Bayrak. Bayrak. Bayrak

Okundu ilk tebliğ

İlk tebliğin son sözleri

"Ne mutlu Türk'üm diyene"¹⁷¹

Şiirde geçen ve Nutuk'tan doğrudan alıntı yapılarak verilen son mısra Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılığın temel simgesidir ve buradan da millet kavramının içini dolduran ögenin ne olduğuna dair bir çıkarım yapılabilir. Ancak ibarenin ilk kullanılışı ile dergi içerisinde o dönemdeki kullanılışı arasında bir ayrım yapmak gerekmektedir. Osmanlı'nın son yıllarında ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Türklük bir üst kimlik olarak dil, din, tarih, kültür birliğini kapsarken sonraki dönemlerde bu durum bir soy bağı olarak anlaşılabilir manada kullanılmıştır. Buradaki kullanım da dergi içerisindeki tutum göz önüne alındığında diğer unsurların göz ardı edildiğine dair bir örnek olarak ele alınabilir.

Ayrıca birlik içerisindeki o dönem organizasyonlarından bir tanesi de "*Vatandaş Türkçe Konuş*" kampanyasıdır. Burada yine harf inkılabına gönderme yapılarak halkın Türkçe konuşmaya teşvik edilmesi amaçlanmıştır.

Ancak bu durum 1965'ten sonra etkisini kaybetmiştir. Artık temele alınan değer ve uğruna hareket edilen unsur din, maneviyat ve İslam haline gelmiştir. "Türkiye bugünkü şartları muvacehesinde tarihi ve milli kaynağından ilham alarak İslami temele dayalı müşterek ve cihanşümul bir ideoloji etrafında el ve gönül birliği etmek

---

¹⁷¹ Özker Yaşin, "*Bayrak*", **Milli Gençlik**, Sayı: 6, Şubat-Mart 1964

mecburiyetindedir.”¹⁷² Tabi ki bu durumun bir göstergesi olarak da tarihe ve Osmanlı’ya yapılan vurgu da artmıştır.

Artık birliği üstlendiği misyon 27 Mayıs devrimine sahip çıkmak veyahut Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda hareket etmek değildir. Merkezde din vardır ve hareketin özünü bu inanç belirlemektedir. “ Biz yüzde 99’u Müslüman Türk olan bir milletin evlatları olarak dinine “irtica” diyerek küfretmek isteyen diline kasteden, tarihini kültürünü inkar enen sapıkların ve saptırılmışların daima karşısında olduk olacağız.”¹⁷³ Bu dönemde yetişen nesil artık gücünü imanından ve inandığı yüce manevi değerlerden almaktadır . Dergi içerisinde bu durum çeşitli vesileler ile defaatle vurgulanmıştır “Var olma mücadelesinin yapıldığı küfür ile imanın çarpıştığı güzel Türkiye’imizde İslam’ın cihad bayrağını açan bir nesil doğmakta, imanlı bir gençlik yetişmektedir.”¹⁷⁴

Yapılan etkinlikler ve bu etkinliklerde yapılan faaliyetlerin içeriği de 1965 sonrasında değişmiştir. Rehber, yol gösterici değer Atatürk ilke ve inkılapları ve bu çerçevede gerçekleştirilen uygulamalarken 1965 sonrasında bu din temelli bir hal almıştır. 29 Mayıs 1970 Cuma günü Fetih mitinginde konuşan birliğin dönem başkanı Burhanettin Kayhan gençlere “Ey din olarak İslam’ı kitap olarak Kur’an’ı, rehber olarak Hz. Peygamber’i seçenler” diye hitap ederek konuşmasına başlamıştır.¹⁷⁵

Son dönem olarak 1974 sonrasına gelindiğinde ise artık meseleler tamamen din merkezli değerlendirilmiştir. 1965 sonrası bir geçiş dönemi olduğu için doğrudan Atatürk ilke ve inkılaplarına karşı bir söylem mevcut değildir. Ancak tercüme hareketlerinin etkisiyle devlete “kafir” denilen bir dönem olan 1974 sonrasında ise doğrudan ilke ve inkılaplara karşı söylemlere de dergi içerisinde rastlanmaktadır. “ Dünyanın hiçbir memleketinde kendi tarihi ve milli kültürünü inkar ederek gayri milli eğitim ve kültür müesseselerine devlet eliyle imkan ve fırsat tanıyan idari ve siyasi zihniyeti (Türkiye istisnası haricinde) gösteremezsiniz... Türkiye’de mevcut eğitim sistemi milli değil gayri

---

¹⁷² İsmail Kahraman, “İdeolojiler Önünde Türk Gençliği”, **Milli Gençlik, Milli Sanayi Özel Sayısı**, Kasım 1968

¹⁷³ Burhanettin Kayhan, “Genel Kurul”, **Milli Gençlik, Mustafa Bilgi Özel Sayısı**, Kasım 1969

¹⁷⁴ Burhanettin Kayhan, “Şehidimiz”, **Milli Gençlik, Mustafa Bilgi Özel Sayısı**, Kasım 1969

¹⁷⁵ Burhanettin Kayhan, “Fetih Mitingi”, **Milli Gençlik, Gençlik Özel Sayısı**, 1970

millidir. Ruhçu değil materyalisttir. İdealist değil, pragmatisttir... Mümin değil müşriktir.”¹⁷⁶

İlk dönemde “*Vatandaş Türkçe Konuş*” kampanyası ile harf inkılabına vurgu yapılarak halk Türkçe Konuşmaya teşvik edilirken son dönem de harf inkılabı eleştirilmiştir. “Asırlarca kullanılmış Müslümanların ruhlarıyla kaynaşmış İslam harflerini Arap harfleri diye kaldırıp attılar yerine Türk harfleri diye Latin harflerini yerleştirdiler.”¹⁷⁷ Harf inkılabıyla kabul edilen harflere vurgu yapılarak aslında milli ve manevi değerlerden soyutlandığını üstü kapalı bir şekilde ifade edilmiştir.

Tabi bu eleştirilerden nasibini alan sadece harf inkılabı değildir. İşe yaramayan ve pratik fayda sağlamayan her şeyin uygar bir seviyeye çıkma adına gericilik olarak nitelendirildiğine gönderme yapılarak tekkelerin kapatılması da ciddi olarak doğrudan eleştirilmiştir. “Batılılaşma uğruna özü öldürdük, işi ticarete döktük. Eğer gelir getireceğini bilseydik bütün tekkeleri, türbeleri yeniden restore eder, başına birer müdür tayin ederek turistlerin hizmetine sunardık.”¹⁷⁸

C. Cumhuriyete Bakış

Derginin 58 sayısı incelendiğinde aslında Cumhuriyet sistemi ile ilgili doğrudan bir düşüncenin ifade edilmesiyle karşılaşmamaktadır. Ancak 1963-1965 arası dönemde gerek 27 Mayıs’ın desteklenmesi gerekse Cumhuriyet kazanımlarının doğrudan bekçiliğinin üstlenilmesi üzerinden bir anlatı mevcut iken, sonraki dönemlerde ise Cumhuriyet ve kazanımlarına doğrudan bir karşıtlık olmasa da İslam temelli ve maneviyat temelli devlet ve müessese anlayışından vazgeçilerek modern batılı bir devlet haline gelmesi cihetinden mevcut durum eleştirilmiştir. Buradaki eleştirinin odak noktası Tanzimat ile başlayan bir değişim ve sonrasında bu durumun devlet politikası haline gelerek sürdürülmesidir.

1964 Mayıs ayında 19 Mayıs vesilesi ile bir konuşma yapan dönem MTTB başkanı Yüksel Çengel Mayıs ayının önemine vurgu yaparak şu ifadeleri kullanmıştır: “19 Mayıs yurt bütünlüğü için çarpışan ülkücülerin, devrimcilerin, ulusçuların ve

¹⁷⁶ Mustafa Yazgan, “*Buhran*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 28-29, Mart - Nisan 1978

¹⁷⁷ Seyyit Han, “*Devrimler*”, **Milli Gençlik**, Sayı:18-19, Şubat - Mart 1977

¹⁷⁸ Milli Gençlik, “*Turizm Gelirleri ve Mevlana*”, **Milli Gençlik**, Sayı:17, Ocak 1977

Atatürkçülerin bir bayram günüdür... 19 Mayıs ulusal egemenliğe dayanan kayıtsız şartsız müstakil bir Türk devletinin kurulması için kurtuluş cevheri kendi ruhunda saklı yüce bir ulusun ulu önderi Atatürk'ün “*Ya istiklal ya ölüm*” parolasını bütün bir dünyaya birlikte haykırıp vatan korumasına koştukları büyük bir tarihi gündür... Türk devleti ile yeni bir Türk nizamının doğuşunu müjdeleyen ve milli ikballerimize yol açan müstesna bir kurtuluş günüdür... 27 Mayıs 1960, kat'i neticeli meydan muharebesindeki zafer gününün tarihidir... 27 Mayıs hürriyeti sevenlerin ve hürriyet uğrunda ölenlerin gelecek nesillere gurur veren bayramıdır. 27 Mayıs hürriyeti ebediyete ulaştırmak gibi çok zor olan bir görevi omuzlarına yüklenmiş olan kişilerin bayramıdır...¹⁷⁹

19 Mayıs ve 27 Mayıs üzerinden Cumhuriyet ve kazanımlarının ön planda tutulduğu ve faaliyetlerin bu anlayışa göre şekillendirildiği bu dönemde Cumhuriyet öncesi anlayış ve şariat da bu bakış açısının eleştirilene maruz kalmıştır. “Dün olduğu gibi bugün de yurdumuzu 45 yıl geriye götürecek şariat düzeni isteyenlerle, komünizmi savunanları, Atatürk ilkelerinin yılmaz bekçisi Türk gençliği olarak bundan sonra birer birer açıklayacağımızı Türk kamuoyuna duyururuz.”¹⁸⁰ Türk gençliğinin inancı ve hedefi bu dönemde ayrıca şu şekilde ifade edilmiştir: “Türk yüksek öğrenim gençliği... Türk ulusunun güçlerini bir bütün halinde çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak yönünde halkçı-devletçi, hamleci ve kuvayi bir amaca ulaşacağına inanır.”¹⁸¹ Yapılan tören ve kutlamalarda da dönemin bu anlayışı kendini baskın bir şekilde hissettirmiştir. Ancak 1965 mevcut anlayışın değişmeye başladığı tarihtir.

1965 sonrası dönemde ise bu tarz vurgular görülmemektedir. Artık mesele farklı cihetlerden ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. “Ne zaman ki ulemanın atının ayağından sıçrayan çamurdan bile kendisine şeref payı çıkartan hükümdarlar zihniyeti sona erdi, ne zaman ki körü körüne Avrupalılaşma yüzünden milli karakterimiz zedelendi işte o zaman buhranın içine düştük... Ne zaman ki kendi öz sistemimizden, örfümüzden, kaidelerimizden kapıları Çöle İnən Nur ile açılan ilahi eserden ayrıldık o zaman bu

---

¹⁷⁹ Yüksel Çengel, “28 Nisan - 19 Mayıs - 27 Mayıs”, **Milli Gençlik**, Sayı:8, Mayıs 1964

¹⁸⁰ Milli Türk Talebe Birliği, “*Basın Bildirisi*”, **Milli Gençlik**, Sayı:8, Mayıs 1964

¹⁸¹ Yüksel Çengel, “*Yorgun Genç Cumhuriyet*”, **Milli Gençlik**, Yıl:1, Sayı:12, Kasım 1964

buhranın içine düştük.”¹⁸² Artık temel değer ve anlayış değişmiş, birlik ve dergi bir önceki döneme göre bambaşka bir çizgiye gelmiştir.

Bu dönemde özlenen, beklenen, kendisine Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda çeşitli misyonlar yüklenen gençlik algısı önceki döneme göre tamamen farklıdır. Artık gençlikten kendi öz benliğinde olan inançlara dönmesi ve o inançlara göre hareket etmesi beklenmektedir. “Bekamızın teminatı olan gençliği içindeki cevheri ters yönde kullanırmak suretiyle kurutanlar milli benliğinden asırlardır bağlı kaldığı örf ve adetinden kendisini üç kıtanın hakimi kılan imanından ve ona her şeyden önce insan olduğunu böylelikle kainatın en şerefli mahluku olduğunu bildiren manevi değerlerinden soyup bilim ve teknikteki ilerlemelerini örnek alıp kendi bünyesinde tatbik etmeye çalışacak yerde.... Ferde insanlığını unutturup ahlaksızlaştıran... sapık ideolojilere saplanan böylelikle milli şeref ve haysiyetimiz için yüz karası haline gelen bir topluluk durumuna getiren kimlerdir?”¹⁸³

Şeriat düzeni isteyenlerle mücadele edilen, din ve dini değerler esas alınarak yapılan her türlü muameleye gericilik diyen bir MTTB’den her şeyin temeline dini yerleştiren ve karşılaştığı tüm meseleleri bu cihette değerlendiren bir MTTB çizgisine gelinmiştir. “Temeller tabanda halkımızın özü olan kendi kültürümüze tarihimize mukaddes değerlerimize oturtulmalıdır.”¹⁸⁴ “Türk toplumunun yapısı İslami bir temele dayanmaktadır, sosyal müesseseleri İslam’a dayalıdır. Dünya görüşü de İslam’ın görüşüdür.”¹⁸⁵

İslami temellere dayanan ve yüz yıllardır ayakta kalan bir devlet yapısının tüm kurumları ile birlikte değişime uğraması sert bir dille eleştirilmiştir. “Milletimizin bin yıldır yaşadığı... İslami aileyi batıcılık ve dinsizlik adına yıkmaya kalkanlar vardır.”¹⁸⁶

---

¹⁸² Kadri Kesgin, “İşgal ve Boykot Haberleri”, **Milli Gençlik**, Milli Sanayi Özel Sayısı, Kasım 1968

¹⁸³ Mustafa Bilgi, “Gençliğimiz ve Asıl Suçlular”, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat - Mart 1969

¹⁸⁴ Yaşar Karayel, “Yarıya İndirilen Bayrak”, **Milli Gençlik**, Sayı:3, Şubat 1975

¹⁸⁵ Ahmet Memduhoğlu, “Kaynaklara Yönelme Mecburiyeti”, **Milli Gençlik**, Sayı:4, Mart 1975

¹⁸⁶ Ertuğrul Düздаğ, “M. Akif’te Aile Anlayışı”, **Milli Gençlik**, Sayı:17, Ocak 1977

Ancak bu durum yerini sonradan devletin ve yapını daha sert eleştirilmesine giden yolda bir geçiş aşamasıdır.

1975 sonrası dönemde artık gençlikten beklenen veyahut gençliğe yüklenen misyon bambaşkadır. şeriatın uygulanması ve bir İslam devletinin kurulması ve bu yolda mücadele edilmesi gerektiğı açıkça ifade edilmektedir. “İstikamet hakkın ikamesi yani İslam devletinin tahakkuku, teessüsüdür, mutlaka yıkılması gerekli olanda küfür devletidir.”¹⁸⁷ “Bedahet derecesinde açık olan bir şey var ki fertler ne kadar dahi zekaya sahip olurlarsa olsunlar ferdin savaştıklarında mücadele ettikleri, değıştirmek istedikleri düzen devlet yapısına sahip oluşu yüzünden ulaşamazlar. KÜFÜR DEVLETİ ne kadar zayıf olursa olsun ferdin fert olarak devletle çatışmada başarı sağlaması mümkün değıldir.”¹⁸⁸ Örtük bir şekilde de olsa artık sistem ve devlet kafır olarak nitelendirilmiştir. Rejimin bekiliğinden kafır devlet çizgisine doğru muazzam bir değışim ve dönüşüm gerçekleşmiştir.

Devlete ve sisteme bakışın bu denli değışmesinin ardında muhtemelen 1960 sonrası artan tercüme hareketlerinin büyük etkisi vardır. Ancak bu durum araştırmanın dışında tutulmuştur.

D. Yurt Dışına Bakış

Dergi içerisinde millet ve ümmet kavramlarına yüklenen anlamların farklılığının bariz bir şekilde görüldüğü kısım yurt dışı topluluklarına dair yazılan yazılar, haberler, boykot ve protestolarda kendini göstermektedir. Burada millet kavramının temelini ırk mı yoksa din mi oluşturuyor bu net bir şekilde görülmektedir.

Genel olarak yurt dışı toplulukları özel olarak ise Türk topluluklarından bahsederken veyahut onlarla ilgili meseleler ele alınırken ilk dönemde bu toplulukların Türk olmaları göz önünde bulundurulmuş ve bu topluluklara bundan dolayı bir değeri atfedilmiştir. “Kuruluşundan beri faaliyetlerinde aksaklıklar olsa dahi MTTB’nin bir kolu olan “*Dış Türkler Komisyonu*”nun payesi yalnız Türkiye Türklüğüne değıl tüm dünya Türklüğüne faydalı olmaktır”¹⁸⁹ şeklinde bu durum açıkça ifade edilmiştir.

¹⁸⁷ şeyhmus Durgun, “*İslam İnkılabının Esasları*”, **Milli Gençlik**, Sayı:18-19, şubat - Mart 1977

¹⁸⁸ şeyhmus Durgun, “*İslam İnkılabının Esasları II*”, **Milli Gençlik**, Sayı:20, Mayıs 1977

¹⁸⁹ Milli Türk Talebe Birliğı Dış Türkler Komisyonu, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964

Bunun doğal bir sonucu olarak da o dönemde gündemde olan Kıbrıs meselesi derginin ilk 12 sayısında yoğun bir şekilde işlenmiştir. “Kıbrıs düne kadar tarihiyle, Türklüğüyle anavatan Türkiye’ye bağlı bir ada... Türklüğünden hiçbir şey kaybetmemiş bir topluluk. Sırf Türklüğünü ve Kıbrıs’ını korumak için çarpışan Türk mücahitleri...”¹⁹⁰ ifadeleri Kıbrıs meselesine yaklaşımın temel esaslarını bariz bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kıbrıs meselesi bu dönemde milli bir dava olarak görülmüş ve sık sık bu durum vurgulanmıştır. Kıbrıs’ta Rumların Türklere zulmetmesi sebebiyle birliğin görüşünü bildiren bir bildiri yayınlanmıştır. “Kıbrıs meselesi çıktığı andan bugüne kadar Kıbrıs’ta Türk halkını ilgilendiren bütün meseleleri milli meselelerimiz olarak kabul ettik.”¹⁹¹ Irk temelli bir bakış açısıyla Kıbrıs’ın milli bir mesele olduğu bu bildiri de en sarıh haliyle kamuoyuna ilan edilmiştir.

Milli bir mesele olarak ele alınan Kıbrıs meselesinde dönemin parlamentosu da kişisel çıkarlarını göz önünde bulundurmamak ve günöbirlik hareket etmekle eleştiri oklarının hedefinde olmuştur. Bu duruma binaen de MTTB bir ihtar metni yayınlamıştır. “Kıbrıs meselesinin yaşandığı günlerde mecliste güvenoyu alma sırasında parlamentoda bazı grupların birbirine girmesini MTTB bir bildiri, ihtar metni yayınlarak kişisel çıkarların milli değerlerin üstünde tutulduğu gerekçesiyle eleştirmiştir.”¹⁹² “Türkiye’de milli bir dava haline gelen Kıbrıs meselesi toplumun günöbirlik endişelerden sıyrılıp birleşmesi gerçeğini bize bir kere daha”¹⁹³ kabul ettirmiştir.

Kıbrıs meselesini milli bir mesele olarak sürekli gündemde tutan gerektiğinde parlamentoğa bile ihtar metni hazırlayan MTTB Türk toplumunu da bilinçlendirmek adına bazı faaliyetlere girişmiştir. O dönem başlatılan “İktisadi Boykot” kampanyası da bunlardan birisidir. Kıbrıs meselesi üzerine MTTB tarafından dağıtılan iktisadi boykot bildirisi “İktisadi boykot Türk’ü kendi kendine yeterli ve avuç açmayan bir millet yaparak en güzel bir hal çaresi olacak. Kendini bu iktisadi boykot kararını yürüten gönüllü bir kişi

---

¹⁹⁰ Erdoğan Malyalı, “Zavallı Kıbrıs”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964

¹⁹¹ Yüksel Çengel, “Diyor ki”, **Milli Gençlik**, Sayı: 5, Ocak 1964

¹⁹² Yüksel Çengel, “MTTB’nin İhtarı”, **Milli Gençlik**, Sayı: 5, Ocak 1964

¹⁹³ Milli Türk Talebe Birliği, “Aydınlara Göre Kıbrıs”, **Milli Gençlik**, Sayı:8, Mayıs 1964

hisset. Bütün alışverişini pahalı kalitesiz zevksiz olsa dahi Türk mağazalarından yap... Maksat Türk soyunun kendisinden başkasına muhtaç olmamasını gerçekleştirmek, başkalarına merhamet dilenciliğini ortaya çıkartmamaktır.”¹⁹⁴ MTTB’nin azınlıklara karşı açmış olduğu ‘İktisadi Boykot’ kampanyası ile ilgili olarak dönem başkanı Yüksel Çengel’e soruşturma açılmış ve soruşturma takipsizlik ile sonuçlanmıştır.¹⁹⁵

Türk milletinin ve Türk hükümetinin göstermiş olduğu bilinçsiz hoşgörü neticesinde Rumlar belli imtiyazlar elde etmişlerdir.¹⁹⁶ Kıbrıs meselesi ve Rumlara dair “Türkiye’de artık sizi her bakımdan temizlemek için yekvücut bir Türk milleti vardır.”¹⁹⁷ Bu da net bir şekilde Türk ve diğerleri algısının yerleştiğini göstermektedir.

1965 yılından sonra yurt dışı topluluklar meselesindeki eksen kayması başlamış olsa da bu durumun en bariz örnekleri 1974 sonrasında görülmektedir. 1965-1974 yılları arasında derginin özel sayılar şeklinde yayınlanmış olması meseledeki farklı bakışı görmeyi zorlaştırmaktadır. Ancak bu dönemde genel olarak din özel olarak da İslam merkezli bakışın hakim olduğu, 1965 - 1974 arasının 1974 sonrası döneme bir hazırlık ve geçiş dönemi olduğu unutulmamalıdır.

Geçiş döneminde artık Türkiye bir Müslüman ülke olarak nitelendirilmekte ve diğer Müslüman ülkeler ile Türkiye’nin iş birliği yapması tavsiye edilmektedir. Değişen şartlar içerisinde Türkiye’nin Müslüman ülkeler ile birlikte teşkilatlanmasına, ekonomik askeri ilişkilerini kuvvetlendirmesine vurgu yapılmaktadır. “Değişen dünya şartları altında Türkiye’nin ve İslam devletlerinin en dikkat edecekleri ve hayatiyetlerini alakalandıran husus temeli kuvvetli teşkilatların içinde bulunmak veya bu teşkilatlar yoksa en kısa zamanda teşkilatlanmak hakikatidir. Ancak bu teşkilat İslam devletlerinin iktisadi ticari ve askeri münasebetlerinin sıkılaştırılmasını sağlayabilir, ... Bu teşkilat

---

¹⁹⁴ Yüksel Çengel, “İktisadi Boykot”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964

¹⁹⁵ MTTB, “Kısa Haberler”, **Milli Gençlik**, Sayı:8, Mayıs 1964

¹⁹⁶ Turgut Er, “Bazıları ve Son Çare”, **Milli Gençlik**, Sayı:9-10, Haziran - Temmuz 1964

¹⁹⁷ Bozkurt Göğüş, “Paracıklara Dikkat”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964

Türkiye, Pakistan ve İran gibi Müslüman ülkelerin.. -üç İslam devleti”¹⁹⁸ liderliğinde gerçekleşmelidir.

21 Temmuz 1964 yılında Türkiye-İran ve Pakistan arasında “*Bölgesel Kalkınma için İşbirliği*” (RCD) anlaşmasının imzalanması o dönemde gündeme alınmazken İslamcılarının MTTB’nin başında olduğu geçiş döneminde gündeme alınmıştır. RCD İslam memleketleri arasında ırk esasına dayanmayıp sosyal kültürel ve iktisadi işbirliği esasına dayanan ilk anlaşmadır.¹⁹⁹ Bu antlaşmanın yapıldığı tarih olan 1964 yılında derginin gündemine girmeyip 1965 sonrasında önemli bir mesele olarak ele alınması artık ırk temelli anlayışın din ve İslam temelli anlayışa doğru evrilmesinin en önemli göstergesi şeklinde düşünülebilir.

Ayrıca ilk dönemde Kıbrıs ve Kıbrıs Türkleri özelinde programlar yapılırken ve bu hususta boykotlar ve programlar aracılığıyla halk/millet bilinçlendirilmeye çalışılırken 1965 sonrası bu durumda da gözle görülür bir değişim yaşanmıştır. Artık Yurt dışı meseleleri üzerine düzenlenen programlarda da din merkezli yaklaşım esas alınmaya başlanmıştır. Nitekim 1968 yılında 8 Haziranda “Yahudi Zulmü ve Gasp Edilen Vatan Filistin” programı düzenlenmiştir.²⁰⁰

Ancak bu dönemde ırk temelli söylem doğrudan hedef alınmamış ve aksine bir şey söylenmemiştir. Irk temelli milliyetçilik ile İslam temelli milliyetçilik iç içe bir görünüm arz etmektedir. 1975 sonrası dönemde ise bu durum tamamen değişmiş ve artık İslam temelli söylem milliyetçiliğin ve yurt dışına bakışın esasını belirler olmuştur.

“Abdullah’ları, Mehmet’leri, Ali’leri Kars’ta Galiçya’da, Yemen’de, Çanakkale’de omuz omuza düşmana karşı çarpıştırmış, onları dost yapmış, kaynaştırmış bir İslam kardeşliği ortadayken “*Ne mutlu bizim ırka*”, “*her şey bizim ırk için*” denilemez... Kim bunu yaparsa bölücüdür.”²⁰¹ Artık bütünleştirici maya İslam’dır ve tüm

¹⁹⁸ İsmet Konkor, “*İslam Ortak Pazarı ve Tatbikatı*”, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat-Mart 1969

¹⁹⁹ Sabahattin Zaim, “*Türkiye- İran ve Pakistan Arasında Sosyal, Kültürel ve İktisadi İşbirliği*”, **Milli Gençlik**, **Milli Sanayi Özel Sayısı**, Kasım 1968

²⁰⁰ **Milli Gençlik**, **Milli Sanayi Özel Sayısı**, Kasım 1968

²⁰¹ Milli Gençlik, “*Görünür Kavgada Yerimiz*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 8-9, Kasım- Aralık 1975

mücadele onun uğruna verilmelidir. Dolayısıyla yurt dışında kalan topluluklar din merkezli değerlendirilmeye tabi tutulmuş ve buralarda yürütülen faaliyetlere de bu gözle bakılmıştır. “İslam’da her türlü harp ilahi kanunla taktir edilmiş hakiki bir maksat uğruna açılmamışsa yasaktır.”²⁰²

Filipin’de, Eritre’de baskı, zulüm ve işkence altında olan Müslümanlar²⁰³ bu anlayışın doğrultusunda dert edilmiş ve onlarla ilgili bilinçlendirme faaliyetlerine girilmiştir. Ayrıca Bangladeş’te Müslümanlara destek olmak, İslam şuurunu diri tutmak, eğitim düzeylerini arttırmak ve ihtiyaçlarını karşılamak adına “*İslami Talebe Teşekkülü*” kurulmuştur.²⁰⁴

E. Osmanlı’ya Bakış

Derginin ilk 12 sayısı göz önüne alındığında doğrudan Osmanlı’ya karşı genel bir olumsuz kanaatin varlığından söz edilemez. Ancak olumlu ifadelerin yer aldığı da iddia edilmez.

Osmanlı kültür mirası genel olarak göz ardı edilmiştir. Sonraki dönemlerde dergi de ve birliğin faaliyetlerinde görülen Osmanlı vurgusu ve fetih programları gibi etkinlikler bu dönemde görülmemektedir. Daha çok Cumhuriyet ile birlikte elde edilen kazanımlara vurgu yapılmaktadır. Bu durumun en açık örneği 1963-1965 yılları arasında MTTB’nin Türkiye’deki rolü tanımlanırken Cumhuriyet kazanımlarını ve Cumhuriyeti korumak adına yapılan 27 Mayıs devrimine ve Atatürk ilke ve inkılaplarına yapılan vurgudur. Dönemin birlik başkanı Yüksel Çengel’in her fırsatta “Yolumuz Atatürk devrimlerinden geçip uygar batıya giden yoldur” ve M. K. Atatürk’ten alıntı yaparak vurguladığı “Türk gençliği rejimin bekçisidir” sözleri bu durumun en açık örneklerindendir.

Ayrıca dergi içerisinde doğru/yanlış, iyi/kötü değerlendirilmelerine girilmeden ve sistemin kökenlerine dair değerlendirmelere yer verilmeden ele alınan “ağalık sistemi” doğrudan Osmanlı merkeze alınarak işlenmiş ve onun üzerinden olumsuz bir kanaate varılmıştır. Dolaylı bir yoldan da olsa Osmanlı’yı hedefe koyan ve olumsuz bir

²⁰² Salih Tuğ, “*Cihad ve Şehitlik Rütbesine Dair*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 30, Mayıs 1978

²⁰³ Mustafa Bilge, “*Bangladeş ve İslami Talebe Teşekkülü*”, **Milli Gençlik**, Sayı:31, Temmuz 1978

²⁰⁴ Bilge, “*Bangladeş ve İslami Talebe Teşekkülü*”, **Milli Gençlik**, Sayı:31, Temmuz 1978

değerlendirme içerisinde ele alan tek örnek budur. “*Kollektif Şuur*” başlığı ile Meral Karadağ tarafından kalem alınan yazıda bir Osmanlı kadının görseli ile başlamakta ve onun üzerinden ağalık sistemi değerlendirilmektedir.

“Osmanlılardan devir aldığımız ve kurtaramadığımız bir Türk köylüsü.. Hala XX. asrın başında... Yaşmağı, belindeki kuşağı ve kuşağın içinde cenaze ücreti üç beş lirası... Görüyorsunuz toprağa olan sitemli bakışını.

Sesleniyor hükümet edenlere: “Ağalardan kurtarın torunlarımızı” diye... Arkasında kupkuru aç, tahılsız toprak... Dört oğlundan biri İstanbul’da kapıcı, belki aşçı yamağı. Para gönderecek anasına, karısına... Eh geri kalan da ağanın emrinde.”²⁰⁵

1965-1974 yılları arsına tekabül eden geçiş döneminde ise Osmanlı kültür mirasına yapılan vurgunun arttığı görülmektedir. Bu dönem genel olarak özel sayılar ile geçirilen bir yapıya sahip olduğundan dolayı doğrudan dergide yayınlanan yazılar üzerinden Osmanlı ile ilgili bir yargıya varılamamaktadır. Ancak birliğin faaliyet raporları, genel kurul raporları ve dergi içerisinde yapılan faaliyetlerin haberlerinden de anlaşılacağı üzere İslamcıların başa geçmesiyle birlikte Osmanlıya ve fetihlere yapılan vurgunun arttığı görülmektedir. Artık sadece Misak-ı Milli sınırları içerisinde kalan Türkler değil, Osmanlı coğrafyası ve Müslüman dünyası merkeze alınmıştır. Özellikle 1965-1974 arası düzenlenen organizasyonlara rengini veren bu düşünce olmuştur.

²⁰⁵ Meral Karadağ, “*Kollektif Şuur*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 6, Şubat-Mart 1964

1974 yılında geçiş dönemini tamamlayan dergide Osmanlı olumlu bir ereve içerisinde değerlendirilmiş ve bozulmanın Tanzimat devri ile gerçekleştiği ne sürülmüştür. Bu dönem anlayışına göre Osmanlı Tanzimat ile İşlami dünya görüşüne dayanan sistemi reddetmiş ve bürokrasi ile devlet bir türbülansın içine sokulmuştur. “Tanzimat hangi şartlar altında ve hangi sahalarda batının ilerlediği(ne)...bakmadan bir milleti bürokrasi eliyle batı uygarlığına sokmanın adıdır... Tanzimat’la İşlami dünya görüşü reddedilmiş ve daha sonra dayandığı temeller, müesseseler yavaş yavaş ortadan kaldırılmış, en sonunda da topyekun imha ile yerine batı kaynaklı müesseseler getirilmiştir.”²⁰⁶

Tanzimat ve sonrasında kurulan müesseseler artık batı kaynaklı ve batı kaynaklı oluşunun doğal sonucu olarak da milletin sahip olduğu dini temellerden kopuk ve maddi temelli bir hal almıştır. Kendisini “*Osmanlı*” olarak tarif eden, “Osmanlı Türkçe konuşan Müslüman’dır” ve “milletler reddi miras edemezler diyen Cemil Meriç kendisi ile yapılan bir röportajda bu durumu “Osmanlı bütün İşlamları tek bayrak altında toplamış tek mmet haline getirmiştir. Avrupa’da kavmiyet, kan, kabile gibi biyolojik bağlara dayanır. İşlam’da mmet inanç birliğine. Avrupa’nın bütün mukaddesleri maddidir.”²⁰⁷ ifadeleriyle dile getirilmiştir.

Batılaşma etkisi altında değişim gösteren Osmanlı geçmişi ile taktir toplarken bu dönemde Tanzimat ve sonrası üzerinden messeselerindeki değişim ile tenkit edilmiştir. Bu durumun temelinde doğrudan Cumhuriyete ve Cumhuriyet kazanımlarına karşı ıkılmamak olabilir. Çünkü yapılan tenkitlerin temelinde değişimin ana unsurunun maddi oluşu, geçmişten köklü bir kopuş, iman ve mukaddesattan uzaklaşma yatmaktadır.

1975 yılında başka bir tarihte Milli Gençlik dergisinin başyazısı olarak çıkan “*İman Medeniyetin Batılılaşmaya II*” yazısı yine değişen müesseseleri konu edinerek bu duruma değinmektedir. “Devlet bir milletin teşkilatıdır. Messeselerden teşekkül eder. Bu messeselerse milletin mukaddesleri üzerine bina edilir. İctimai bünyeye ters düşen yani milletiyle bütünleşemeyen bir devlet düşünülemez... Müesseseler zamanla eskiyebilir, aksamalar, bozukluklar olabilir. Bu anda yapılacak iş bozuklukları iyi değerlendirmeye tabi tutarak dayandığı ruh istikametlerini bozmadan ışlahatlar

²⁰⁶ Milli Gençlik, “*Görünür Kavgada Yerimiz*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 8-9, Kasım- Aralık 1975

²⁰⁷ Milli Gençlik, “*Cemil Meriç İle Konuşma*”, **Milli Gençlik**, Sayı:4, Mart 1975

yapmaktır. Islah yerine devrim yani temel değerlerle uyuşmayan yeni kurumlar getirmek o temel değerlerden vazgeçmek demektir ki bu da açıkça terk-i imandır... Nitekim milletçe bu iman medeniyetine geçerken o zamana kadar getirdiğimiz bütün inançlarımızı terk etmiştik. Kabul edilen değerlerle hayatımıza istikamet verdik. Uğrunda mücadele eden bir millet olduk.”²⁰⁸

F. Komünizm Aleyhtarlığı

Genel olarak MTTB özel olarak ise Milli Gençlik dergisi içerisinde yaşanan değişim kendisini birliğin tüm faaliyetleri üzerinde göstermiştir. Merkeze alınan temel değerdeki değişim birliğin tüm faaliyetlerini kendi boyası ile boyamış ve her türlü durum merkeze alınan bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu durumun en bariz örnekleri yukarıdaki açıklamalarda kendini göstermiştir. Ancak bu durumdan etkilenmeyen ve her dönemde baskın karakter ve ortak düşman olarak ön plana çıkan bir konu vardır. Bu da komünizm düşmanlığıdır. Bu durum özelinde dönemin hakim paradigmasının etkisi vardır denilebilir. Ancak 27 Mayıs devriminden kısa bir süre sonra birlik içerisinde ciddi bir dönüşüm yaşanırken bu konuda herhangi bir dönüşüm yaşanmamıştır.

Her dönemin ortak düşmanı olarak var olan komünizm meselesi varlığını MTTB ve Milli Gençlik üzerinde ciddi bir şekilde hissettirmiştir. İlk dönemlerde dünya barışına yaptığı vurgu ve Rus komünizmine karşı duruşu sebebiyle “*Kennedy Özel Sayısı*” bile çıkartılmıştır. Komünizm aleyhtarlığı üzerinden Amerikan kapitalizmine doğru ciddi bir yaklaşma söz konusu olsa bile bu durum dikkate alınmamış ve komünizm üzerine odaklanılmıştır. Kennedy’nin “Biz Amerikalılar komünizmi esas itibarıyla şahsi hürriyet ve haysiyeti hiçe sayan bir sistem olarak görüyoruz.” sözü “*John F. Kennedy*” yazısı içerisinde ayrıca vurgulanmıştır.²⁰⁹

Aynı konuya dikkat çeken şahsiyetlerden biri olarak mili birlik ve beraberliğe temas eden ve komünizm tehlikesi karşısında birleşilmesi gerektiğini vurgulayan Mümtaz Tarhan’dan bahsederken Mehmet Kaplan’da bu konuyu işlemiştir. “Türkiye’de gittikçe yayılan Marksizm karşısında milliyetçiliğin çok dağınık olması milli birlik ve bakımından tehlikeli bir durum yarattığını görerek milliyetçi fikir adamlarının bir araya gelip bütün

---

²⁰⁸ Milli Gençlik, “*İman Medeniyetinden Batılılaşmaya II*”, **Milli Gençlik**, Sayı:2, Ocak 1975

²⁰⁹ Milli Gençlik, “*John F. Kennedy*”, **Milli Gençlik Atatürk ve Kennedy Özel Sayısı**, Sayı: 4, Aralık 1963

milliyetçilerin müşterek olarak müdafaa edebilecekleri bir fikirler manzumesi vücuda getirmelerini arzu ediyordu.”²¹⁰

Geçiş döneminin önemli şahsiyetlerinden ve başkanların İsmail Kahraman da komünizmin üzerine ciddiyetle gidildiğinin ve sürekli takip edildiğinin altını başkanlığı bırakırken yaptığı konuşmada tekrar çizmiştir. “Büyük hadiselerin zor gülerin lideri MTTB bu havasını ve hüviyetini daha kuvvetli muhafaza etmiştir. Tan, Razgrad, Vagon Li hadiselerine Ayasofya’da namaz gibi, şahlanış gibi milliyetçi hareketlerin örneklerini etkilemiş ezeli ve ebedi düşman komünist fikriyatın ufak kıpırtısını takip etmiş nefesini/neferini şer cephesinin ensesinden eksik etmemiştir.”²¹¹

Konuyu sürekli gündemde tutarak gençliği bu noktada ciddi bir şekilde yönlendiren MTTB gerek yaptığı programlara ve bu programlarda yapılan konuşmalarla gerekse dergide yazılan yazılarla meseleyi daima canlı tutmaya çalışmıştır. Bu konu da çeşitli faaliyetler ve organizasyonlar yapmıştır. Hatta dergi içerisinde Basın Yayın Müdürlüğü Araştırma Bürosu tarafından hazırlanan “*Komünizmle Mücadele Eserleri Klavuzu*” başlığı ile 323 farklı eserin listesi bile verilmiştir.²¹²

Derginin 58 sayısı incelendiğinde ortaya komünizm ile mücadele hususunda ortak bir tavır ortaya çıksa da yine de bunun hareket ettirici gücü ırk merkezli bir milliyetçilik mi yoksa din/şeriat merkezli bir milliyetçilik mi tartışmasından ciddi oranda etkilenmiştir. Bunun açık örneklerine dergi içerisinde rastlanmasa da bu duruma işaret eden örnekler mevcuttur.

İlk dönem başkanı Yüksel Çengel kendisi ile yapılan “*Gençlik Temsilcileri*” röportajında komünizm karşıtlığını dile getirirken şeriat/din temelli bir yaklaşıma da karşı olduklarını ifade etmiştir. “Şeriatçı bir düzenin kesin olarak kabul edilemeyeceği toplumumuzda komünizm de her zaman nefretle karşılanacaktır.”²¹³ Bu Yüksel Çengel

---

²¹⁰ Mehmet Kaplan, “*Mümtaz Tarhan*”, **Milli Gençlik**, Prof. Dr. Mümtaz Tarhan Özel Sayısı, Ocak 1969

²¹¹ İsmail Karaman, “*Ayrılırken*”, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat - Mart 1969

²¹² Komünizmle Mücadele Eserleri Klavuzu’nun tam listesi için bk.: Ek-1

²¹³ Yüksel Cengel, “*Gençlik Temsilcileri Röportajı*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964

ve ekibinin sahip olduğu Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ırk temelli bir milliyetçilik ve bütünlük anlayışından kaynaklanmaktadır.

Ancak 1969 yılında İstanbul Üniversitesi Orman Fak. Hür Düşünce Kulübü 10 Şubat'ta 6. Filo'nun İstanbul'a gelişini anmak üzere 11 Şubat'ta Beyazıt Kulesi'ne kızıl bayrak çekilmesine tepki olarak bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride bu durum sert bir dille eleştirilmiş ve ayrıca “Yaşasın milliyetçi ve mukaddesatçı gençlik... Yaşasın Müslüman Türk milleti...”²¹⁴ ifadeleriyle de dine ve mukaddesata vurgu yapılmıştır. Aynı hadiseyi protesto etmek amacıyla düzenlenen komünizme, sosyalizme ve diğer gayrı milli akımlara karşı “Şahlanış Miting”inde ise komünizm aleyhtarlığı ile birlikte din temelli bir millet anlayışını ifade etmek üzere millet ve ümmet kavramları sıklıkla kullanılmıştır.²¹⁵

Bu örnekler komünizm çatısı altında birleşilse de konu ele alınırken ve faaliyetler düzenlenirken, tepkiler dile getirilirken hareket ettirici güçte/motive edici unsurda bir ayrılığın/farklılaşmanın yaşandığının açık göstergeleridir. Dergi içersindeki çizgi değişimi ortak düşman olan bir mesele de bile varlığını bu şekilde hissettirmiştir.

---

²¹⁴ Milli Türk Talebe Birliği, “Kara Bir Gün: Beyazıt Kulesinde Kızıl Bayrak”, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat - Mart 1969

²¹⁵ **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat - Mart 1969

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin son dönemde yaşamış olduğu çözölme karşısında öne sürölen çözöl önerilerinden biri olan İslamcılık düşöncesini o dönemde de günümüzde de sıcak tartışmaların merkezinde olmuştur. O dönemde daha çok çözöl odaklı ve siyasi yönü ağır basan bir düşönce olarak tartışılırken günümüzde daha farklı açılardan da tartışılabilir. Süreç içerisinde konu ölkemizin sıcak gündemi olarak her dönem farklı veçheleriyle tartışılrsa da üzerinde ittifak edilen bir İslamcılık düşöncesini söz konusu değildir. Bunun en bariz örneğı 2012 yılında *“İslamcılık Öldü Mü?”* başlığı altında cereyan eden İslamcılık tartışmasıdır.

Üzerinde ittifak edilen bir tanımın olmayışı ve çeşitli İslamcılık tipolojilerinin bu zamana kadar belirlenmemiş oluşu yazarları/düşönröleri kendi İslamcılık tanımlarını yapmaya itmekte ve muhtevayı da yaptıkları bu tanıma göre belirlemeye sevk etmektedir. Dolayısıyla İslamcılık düşöncesinin günlük hayata, ekonomiye, siyasete, aileye, hatta bizzat dinin kendisine dönük yönü olduğunu vurgulayan düşönröler ile bu hususlardan sadece birini veyahut birkaçını ön plana çıkaran düşönröler, İslamcılık düşöncesini ve düşöncenin çözöl önerileri, bunların başarılı olup olmadığı hususunda bir mutabakat sağlayamamaktadır.

İslamcılık düşöncesinin bir siyasi ideoloji olduğunu, hatta bir muhalefet ideolojisi olduğunu iddia eden Mümtaz'er Türköne ile İslamcılığı daha geniş ve kapsamlı olarak ele alan İsmail Kara'nın aynı konu üzerinde çalışmalarını sürdürseler bile yukarıda işaret edilen hususlardan dolayı sonuç itibarıyla farklılaştıkları noktaların olabileceğı gözden kaçırılmamalıdır. Her düşöncede olduğu gibi İslamcılık içerisinde de farklı tipolojiler oluşturularak mevcut düşöncenin üzerinde cereyan eden mahiyet tartışmasına bir yön verilmelidir. Çalışma içerisinde sadece bir başlangıç olarak konunun sınırlarını aşmayacak şekilde mevcut İslamcılık tanımları ele alınmış ve *“költerel”* ve *“siyasal”* İslamcılık ayrımı yapılarak bu tartışmaya/farklılaşmaya bir çözöl önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır. Ancak bu geliştirilmesi gereken bir konudur.

Bugün hala İslamcılık düşöncesini siyasi partiler ve kurumlar üzerinden tartışılmaktadır. Ancak genel çerçeve oluşturulmadan yapılan bu tartışmalardan ciddi çözöl önerileri, tahliller ve analizler ortaya çıkmayacaktır, çıksa da mahiyet ve tipoloji sorunu çözölmeden bu çalışmalar hak ettiğı değeri bulamayacaktır. Çünkü düşönce artık

neredeyse sadece siyasi yönü ile tartışılmaya başlamıştır. Ancak bunun toplumun diğer katmanlarına/kurumlarına yansıyan birçok yönü mevcuttur.

Nitekim çalışma ile ilgili kısım ele alınacak olursa İslamcılık düşüncesinin Milli Türk Talebe Birliği'ne ve Milli Gençlik dergisine ciddi etkileri olmuştur. Birliğin ve derginin söyleminin değişmesi, birlik faaliyetlerinin ve dergi içerisinde kullanılan kavramlara yüklenen anlamların değişmesine sebep olmuştur. Millet ve ümmet kavramları da bu düşünce değişiminden ciddi oranda etkilenmiştir. MTTB'nin kuruluş yıllarında İslamcılık düşüncesinin etkisi ile millet kavramı din merkezli değerlendirilirken özellikle İslamcıların etkisini yitirdiği veyahut görünürlüğünün azaldığı dönemde dönemin siyasi gelişmelerine paralel olarak millet kavramı da anlam kaymasına uğrayarak içerisindeki dini söylem ağırlığını kaybettiği gözlemlenmiştir.

Bu değişim çizgisi takip edilerek Milli Gençlik dergisi özelinde millet kavramının mahiyetinin değiştiği bariz bir şekilde görülmektedir. İlk dönem sayılarında -1963-1965 arasında çıkan 12 sayı- millet kavramı birliğin başında bulunan kadronun da etkisiyle daha çok kavramın unsurlarından olan ırkın merkezde olduğu bir manada kullanılmıştır. Dönem itibarıyla ırk temelli bir manada kullanıldığı iddia edilebilir. O dönemde birliğin kendisine vizyon ve misyon olarak rejimin bekçiliğini ve Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda hareket etmeyi seçtiği göz önünde bulundurulursa bu durum gayet tabiidir. Nitekim birlik başkanının ve ekibinin yaptıkları konuşmalarda ve dergi içerisindeki yazılarında millet kavramının unsurlarından olan ırkın diğer unsurlara nazaran daha baskın ve kavrama rengini veren bir şekilde kullanımı açıkça görülmektedir. Cumhuriyet kazanımları ve Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda hareket edildiğinin en açık örneği bu değerleri korumak amacıyla yapılmış olan 27 Mayıs devriminin birlik tarafından şiddetle desteklenmesinde kendini göstermektedir.

Millet kavramının bir topluluğu nitelemek adına ırk, kan ve din birlikteliğinden bağımsız bir şekilde kullanılabileceği göz önünde bulundurulursa ilk dönemde bunun ırk ve kan birlikteliğini içine alan bir manada kullanıldığı veyahut bu unsurların baskın olduğu bir manada kullanıldığı yurt dışı topluluklarına bakış meselesinde kendini açık bir şekilde göstermektedir. İlk dönemde yurt dışı toplulukları ile ilgilenirken sadece Türk olan toplulukların karşılaştığı problemler gündemde tutulmuş ve bu problemlerin çözüm yolları aranmıştır. Bu anlayışın doğal bir sonucu olarak da o dönemde gündemde olan Kıbrıs konusu ciddi şekilde birliğin gündemini belirlemiştir. Bu durumdan sadece millet kavramı değil cihad, şehit ve mücahit kavramları da nasibini almıştır. Kıbrıs meselesine

dini bir anlam yüklemeyen ırk temelli hareket eden birlik yayınlarında “*Kıbrıs Mücahitleri*” ibaresini sıklıkla metinlerinde kullanmıştır. Ancak bu anlam kayması 1965 yılından sonra MTTB’nin başına geçen İslamcı kadrolar ile kavramın aslında olan din merkezli bir yaklaşıma doğru evrilmiştir.

1965 yılında İslamcılarının birliğin başına geçişi ve devam eden süreçte birlik üzerindeki etkilerini arttırmalarıyla birlikte millet ve ümmet kavramlarına yüklenen anlamda bununla paralel olarak değişmiştir. Bir önceki dönemde birliğin çizgisini, faaliyetlerin ve organizasyonların ana temasını belirleyen Cumhuriyet kazanımları ve Atatürk ilke ve inkılapları bu dönemde artık etkisini yitirmiştir. Ara dönem olan 1965-1974 yılları arasında Osmanlı kültür mirası üzerinden dine ve İslam’a yapılan vurgu artmıştır. Fetih mitingleri gibi organizasyonlar Osmanlı’yı çağrıştırdığı için bir önceki dönemde yapılmazken bu dönemde birlik tarafından büyük organizasyonlar şeklinde kutlanmıştır. Artık Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda hareket eden bir gençlikten ziyade din, maneviyat doğrultusunda hareket eden bir nesil yetiştirilmek istenmektedir.

Hedef ve gayedeki bu değişim kendisini birliğin organizasyonlarında gösterdiği gibi yayınlarında da kendini göstermiştir. Artık bu dönemde İslamcılarının söylemlerinin etkisiyle millet kavramı ırk, soy ve kan bağı merkezli anlamından uzaklaşarak din bağına dayalı bir birlik anlayışının ön plana çıktığı bir anlama dönüşmüştür.

Millet ve ümmet kavramına yaklaşımdaki değişimi göstermesi adına 21 Temmuz 1964 yılında Türkiye-İran ve Pakistan arasında imzalanan “*Bölgesel Kalkınma için İşbirliği*” (RCD) antlaşması önemli bir örnektir. 1964 yılında ırk temelli bir yaklaşımla birliğin faaliyetlerini organize eden kadro bu dönemde yapılan antlaşmaya Milli Gençlik dergisi içerisinde yer vermemiştir. Ancak 1968 yılında İslamcı bir bakış açısının hakim olduğu bir anlayışla birlik Milli Gençlik dergisinde bu anlaşmayı gündeme getirmiştir. Bir geçiş dönemi özelliği taşıyan 1965-1974 yılları arasında kavramlara yüklen muhtevada din lehine bir genişleme söz konusu olsa da ırk temelli yaklaşıma doğrudan bir eleştiri olmamıştır. Geçiş daha yumuşak bir şekilde sağlanmıştır. Ancak 1974 sonrası dönemde birliğe tam manası ile hakim olan İslamcılar Atatürk ilke ve inkılaplarına ve ırk temelli yaklaşıma daha doğrudan eleştiriler yöneltmişler ve millet kavramını tamamen ümmetçi bir çizgide kullanmışlardır.

1974-1979 yılları arasında 1960 sonrası hız kazanan türküme hareketlerinin de etkisiyle birlik İslamcılarının kontrolünde ümmetçi bir çizgiye kaymıştır. Artık her türlü

faaliyet 1974 yılından sonra din ve İslam merkezli değerlendirilmeye başlamıştır. Bu durum kendisini Milli Gençlik dergisi üzerinde bariz bir şekilde göstermiştir. Söylem ümmetçi bir hal almış ve günün problemleri bu çerçevede ele alınmıştır. Hatta dergi içerisinde “*kafir devlet*” ve “*küfür devleti*” gibi söylemler bile kendisine yer bulabilmiştir. Bu dönemde Cumhuriyet kazanımlarına ve Atatürk ilke ve inkılaplarına da ümmetçi bir bakış açısıyla yaklaşılmıştır. Harf devrimi, tekkelerin kapatılması, laik bir hukuku sisteminin benimsenmesi de bu çerçevede ciddi oranda eleştirilmiştir. Tabi ki bunlarla birlikte ırk ve kan bağına dayanan milliyetçilik anlayışı da bu eleştirilerden nasibi almıştır.

Milli Gençlik dergisi içerisinde geçen ifadelerle millet kavramına yüklenen anlamdaki değişim dile getirilecek olursa ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır: İslam kardeşliği, din kardeşliği dururken “*ne mutlu bizim ırka*” “*her şey bizim ırk içi*” gibi söylemler tamamen bölücü söylemlerdir. Bu söylemden de açıkça anlaşılacağı üzere millet söylemi artık İslamcılarının etkisiyle din ve özelde İslam merkezli bir anlama kavuşmuştur.

Milli gençlik dergisi özelinde gerçekleştirilen bu çalışmadan da anlaşılacağı üzere kavramlar mahiyetlerinden bağımsız olarak kavramı kullanan kişi ve kavramın kullanıldığı dönem tarafından şartlar gereği yeniden tanımlanmakta yeni anlamlar kazanmaktadır. Milli Gençlik dergisinin 1963-1979 yılları arasında cereyan eden yayın hayatındaki 58 sayıda bile bu değişim ve dönüşüm millet ve ümmet kavramının kullanımında kendisini bariz bir şekilde göstermektedir. İslamcılık, MTTB ve Milli Gençlik dergisi özelinde “millet” ve “ümmet” kavramları üzerinde yapılan araştırma sonucunda yukarıdaki özel sonuçlara ilaveten en genel anlamda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Genel olarak dönemin gençleri özel olarak ise birlik içerisindeki faaliyetleri yürüten gençler doğrudan ya da dolaylı olarak onları yönlendiren üst yapıların yönlendirmelerine açık bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla gençlik teşkilatları ve bu teşkilatların bünyelerindeki fikri tartışmalar, içinde bulundukları politik ve kültürel ortamdan bağımsız ele alınamaz.

Dönemin şartları çerçevesinde faaliyetlerini yürüten bir öğrenci teşkilatı olarak MTTB de birliğe egemen olan politik kültüre göre yapısal, fikri ve ideolojik olarak yeniden şekillenmiştir. Birlik içerisinde görülen ideolojik kavgalar da birliğin tercihlerini

ve bu tercihler sonucunda ortaya çıkan değişim ve dönüşümü ciddi oranda yansıtmaktadır.

Genel bir muhalefet ideolojisi ve etki-tepki-etki sürecinin bir ürünü olan İslamcılık, anılan dergi çerçevesinde de böyle bir niteliğe sahiptir. Millet ve ümmet kavramları çerçevesinde İslamcı gençlerde var olan ana eğilim kafa karışıklılığıdır. Bu durum sadece İslamcı gençlere has olmamakla birlikte dönemin sol ve muhafazakar-milliyetçi gençlerini de kapsamaktadır. Nitekim dergi içerisinde bu durum kendini net bir şekilde göstermektedir. Dergi içerisinde her dönemde çağdaş sosyolojik anlamlarından ziyade, kavramlara tarihi ve dinsel bir anlam dünyası içinde bakıldığı söylenebilir. Bu da kavram üzerinde bir mutabakatın olmadığına göstergesidir. Bu sonuca üniversite öğrencilerinin çıkarmış olduğu bir dergiden ulaşılmış olduğu unutulmamalıdır. Netice itibarıyla dergi üzerinden ve gençler üzerinden böyle bir sonuca ulaşılabilir de tam anlamıyla bu durumun bu şekilde olduğunu ifade edebilmek için farklı kademelerde çeşitli çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır.

Nitekim bu durum sadece burada araştırılan konu üzerinde kendini göstermemektedir. Bu ve benzeri anlam kargaşası ve çalışma eksikliği birçok kavram ve grup özelinde mevcuttur. Bu durum toplumsal meselelerin ortak bir zeminde konuşulup tartışılmasını engellemekle birlikte sağlıklı çözümler üretilmesinin de önüne geçmektedir. Bunun üzerinden gelinebilmesi için de İslamcılarının süreç içerisinde düşüncelerini yansıtan kurum ve kuruluşlar üzerinde çeşitli çalışmalar yapılabilir ve yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

51. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu, Tarih Boyunca Milli Türk Talebe Birliği, Özdemir Matbaası, İstanbul 26 Mart 1971-27 Mayıs 1973,.

52. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu, 51. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği, 27 Mayıs 1973-7 Temmuz 1974, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1974.

54. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu, 53. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği, 3 Ağustos 1975-16 Ekim 1976, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1976, s.69

55. Genel Kurul, Genel Merkez Faaliyet Raporu, 54. Döneminde Milli Türk Talebe Birliği, 16 Ekim 1976-4 Aralık 1977, Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, s.94.

Akdoğan, Yalçın. **AK Parti ve Muhafazakar Demokrasi**, 1. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

Akdoğan, Yalçın. **Siyaset ve Kutsallık**, 1. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1996.

Akdoğan, Yalçın. **Siyasal İslam**, 1. Baskı, Şehir Yayınları, İstanbul, 2000.

Aksoy, Cahide İleri. **Babam Tevfik İleri Konuşmaları ve Görüşleri**, Yıldız Matbaası, Ankara, 1977.

Akşin, Sina. **Siyasal Tarih (1908-1923)**, *Türkiye Tarihi 4*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2006.

Akşin, Sinan. **Türkiye'nin Yakın Tarihi**, Yengün Haber Ajansı, 1997.

Aktay, Yasin. **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık**, 2. Baskı, İletişim Yayınları, 2005.

Arsal, Sadri Maksudi. **Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları**, Ötüken, 2. Baskı, İstanbul, 1972.

Arslantürk, Zeki-Amman, Tayfun. **Sosyoloji**, Kaknüs Yayınları İstanbul 2001.

Aydınlı, Halil. **Gerede'de Dini Hayat: Din Kurumu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**, Gerede Belediyesi Yayınları, İstanbul 2012.

Aytepe, Mahsum. *“Doğuşundan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi”*, **Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 2016.

Ayverdi, İlhan. *“Millet”*, **Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, Kubbealtı Neşriyat, 2. Baskı, İstanbul, 2006, Cilt: II

Bayraktar, Fevzi. *“Muhasebe”*, **Milli Gençlik**, Sayı:16, Aralık 1976

Berkes, Niyazi. **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul.

Bilge, Mustafa. *“Bangladeş ve İslami Talebe Teşekkülü”*, **Milli Gençlik**, Sayı:31, Temmuz 1978.

Bilgi, Mustafa. *“Gençliğimiz ve Asıl Suçlular”*, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat-Mart 1969.

Bulaç, Ali. *“İslamcılık Nedir?”*, **Zaman**, 21 Temmuz 2012

Bulaç, Ali. **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, İslam’ın Üç Siyaset Tarzı veya İslamcıların Üç Nesli i**, 2. Baskı, İletişim Yayınları, 2005.

Burak, Osman. “*Tarihi Boyunca MTTB*”, **Milli Gençlik, MTTB’nin 52. Kuruluş Özel Sayısı**, Aralık 1968.

Can, Cemil. “*MTTB Teşkilatları Bölge Toplantısı*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 32-33, Aralık-Ocak 1978-1979

Cerrahoğlu, A. **Bir İslam Reformatörü: Mehmet Akif**, İstanbul Matbaası, 1964,

Çabuk, Vahit. “*Sümbiliyye Tarikatı Hakkında Bir Manzume*”, **Milli Gençlik**, Sayı. 27, Şubat 1978.

Cinisi Rasim. **Bir Devrin Hafızası**, 1. Baskı, Doğan Kitap, 2017.

Çağan, Kenan. **Münevverden Entellektüele Modernleşme, İslamcılık, Yerellik**, 1. Baskı, Tezkire Yayınları, 2015.

Çengel, Yüksel. “*28 Nisan-19 Mayıs - 27 Mayıs*”, **Milli Gençlik**, Sayı:8, Mayıs 1964.

Çengel, Yüksel. “*Diyor ki*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 5, Ocak 1964.

Çengel, Yüksel. “*Gençlik Temsilcileri Röportajı*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964.

Çengel, Yüksel. “*Görevimiz*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963.

Çengel, Yüksel. “*İktisadi Boykot*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964.

Çengel, Yüksel. “*MTTB’nin İhtarı*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 5, Ocak 1964.

Çengel, Yüksel. “*Özgürlük Savaşı*”, **Milli Gençlik**, Yıl:1, Sayı:12, Kasım 1964.

Çengel, Yüksel. “*Son Basamağa Çıkarken*”, **Milli Gençlik**, Sayı: 2-3, Ekim-Kasım 1963.

Çengel, Yüksel. “*Yorgun Genç Cumhuriyet*”, **Milli Gençlik**, Yıl:1, Sayı:12, Kasım 1964.

Çiğdem, Ahmet. “İslamcılık”, *Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, Cilt. 15,

Davison, Roderic H. **Osmanlı’da Batı Tesiri**, Çev. Muhmet Burak, İletişim, Adana, 1997.

Diyanet İslam Anskilopedisi, İslamcılık,

Dizdaroğlu, Ali. “Üniversiteliler Konuşuyor: İlericilik Nedir? Gericilik Nedir?”, **Milli Gençlik**, Yıl:1, Sayı:9-10, Haziran-Temmuz 1964.

Duman, Doğan ve S. Yorgancılar, **Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği**, 1. Baskı, Vadi Yayınları, 2008.

Duran, Burhanettin. **Transformation of Islamist Political Thought in Turkey from the Empire to the Early Republic**, 2001.

Durgun, Şeyhmus. “*Gençlik Üzerine*”, **Milli Gençlik**, Sayı. 27, Şubat 1978.

Durgun, Şeyhmus. “*İslam İnkılabının Esasları II*”, **Milli Gençlik**, Sayı:20, Mayıs 1977.

Durgun, Şeyhmus. “İslam İnkılabının Esasları”, **Milli Gençlik**, Sayı:18-19, Şubat - Mart 1977.

Durgun, Şeyhmus. “Sen Müslüman”, **Milli Gençlik**, Sayı: 28-29, Mart - Nisan 1978

Düzdağ, Ertuğrul. “Akif’ten Gençliğe”, **Milli Gençlik**, Sayı:10, Ocak 1976.

Düzdağ, Ertuğrul. “M. Akif’te Aile Anlayışı”, **Milli Gençlik**, Sayı:17, Ocak 1977.

Ecevit, Rüştü. “60. Yılında Milli Türk Talebe Birliği”, **Milli Gençlik**, Sayı:10, Ocak 1976.

Ecevit, Rüştü. “60. Yılında MTTB”, **Milli Gençlik**, Sayı:10, Ocak 1976.

Ecevit, Rüştü. “61. Sene-i Devriyesinde MTTB”, **Milli Gençlik**, Sayı:16, Aralık 1976.

Edip, Eşref. **Yetmiş Muharririn Yazılarıyla Mehmet Akif**, 330, Akt. Vehbi Vakkasoğlu, **Mehmet Akif**, 1. Baskı, Nesil, 2003

Efe, Adem. **Meşrutiyetten Cumhuriyet’e İslamcılar ve Modernleşme (1908’den 1924’e)**, Uludağ Üniversitesi, S.B.E, Din Sosyolojisi, 2012, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

Engelhardt. **Tanzimat ve Türkiye**, Çev. Ali Reşad, 1. Baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1999.

Er, Turgut. “Bazıları ve Son Çare”, **Milli Gençlik**, Sayı:9-10, Haziran - Temmuz 1964.

Eraslan, Cezmi. **II. Abdülhamid ve İslam Biliği**, Ötüken Yayınları, 1992.

Erol Mustafa E. vd., “Millet”, **Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü**, Der Yayınları, 1997, İstanbul,

Ersoy, Mehmet Akif. **Safahat**, “Ne İrfandır Veren Ahlaka, Yükseklik Ne Vicdandır”, Haz. Ertuğrul Düzdağ, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1987.

Göğüş, Bozkurt. “Paracıklara Dikkat”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964.

Gökalp, Ziya. **Türkçülüğün Esasları**, Milli Eğitim Basımevi, 1970, İstanbul.

Göle, Nilüfer. **Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme**, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 1991.

Han, Seyyit. “Devrimler”, **Milli Gençlik**, Sayı:18-19, Şubat - Mart 1977 Sayı:3 1975.

İnalcık Halil ve M. Seyitdanlıoğlu. **Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, 1. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2006.

Kabacalı, Alpay. **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 1992.

Kahraman, İsmail, “MTTB ve Yeni Nesil, Milli Gençlik”, **MTTB’nin 52. Kuruluş Özel Sayısı**, Aralık 1968.

Kahraman, İsmail. “Ayrılırken”, **49. Genel Kurul Özel Sayısı**, Şubat-Mart 1969.

Kahraman, İsmail. “MTTB ve Yeni Nesil, Milli Gençlik”, **MTTB’nin 52. Kuruluş Özel Sayısı**, Aralık 1968.

Kahraman, İsmail. “İdeolojiler Önünde Türk Gençliği”, **Milli Gençlik**, Milli Sanayi Özel Sayısı, Kasım 1968

Kahraman, İsmail. “Türk Maarifi ve Mümtaz Tarhan”, **Milli Gençlik**, Prof. Dr. Mümtaz Tarhan Özel Sayısı, Ocak 1969.

Kalaycıoğlu Ersin ve A. Y. Sarıbay, **Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

Kaplan, Mehmet. “Mümtaz Tarhan”, **Milli Gençlik**, Prof. Dr. Mümtaz Tarhan Özel Sayısı, Ocak 1969.

Kara, İsmail. **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, 2. Baskı, İletişim Yayınları, 2005.

Kara, İsmail. **Müslüman Kalarak Avrupalı Olmak**, 1. Baskı, İstanbul, Dergah Yayınları, 2017.

Kara, İsmail. “Tanzimattan Cumhuriyete İslamcılık Tartışmaları”, **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt 5,

Kara, İsmail. **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Hareketi**, 1. Baskı, Zeytinburnu Belediyesi, 2013.

Kara, İsmail. **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Metinler-Kişiler 1**, 4. Baskı, Dergah Yayınları, 2011.

Karadağ, Meral. “Kollektif Şuur”, **Milli Gençlik**, Sayı: 6, Şubat-Mart 1964.

Karaman, Hayrettin. “İslamcılık”,
www.hayrettinkaraman.net/yazi/turkiyeveislam/0059.htm, (10 Kasım 2017)

Karaman, İsmail. “Ayrılırken”, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat - Mart 1969.

Karayel, Yaşar. “Yarıya İndirilen Bayrak”, **Milli Gençlik**, Sayı:3, Şubat 1975.

Karpat, Kemal. **İslam’ın Siyasallaşması**, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.

Kayhan, Burhaneddin. **İslamcı Gençliğin Trajedisi**, Sırdaş Yayınları, İstanbul, 1975.

Kayhan, Burhaneddin. **İslamcı Gençliğin Trajedisi**, Sırdaş Yayınları, İstanbul, 1975.

Kayhan, Burhanettin. “Fetih Mitingi”, **Milli Gençlik**, Gençlik Özel Sayısı, 1970.

Kayhan, Burhanettin. “Genel Kurul”, **Milli Gençlik**, Mustafa Bilgi Özel Sayısı, Kasım 1969.

Kayhan, Burhanettin. “Şehidimiz”, **Milli Gençlik**, Mustafa Bilgi Özel Sayısı, Kasım 1969.

Kesgin, Kadri. “İşgal ve Boykot Haberleri”, **Milli Gençlik**, Milli Sanayi Özel Sayısı, Kasım 1968.

Konkor, İsmet. “İslam Ortak Pazarı ve Tatbikatı”, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat - Mart 1969.

Kurt, Fikret. “MTTB Yöneticileriyle Konuşma”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963.

- Kutluer, İlhan. “İslamcılık”, **DİA**, 2001, XXII.
- Lewis, Bernard. **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, Çev. Metin Kıratlı, 5. Baskı, Türk Tarih Kurumu, 1993.
- Malyalı, Erdoğan. “Zavallı Kıbrıs”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964.
- Memduhoğlu, Ahmet. “Kaynaklara Yönelme Mecburiyeti”, **Milli Gençlik**, Sayı:4, Mart 1975.
- Mert, Nuray. **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, 2. Baskı, İletişim Yayınları, 2005.
- Milli Gençlik, 49. Genel Kurul Özel Sayısı**, Şubat Mart 1969.
- Milli Gençlik, “Cemil Meriç İle Konuşma”, **Milli Gençlik**, Sayı:4, Mart 1975.
- Milli Gençlik, “Çıkarken”, **Milli Gençlik**, Sayı:1, Aralık 1974
- Milli Gençlik, “Çıkarken”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963..
- Milli Gençlik, “Gönül Verenlere Cevaplar”, **Milli Gençlik**, Sayı:2 Ocak 1975.
- Milli Gençlik, “Görünür Kavga Yerimiz”, **Milli Gençlik**, Sayı: 8-9, Kasım - Aralık 1975.
- Milli Gençlik, “İman Medeniyetinden Batılılaşmaya II”, **Milli Gençlik**, Sayı:2, Ocak 1975.
- Milli Gençlik, “John F. Kennedy”, **Milli Gençlik Atatürk ve Kennedy Özel Sayısı**, Sayı: 4, Aralık 1963.
- Milli Gençlik, “Turizm Gelirleri ve Mevlana”, **Milli Gençlik**, Sayı:17, Ocak 1977
- Milli Sanayi Özel Sayısı, 16 Kasım 1968.
- Milli Türk Talebe Birliği, “Genel Merkez Faaliyet Raporu”, **49. Genel Kurul Faaliyet Raporu**, 15 Mart 1967-28 Nisan 1968, Tan Matbaası, 1969.
- Milli Türk Talebe Birliği, “Genel Merkez Faaliyet Raporu”, **49. Genel Merkez Faaliyet Raporu**, Tan Matbaası, İstanbul, 1967.
- Milli Türk Talebe Birliği, “Basın Bildirisi”, **Milli Gençlik**, Sayı:8, Mayıs 1964
- MTTB Dış Türkler Komisyonu, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964.
- MTTB İcra Konseyi, “Bir Öleceğiz Bin Dirileceğiz”, **Milli Gençlik**, Gençlik Özel Sayısı, 1970.
- MTTB İdarecileri, “Kurban Mesajı”, **Milli Gençlik**, Sayı: 7, Nisan 1964.
- MTTB, “Aydınlara Göre Kıbrıs”, **Milli Gençlik**, Sayı:8, Mayıs 1964.
- MTTB, “Kara Bir Gün: Beyazıt Kulesinde Kızıl Bayrak”, **Milli Gençlik**, 49. Genel Kurul Özel Sayısı, Şubat - Mart 1969.
- MTTB, “Kısa Haberler”, **Milli Gençlik**, Sayı:8, Mayıs 1964.
- Naci, Muallim. “Millet”, **Lügat-ı Naci**, Millet, Haz. Ahmet Kartal, Türk Dil Kurumu, 1. Baskı, Ankara, 2009,
- Oğuz, Mümtaz. “Kitaplar”, **Milli Gençlik**, MTTB’nin 52. Kuruluş Özel Sayısı, Aralık 1968.

Okutan, M. Çağatay. **Bozkurt'tan Kur'an'a Milli Türk Talebe Birliği**, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004.

Oruç, Zülküf. **Bir Öğrenci Hareketi Olarak Milli Türk Talebe Birliği**, Pınar Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2005.

Özcan, Azmi. “İslamcılık”, **DİA**, 2001, XXII.

Paşa, Said Halim. “İslâmlaşma 1”, Mehmed Akif Külliyyatı içinde, Çev: M. Akif, Haz: İsmail Hakkı Şengüler, cilt 6, Hikmet Neşriyat, İstanbul, 1993

Sarıkaya, M. Saffet. “Osmanlı Türkiye’sindeki İslamcılık Düşüncesine Genel Bir Bakış”, Arayışlar, Sayı:1, 1999/1.

Şentürk, Hulusi. **İslamcılık Türkiye’de İslami Oluşumlar ve Siyaset**, Çıra Yayınları, İstanbul, 2011.

Tayla, Cemalettin. “Tevhid Akidesi ve Tahassürümüz”, **Milli Gençlik**, Sayı:12, Mart 1976.

Timurtaş, Faruk K. “İdeal Yokluğu”, **Milli Gençlik**, Sayı: 1, Eylül 1963.

Tongür, Oğuz. “Üniversiteliler Konuşuyor: İlericilik Nedir? Gericilik Nedir? ”, **Milli Gençlik**, Sayı:9-10, Haziran - Temmuz 1964.

Tuğ, Salih. “Cihad ve Şehitlik Rütbesine Dair”, **Milli Gençlik**, Sayı: 30, Mayıs 1978.

Tunaya, Tarık Zafer. **İslamcılık Cereyanı -1**, 1. Baskı, Cumhuriyet, 1998.

Türküne, Mümtaz’er. “İslamcılık”, **DİA**, 2001, XXII.

Türküne, Mümtaz’er. “İslamcılığa Ne Oldu? ”, **Zaman**, 24 Temmuz 2012,

Türküne, Mümtaz’er. **Siyasi İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, 1991.

Ulus, Hasan Fehmi. “Çağın Yüzünü Ağartacak Olan Nesil”, **Milli Gençlik**, Sayı. 27, Şubat 1978.

Ülken, Hilmi Ziya. “Millet”, **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, 1969, İstanbul.

Vakkasoğlu, Vehbi. **Mehmet Akif**, 1. Baskı, Nesil, İstanbul, 2003,

Yapıcı, Kasım. “MTTB Teşkilatları Bölge Toplantısı”, **Milli Gençlik**, Sayı: 32-33, Aralık-Ocak 1978-1979

Yaşın, Özker. “Bayrak”, **Milli Gençlik**, Sayı: 6, Şubat-Mart 1964.

Yazgan, Mustafa. “Buhran”, **Milli Gençlik**, Sayı: 28-29, Mart - Nisan 1978.

Yıldırım, Ergün. **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi**, 1. Baskı, Zeytinburnu Belediyesi, 2013.

Yorgancılar, Serkan. “*Milli Türk Talebe Birliği ve Milli Gençlik Dergisi Üzerine Bir Değerlendirme*”, **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, İLEM Kitaplığı, 1. Baskı, 2016.

Yorgancılar, Serkan. “*Milli Türk Talebe Birliği ve Milli Gençlik Dergisi Üzerine Bir Değerlendirme*”, **1960-1980 Arası İslamcı Dergiler Toparlanma ve Çeşitlenme**, İLEM Kitaplığı, 1. Baskı, 2016.

Yumak, Osman. “49. Genel Kurula Giderken”, **Milli Gençlik**, **49. Genel Kurul Özel Sayısı**, Şubat – Mart 1969.

Zaim, Sabahattin. “Türkiye - İran ve Pakistan Arasında Sosyal, Kültürel ve İktisadi İşbirliği”, **Milli Gençlik**, Milli Sanayi Özel Sayısı, Kasım 1968.

EK-1 KOMÜNİZMLE MÜCADELE ESERLERİ KLAVUZU

Uzun bir araştırma mahsulü olan aşağıdaki liste Türkiye’de latin harflari ile basılmış Türkçe “Komünizmle Mücadele Eserleri”ni derleyen en geniş listedir.

Muhakkaktır ki, Komünizmle Mücadele mevzuunda ve Komünizmi çürütücü daha başka eserler olabilir. Gözden kaçan ve mecmuamız dizgiye verilirken neşredilen kitaplar vardır. Bunlar ileride neşredeceğimiz diğer araştırmalarda yer alacaktır.

M.T.T.B.

Basın - Yayın Müdürlüğü

Araştırma Bürosu

1. Komünistlerin Söylediklerine İnanılabilir mi? -Fred Schwarz
2. Komünist Hücrelerin Faaliyetleri -M. Lütfü İkiz
3. Yakın Tehlike Komünizm - Aclan Sayılğan
4. İnkâr Fırtınası -Aclan Sayılğan
5. Türkiye’de Komünist Hareketleri (I-II) -İlhan Egemen Derendelioğlu
6. Her Cephesiyle Komünizma -N. F. Kısakürek
7. Neden Köy Enstitüleri Değil -Yücel Hacaloğlu
8. Vatandaşlar Uyanın -M. Lütfü İkiz
9. Komünizm Hakkında Tafsilat -George W. Cronyn
10. Komünizmin Anatomisi -Yedi Yazar
11. Çalınmış Hudutlar - Soviyet Rusya’nın Bozduğu Muahedelerin Fihristi -
12. Rus Tarihinin İnkılaba, Bolşevizme ve Cihan inkılabına Sürüklenmesi - Seyd Ahmet Kırimer
13. Türk, Moskof ve Komünist -Ahmet Sançar
14. Komünistler ve Beynelminel Yahudi -Adolf Hitler
15. Komünizm ve İslam -Fehmi Cumalıoğlu
16. İnilti - Kızılların Hürriyet Anlayışı -Tahsin Özgeldi
17. Volga Kızıl Akarken -Saadet Bektöre
18. İslamiyet ve Komünizm Birbirine Zıttır -Prof. Dr. İnsanullah Han
19. Hayvan Çiftliği - Domuzlar Diktatoryası -George Orwell
20. Kızıl Ruh, Kızıl Dünya -Kenan Öztürkmen
21. Korkunç Yıllar -Cengiz Dağcı
22. Yurdunu Kaybeden Adam -Cengiz Dağcı

23. Faşist Yok, Komünist Var -Fethi Tevetoğlu
24. 20. Yüzyılın Yüzkarası Utanç Duvarı -Fethi Tevetoğlu
25. Dış Politika Görüşümüz -Fethi Tevetoğlu
26. Milletlere Işık Tutan İki Beyanname -Fethi Tevetoğlu
27. Gizli İsim -Lin Yutang
28. Milliyetçilik Anlayışımız ve Komünistlik -Prof. Dr. Cezmi Türk
29. Kremlin Küba'yı Nasıl Ele Geçirdi -James Nonahan, Kennet O. Gilmore
30. Çekoslovakya'da Komünizm Nasıl Yerleşti -Jagues Chastenet
31. Sovyet Tarımı - Krizin Kökenleri -Lucien Lavrat
32. Demokratik Düzen Sovyet Metotlarla Nasıl Bozulur? -
33. Hür İnsanlar Uyanınız -T. Çiftçi Teşekkülleri Federasyonu
34. Komünizmin Düşündürdükleri -T. Çiftçi Teşekkülleri Federasyonu
35. (İnsanlık Düşmanı) Komünizmin Maskesi Sosyalizmdir - Ahmet Çiftçi
36. Komünizm ve Türkiye -Kenan Öztürkmen
37. Bir Sovyet Sefaretinin İçyüzü - Aleksandr Kaznacheev
38. Bir Devlin Düşüşü - İgor Gouzenko
39. Komünizmin Başarısızlığı -Oscar Handlin
40. Cehennem Sınırını Aştı -
41. İdil -Ural Davası ve Sovyet Emperyalizmi
42. Sovyet Rusya Çin'de -Çan - Kay Şek
43. İnsan Olmak İstedim
44. Rusya - Amerika Dünya Mücadelesi -James Burham
45. Akıllı Selim Karşısında Rusya -Robert Conquest
46. Esbabı Mucibeli Karar
47. Stalin'le Konuşmalar - Milovan Djilas
48. Yeni Sınıf - Milovan Djilas
49. Adaletsiz Memleket - Milovan Djilas
50. Türkiye'de İlk Komünistler -Cemal Kutay
51. Mahutlar Gafiller -Peyami Safa
52. Doğu - Batı Sentezi - Peyami Safa
53. Sosyalizm -Peyami Safa
54. Ben Stalin'in Ajanıyım -W. G. Krivitsky
55. Türkiye İşçi Partisinin İçyüzü -Kenan Öztürkmen
56. Müslüman Türk Çocuğunun Şiir Kitabı -O. Yüksel Serdengeçti

57. Bir nesli Nasıl Mahvettiler -O. Yüksel Serdengeçti
58. Kızıl Tehlike - Dört Yazar
59. Türkiye’de Komünizma ve Köy Enstitüleri - N. Fazıl Kısakürek
60. Kızıl Tehlike -Tekin Erer
61. İhtilal Nedir? Nasıl olur, Olmalı mı? -Enver Esenkova
62. Sovyet Rusya’da Bugünkü İslamiyet -Abdurrahman El Sesni
63. Türkiye’de Komünizmin Kaynakları -Prof. Dr. Osman Turan
64. Edebi Çığırılar - Bahri Ulaş
65. Komünizme Karşı İslam -Muhammed Fazl’ür Rahman Ensari
66. Vietminh ve Hintçini’de Komünist İhtilal Harbi -K. Tanham
67. Moskova’daki Halk Dostluk Üniversitesi Hakkında -10 Hakikat
68. İçimizdeki Düşman
69. Türk - Rus Mücadelesi Tarihi -Yahya Okçu
70. Hürriyet Uğrunda Doğu Türkistan Kazak Türkleri -Hasan Araltay
71. Komünizm Hakkında İslami Görüşler
72. Komünist Nazım Hikmet’in 185 Himayecesine -Milliyetçiler Derneği
73. Artık Yoldaş Değiliz
74. Bu perdenin Arkasında
75. Çin’in Mukadderatı -Çan - Kay Şek
76. Az Gelişmiş Memleketlerin Geleceği
77. Su Uyr Komünist Uyumaz -Gökran Evliyaoğlu
78. Dış Türkler ve Türkistan Davası
79. Kahraman Çeçen - İnguş Milletinin Faciaları (Katliamı)
80. Gagaringrad (Moskova Notları) - Tarık Buğra
81. Sovyet Rusya’nın İki Türkü İslam Siyaseti -Ter. Beyhan Alper
82. Türk Türkistan -Prof. Dr. Zeki Vehdi Togan
83. Komünizm Karşısında Yeni Nizam -Nurettin Topçu
84. Anadau Köprüsü -James A. Michener
85. Ukrayna ve İstiklal Mücadeleleri -V. Murskiy
86. Kendini Kurtaran Memleket - Clanrence W. Hall
87. Cehennemden Kurtulanlar (Şiir) -İsfendiyar İşgay
88. Vicdan İsyanı (Şiir) -İsfendiyar İşgay
89. Hürriyet Hürriyet! (Şiir) -İsfendiyar İşgay
90. İlmin İlerleyişi ve Sağduyu -James B. Conant

91. Moskova Hatıraları - Ali Fuat Cebesoy
92. Türk İli ve Yakın Tarihi - Zeki Velidi Togan
93. Öner - Yücel Davası - Prof. Kenan Öner
94. Komünizmle Mücadele Rehberi - Haşim Nahit
95. Avrupa Buhranının Psikolojik Sebepleri -Haşim Nahit
96. Yeni Emperyalizm - Hugh Seton Watson
97. Rusya’da Siyasi Vaziyet -Resul zade Mehmed Emin
98. Rusya’dan Ayrılan Milletler -Abdullah Battal
99. Milliyet ve Bolşevizm - Resul zade Mehmed Emin
100. Doğu Türkistan Tarihi Coğrafyası ve Şimdiki Durum - M. Emin Buğra
101. Tibet ve Doğu Türkistan Hakkında Bilinmeyen Siyasi Konular
102. Taşken Konferansının İçyüzü ve Komünist Memleketlerdeki Yazarların Durum
103. Anadolu - Kafkas - Azerbaycan’a Armağan (Şiir) -Kerim Yayılılı
104. Moskova’dan Geliyorum -Memduh Tezel
105. Kıırlı Bir Türkün Rusya’daki Maceraları -Osman Karabiber
106. Anayurtta Unutulan Türklük -Cebbar Ertürk
107. Yol Üstündeki Oda - Godfrey Blunden
108. Kızıl Emperyalizm -Tarık Naşit Çağatay
109. Kırim Türklerinin Kaderi hakkında Yeni Neşriyat
110. Onlar da İnsandı - Cengiz Dağcı
111. Doktor Jivago -Boris Pasternak
112. Soğuk Harp -Abdulahat Akşın
113. Sovyet Rusya’da İşçilerin Bugünkü Durumu -Türkkaya Ataöv
114. Türkiye Cumhuriyeti Dışındaki Türk Toplulukları - Şinasi Şükran
115. Kuzey Kafkasya, Hürriyet ve İstiklal Davası - Ahmed Hazer Mızal
116. Dev Rus
117. Komünist Darbeleri VE karşı Tedbirler - Cevdet San
118. Sovyet Cennetinin İçyüzü -
119. Hürriyeti Seçtim -Viktor Kravshenko
120. Komünizme Hücüm - Kemal Pilavoğlu
121. Komünizme Karşı Hürriyet Cilt I
122. Kızıl Çin Tehlikesi

123. Macar İhtilali - Kadir Mısıroğlu
124. Komünist Don Kişotu Proleter - Burjuva Nasım Hikmetof Yoldaşa
- Atsız
125. İçimizdeki Şeytanlar - Atsız
126. Solcular ile Kızılar -Reha Oğuz Türkhan
127. Kızıl Faaliyet - Reha Oğuz Türkhan
128. En Sinsi Tehlike -Atsız
129. - Orhan Seyfi Orhan
130. İnsancı Şairler -İlhan Egemen
131. Trükçülük ve Gerçek Demokrasi -Arif Çivicioğlu
132. Kızıl Albay Pankovski'nin Gizli Defteri - Albay Oleg Pankovski
133. Türkiye Asla Boyun Eğmeyecektir -İ. Süruri Ermete
134. Dünya Milletleri ve Bolşevik Rus Mücadeleleri - İsmail Suphi Soysallıoğlu
135. İhtimai Sınıflar - Prof. Dr. Fındıkoğlu
136. Türk Gençliğinin Kükreyişi - Hikmet Tanyu
137. Bir Nümayişin Destanı. Kükreyen Gençlik
138. Komünist Rusya -N. Belen Bululu
139. Komünizme Karşı Türk Milliyetçiliği - Avni Diper
140. Gafletten Uyanalım - Osman Turan
141. Sovyet Cehenneminde Köylü ve İşçi Durumu - Cafert Seydahmed
- Kırımier
142. Ankara Nümayişinin İçyüzü: Gençliğin Komünizmle 10 Yıllık Mücadele Tarihi -Mehmet Ali Arıkan
143. Nazım Hikmet Meselesinde Ahmet Emin Yalman'a Cevap
144. Komünizm Nedir? -Nejdet Sancar
145. Komünizmin İçyüzü -
146. Kuduran Neşriyat -Yaşar Baradır
147. Kızıl Cennet Masalı - Nejdet Sacar
148. Bir Gün Sovyet Rusya Yıkılırsa - Erhan Löker
149. Niçin Komünist Oluyorlar -Çivicioğlu Hikmet Tanyu
150. Tarihi Mücadeleciliğe Reddiye - Hilmi Ziya Ülgen
151. Bu Millet Neden Ağlar - Osman Yüksel

152. Komünizm ve Türk Gençliğinin Fikir Terbiyesi - Fındıkoğlu Z. Fahr
153. Azerbaycan Cumhuriyeti Keyfiyeti Teşekkülü ve Şimdiki Vaziyeti - Resulzade Mehmet Emin
154. Azerbaycan Destanı Fecayiine Ait Mukayese-Resulzade Mehmet Emin
155. Ergenekon Yılları - Mehmet Sadık
156. Türkistan - Osman Kocaoglu
157. Türkistan Dünya Politikasında Mevkii -Muharrem Fevzi Togan
158. Bugünkü Türkistan Milli Hareketleri - Zeki Velihi Togan
159. Türkistan Mili Hareketleri -Abdullah Recep Baysun
160. Türkistan Faciası -İsa Yusuf Alptekin
161. Çağdaş Azerbaycan Edebiyatı - M. Emin Resulzade
162. Karaçay ve Malkar Türklerinin Faciası -Mahmut Aslanbek
163. Kin: Moskoflara Şiirler - Halil Soyer
164. Doğu Türkistan - Mehmet Emin Buğra
165. Komünist Rusya ve Müslümanlar -Cengiz Göknil
166. Rus İhtilalinden Hatıralar -Abdullah Taymas
167. İstiklal Harbinde Bolşeviklerle Sekiz Ay 1920-1921 -Em. General Veysel Ünüver
168. Onlar Türklerdi -Mırza Albay Dağlı
169. Türkiye Türkleri ve Anayurttaki Türklerin Kurtuluşları - Cebbar Trtürk
170. 3. Dünya Harbinin Çanları Çalıyor Mu? Cebbar Trtürk
171. Türk Rus Savaşları -Orhan Conker
172. Atatürkçülük ve Moskofluk - Türklük Savaşları -Aasım Engin
173. Türk - Rus Harp Tarihine Genel Bir Bakış - Reşat Paşakay
174. Türk - Rus Mücadele Tarihi - Yahya Okçu
175. Türk - Rus Düşmanlığı ve Barışın Onbeş Havarisi -Ömer Lütfi Göknel
176. (Amerika D.İ. Baknlığı Tarafından Açıklanan) Sovyet - Nazi Siyasi Münasebetlerine Ait Gizli Vesikalar ve Türkiye
177. Milli Amentü ve Türkistan İçin Şiirler -Şair Mutlu
178. Köy Enstitüleri ve Solculuk -Mustafa Demir

179. Kırım2da Türk Katliamı - Dr. Edige Kırimal
180. Komünist Emperyalizmi Karşısında Türkistan -Baymirza Hayit
181. 1950 Amerikan Rus Harbi
182. İnsanın Temel Hakları - Seçme Özgürlüğü
183. Kuzeyden Gelen Tecavüz - Kuzey Vietnem Güney Vietnamı Ele Geçirme Çabaları
184. Sovyet Rejimi Altında, Türkistan'da İslam'ın Durumu Hakkında Yabancıların Yazdıkları
185. Hz. Adem'den bugüne Kadar Sağ-Sol Düşünceler Sergisi - Sıtkı Çiftçi
186. Dünya Gençliği ve Büyük Tehlike - Nils M. Alpeland
187. Kızıl Rusya'da Bir Türk Kadını - Recai Sanay
188. Mağlup Olan İlah - Richard Grossman
189. Demirperdeden Hürriyete
190. Bolşevikler -De Monzi
191. Açıklıyorum -Fethi Tevetoğlu
192. Tabiat Risalesi -B. S. N.
193. Gençlik Rehberi -B. S. N.
194. Komünizm ve Tenkidi -Hayrani Ilgar
195. Komünizmle Mücadele ve Yolları -Orhan Özgedik
196. Görünmeyen Yazı -Arthur Koestler
197. Türk Ezer - Komünizmler Mücadele Klavuzu - Ahmet Cemil Akıncı
198. Komünist İhtilalleri ve Subaylar - Yalçın Metiner
199. Komünistlerin Orta Şark Yayılma Planı -T. Çiftçi Teş. Federasyonu
200. Hürriyet ve Demokrasiye Karşı Üç Tehlike -Refik Korkut
201. Son Üç Asırda Türkiye ile İlgili Rus Politikası -Refik Korkut
202. Türkiye'de Din ve Vicdan Hürriyeti... ve Komünistler -Refik Korkut
203. Kızıl Metotlar - Refik Korkut
204. Rus Efsanesi ve Hakikat - Kızıl Rusya'nın İçyüzü -Arthur Koestler
205. Rusya'da İslamiyetin Bugünkü Durumu
206. İşgal Altındaki Almanya -Aslan Tufan Yazman

207. Polonya
208. Sovyet Rusya'da Mecburi Çalışma
209. Kızıl Rusya - Tek Başına Bir Dünya -William C. Bumllit
210. Korkunç Kore Geceleri - Pat Frank
211. Boşeviklerin İçyüzü - John Fischer
212. Asıl Büyük Dünya - William C. Bumllit
213. Soldaki Çatlaklar - Aclan Sayılğan
214. Demirperde Fıkraları -Nehar Tüblek
215. Sovyet Casusluk Ağı -Edward Carran
216. Vietnam'da Vahşet - Jay Mallin
217. Kendi Kalemlerinden Komünizm
218. Teoride ve Tatbikatta Sosyalizm -Doç. Dr. Vural Savaş
219. Rusların Asya Siyaseti - George Creel
220. Çirkin Amerikalı -N. J. Lederer
221. Genç Arkadaş Uyan: İşte Komünizmin Gerçek Yüzü -M. Musa Türkistani
222. Kıbrıs ve Komünizm -Fethi Tevetoğlu
223. Gizli Komünist Belgeleri - Nejdett Sancar
224. Solun 94 Yılı -Aclan Sayılğan
225. Türkiye Gizli Komünist Partisi ve Cinayetleri - İhsan Taşdelen
226. 7. Koğuş - Valery Tarsis
227. 1956 Macar İhtilali
228. Komünizm ve Din
229. Sovyet Rusya'da Sınai Reformun Düşündürdükleri - Henry Peyret
230. Kızıl Dünya - 6 Yazar
231. Yanlış Kehanet ve Bir Hayalin Yıkılışı
232. Orakla Çekiç Arasında -M. Akif Demirer
233. Esir Türkler - Dr. Baymirza Hayıt
234. Ankara'da Bir Sovyet Ajanı: Oleg Penkovski
235. Yeni Emperyalizm
236. Bahtsız Asker Çing Ming - Vang Çing - Ming
237. Tarsis 7. Koğuşta -Valeri Tarsis
238. Rusya'da Açık Duruşmalar (Mehmet Arif Demirer) - Miray Tekelioğlu

239. Duruşma Başlıyor - Andrei Siniavski
240. Türkiye’de Ruhçu ve Maddecî Görüşün Mücadelesi - Süleyman Hayri Bolay
241. Şark Cephesinde Gördüklerim - H. E. Erkilet
242. H. Ali Yücel’e Açık Mektup -O. Seyfi Orhan
243. Komünizme ve Komünistlere Karşı Türkçe Neşriyat (Bibliyografya)
244. Komünist Basın Nasıl Çalışır? -Antony Buzek
245. Komünizm Nedir? Resimlerle Dünya Komünizmi
246. Sağ - Sol Meselesi ve İslam’ın Hükmü - Salih Doğan Pala
247. Kızıl Karıncalar
248. Küba Nasıl Komünist Oldu?
249. Aldatılan Bir Millet
250. Liberalizm Sosyalizme Mi Yol Açacak - M. R. Masani
251. Sosyalizm Niçin Daima Başarısızlığa Uğrar?
252. Yargılama Başlıyor -Andre Sinivasky
253. Parazit -M. Arif Demirel. Aclan Sayılğan
254. Pijama Hikayesi - Ling Ting
255. Çirkin Rus - Victor Lasky
256. T.B.M.M.’nin Vatansever Mensuplara Açık Mektup - T.K.M.D Genel İdare Kurulu
257. Kızıl Pilot -Viladimir Unishevsky
258. Büyük Kazak Göçü - Godfery Lians
259. İçimizdeki Düşman
260. S.S.C.B. ve Sultan Galiev - Aclan Sayılğan
261. İslamiyet ve Sosyalizm - Mehmed Şevket Eygi
262. Anayasaya Göre Dini Himaye Eden Kanun Maddeleri - Mehmed Balcı
263. Müfterilere Cevap - T.K.M.D. Genel Merkezi
264. Toprak Reformu ve Köy Kalkınması -Prof. Dr. Mümtaz Turhan
265. Dokuz Gizli Dosya - Alain Decaux
266. Nazım Hikmet ve 1938 Harpokulu Oalyının Gerçek Yönü -Fuat Uluç
267. Endonozya’daki Mücadelenin İçyüzü - Luri Raanan

268. Tuna Kurbanları - C. Virgil Gheorghiu
269. Kıbrıs'ta Komünizm -T. W. Adams ve Alvin J. Cotrell
270. Sovyet Ekonomisinde En Son Gelişmeler
271. Endonezya'da Hükümet Darbesi Teşebbüsü
272. Tuna Çukurluğu - Halk Demokrasilerindeki Toprak Reformlarının Kaderi -Robert W. Compbell
273. Komünist Çin'den Geliyoruz -Jacques et Therese Marsoun
274. Laf Kalabalığı Arkasına Gizlenenler -Feridun Kaya Ocak
275. Sevgili Şehir - Andre Siniavski
276. Komünistlik Nedir? Komünist Kimdir?
277. Sosyalist Komprador I. Çetin Altan -Bahattin Korucu
278. İşgal Altındaki Almanya -Aslan Tufan Yazman
279. Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu (İç Yüzleri)
280. Gizli Mücadele - U. T. Hsu
281. Türkiye Sosyalist ve Komünist Faaliyetleri (1910-1960) -Dr. Fethi Tevetoğlu
282. Açıklıyoruz -Refik Korkut
283. Komünistler -Refik Korkut
284. Komünizme ve Sosyalizme Karşı Anayasa - Refik Korkut
285. Neden Komünizme Karşıyız -Ali İsmet Gencer
286. Toplumumuzda Doktrin Tartışmaları -Namık Zeki Aral
287. Resimlerle Komünizm Vahşeti -T.K.M.D. Genel Merkezi
288. Milli Eğitim Camiasında Sol Tehlike ve Eğitim Problemleri
289. Komünist Bloкта Milliyet ve Mefkure -Gerhard von Mende
290. Kahraman Çeçen - İngiliz Milleti Faciası -Dr. Mahaddin Vedis - Naif Arslan
291. Yirminci Yüzyılın Yüzkarası Utanç Duvarı -Dr. Tevetoğlu
292. Komünizm Tehlikesine Dikkat -Elazığ Komünizmle Mücadele Derneği
293. Sovyetler Birliği Seyahati İhtarı Prof. Dr. Ali Ertuğrul
294. Milli Eğitimimize Sol Akımların Girişleri ve Öncüleri -Tahsin Demiray
295. İktisadi Kalkınmanın Merhaleleri -Prof. Dr. W. W. Rostow
296. Ben Bir T.İ.P.'li İdim

297. Kızıl Zindanlar
298. Komünizmle Mücadelede Türk Düşünürleri -Yılmaz Şaşarcan
299. Komünizm: Türklüğe Ölüm -Hikmet Tanyu
300. Dış Türkler ve Türkistan
301. Hasan Ali ile Hesaplaşma
302. Kızıl Cehennemin İçyüzü
303. Kızıl Faaliyet
304. Kızıl Problemi
305. Komünist Nedir? Niçin Türk Bünyesine Uymaz
306. Komünizm Tehlikesi -Nazım Yazıcı
307. Moskoflara Cevap
308. Sovyet Rusya ve Türk Notaları Aydınlığında Türk Boğazları
309. Sovyet Rusya'da Halk (Komünistler ve Halk)
310. Dünya Milletleri ve Bolşevik Rus Politikası -İsmail Suphi Soysaloğlu
311. Rusya'nı İçyüzü -Paul Winterton
312. Komünizm, Sosyalizm ve Anayasamız -Prof. Dr. İsmet Giritli
313. Büyük Uyanış ve Demokrasinin Üstünlüğü -John Strachy
314. O Topraklar Bizimdi -Cengiz Dağcı
315. İçimizdeki Düşman -Kenan Öztürkmen
316. Kerensky ve Rus İhtilali -Naki Tezel
317. Mokova'dan Geliyorum
318. Vietnam Çıkamazı - Refik Özdek
319. Komünizm ve Ahlak Buhranı -Prof. Dr. Osman Turan
320. Sovyet Rusya İmparatorluğu -Same Ağaoğlu
321. Çin Sorunu -Prof. Dr. Yılmaz Altuğ
322. Galipler ve Mağluplar -Aclan Sayılğan
323. Hükümet Darbesi Tekniği - Curcio Malaparte

Liste dergide geçtiği şekliyle alınmış ve üzerinde herhangi bir oynama yapılmıştır. Liste incelendiğinde yazar isimlerin çeşitli yerlerde farklı şekillerde yazıldığı görülecektir.